

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

POZAVAROVANNA DEJAVNOST V SLOVENIJI TER SVETU

Ljubljana, december 2008

MATJAŽ KALAN

IZJAVA

Študent Matjaž Kalan izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Ivana Ribnikarja, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 15. december 2008 Podpis: _____

KAZALO

UVOD	5
1 O ZAVAROVANJU IN POZAVAROVANJU NA SPLOŠNO.	7
1.1 ZAVAROVANJE.....	7
1.1.1 Definicija zavarovanja.....	7
1.1.2 Funkcije zavarovanja.....	8
1.1.3 Značilnosti zavarovanja.....	8
1.1.4 Notranje in zunanje izravnavanje nevarnosti.....	9
1.2 POZAVAROVANJE.....	10
1.2.1 Definicija pozavarovanja.....	10
1.2.2 Opredelitev pozavarovalnih pojmov.....	11
1.2.3 Funkcije pozavarovanja.....	11
1.2.4 Razlike med zavarovanjem in pozavarovanjem.....	13
1.2.5 Gospodarski pomen pozavarovanja.....	14
2 POZAVAROVANJE.....	14
2.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ POZAVAROVANJA.....	14
2.1.1 Svetovna zgodovina pozavarovanja.....	14
2.1.2 Zgodovina pozavarovanja na slovenskem.....	15
2.2 NAČINI POZAVAROVANEGA KRITJA.....	17
2.2.1 Proporcionalna pozavarovanja.....	17
2.2.1.1 Kgotno pozavarovanje.....	17
2.2.1.2 Vsotno-presežkovno (ekscedentno) pozavarovanje.....	18
2.2.1.3 Kombinacije proporcionalnih pozavarovanj.....	20
2.2.2 Neproporcionalna pozavarovanja.....	20
2.2.2.1 Škodno-presežkovno pozavarovanje.....	20
2.2.2.2 Pozavarovanje letnega presežka škod.....	21
2.3 OBLIKE POZAVAROVANJA.....	22
2.3.1 Fakultativna pozavarovanja.....	22
2.3.2 Obligatorna pozavarovanja.....	23
2.3.3 Mešane oblike pozavarovalnih pogodb.....	24
2.3.3.1 Fakultativno-obligatorno pozavarovanje.....	24
2.3.3.2 Pogodba o odprtem kritju.....	24
2.3.3.3 Pozavarovalni pool.....	24
2.4 AKTIVNO IN PASIVNO POZAVAROVANJE.....	25
3 POZAVAROVALNA ZAKONODAJA.....	25
3.1 STATUSNO POZAVAROVALNO PRAVO.....	25
3.1.1 Zakon o zavarovalništvu.....	25
3.1.2 Zadnja dopolnila Zakona o zavarovalništvu.....	27
3.2 POGODBENO POZAVAROVALNO PRAVO.....	27
3.3 POZAVAROVALNA POGODBA.....	29
3.3.1 Splošne značilnosti pozavarovalne pogodbe.....	29
3.3.2 Pravne značilnosti pozavarovalne pogodbe.....	29
3.3.2.1 Pogodbene stranke.....	30

3.3.2.2	<i>Ponudba in sprejem ponudbe</i>	30
3.3.2.3	<i>Predmet in causa pogodbe</i>	30
3.3.2.4	<i>Oblika pogodbe</i>	31
3.3.2.5	<i>Trajanje pogodbe</i>	31
3.3.3	Bistvene obveznosti pogodbenih strank.....	31
3.3.3.1	<i>Obveznosti pozavarovanca</i>	31
3.3.3.2	<i>Obveznosti pozavarovatelja</i>	31
3.4	POZAVAROVALNA ZAKONODAJA V EVROPSKI UNIJI	32
3.4.1	Splošno o pravu Evropske unije.....	32
3.4.2	Stanje pred sprejetjem druge pozavarovalne direktive.....	32
3.4.3	Druga pozavarovalna direktiva.....	33
4	STANJE NA SLOVENSKEM IN SVETOVNEM ZAVAROVALNIŠKEM TER POZAVAROVALNIŠKEM TRGU	35
4.1	SLOVENSKI ZAVAROVALNIŠKI TER POZAVAROVALNIŠKI TRG	35
4.1.1	Slovenski zavarovalniški trg.....	35
4.1.2	Slovenski pozavarovalniški trg.....	39
4.2	SVETOVNI ZAVAROVALNIŠKI TER POZAVAROVALNIŠKI TRGI	41
4.2.1	Svetovni zavarovalniški trgi.....	41
4.2.2	Svetovni pozavarovalniški trg.....	45
5	VPLIV KATASTROFALNIH DOGODKOV NA ZAVAROVANJE IN POZAVAROVANJE	49
5.1	POJEM KATASTROFALNI DOGODEK	49
5.1.1	Naravne nesreče.....	49
5.1.1.1	<i>Viharji</i>	50
5.1.1.2	<i>Potresi</i>	51
5.1.1.3	<i>Poplave</i>	51
5.1.2	Nevarnostni dogodki, ki jih povzroča človek.....	52
5.1.2.1	<i>Terorizem</i>	53
5.2	ŠKODNO DOGAJANJE V SVETU	53
5.3	ŠKODNO DOGAJANJE V SLOVENIJI	56
5.4	OBVLADOVANJE TVEGANJ ZAVAROVALNIC IN POZAVAROVALNIC	58
5.4.1	Zavarovalno-tehnične rezervacije.....	59
5.4.1.1	<i>Rezervacije za prenosne premije</i>	59
5.4.1.2	<i>Rezervacije za bonuse, popuste in storno</i>	59
5.4.1.3	<i>Škodne rezervacije</i>	59
5.4.1.4	<i>Izravnalne rezervacije</i>	59
5.4.1.5	<i>Matematične in druge zavarovalno-tehnične rezervacije</i>	59
5.4.2	Kritno premoženje.....	60
5.4.3	Sozavarovanje, pozavarovanje in drugi ukrepi obvladovanja tveganj.....	60
5.4.4	Kapital zavarovalnice.....	61
5.4.4.1	<i>Temeljni kapital</i>	61
5.4.4.2	<i>Dodatni kapital</i>	61
5.4.4.2	<i>Zajamčeni kapital</i>	61
5.4.5	Kapitalska ustreznost.....	61
5.4.5.1	<i>Minimalni kapital za sklepanje življenjskih</i>	61

5.4.5.1 Minimalni kapital za sklepanje premoženjskih zavarovanj in pozavarovanj.....	62
5.5 ODZIV ZAVAROVALNIC IN POZAVAROVALNC.....	69
5.5.1 Orodja za zmanjševanje tveganj povezanih z naravnimi nesrečami.....	69
5.5.2 Razpršitev tveganj, povezanih z naravnimi nesrečami.....	70
5.5.3 Izključitve ali omejitve tveganj.....	71
5.5.4 Ostale posledice katastrofalnih škodnih dogodkov.....	72
5.5.5 Partnerstvo med zasebnimi in državnimi ustanovami pri obvladovanju tveganj.....	73
6 ALTERNATIVNE METODE PRENOSA TVEGANJ.....	73
6.1 POJEM IN GLAVNE ZNAČILNOSTI ALTERNATIVNIH PRENOSOV TVEGANJ.....	73
6.2 RAZLOGI ZA RAZVOJ ALTERNATIVNIH METOD PRENOSOV TVEGANJ.....	74
6.2.1 Zavarovalni cikli.....	74
6.2.2 Sprememba tveganj.....	74
6.2.3 Neučinkovitost tradicionalnih oblik zavarovanja in pozavarovanja.....	75
6.2.4 Razvoj na finančnih trgih.....	76
6.3 VRSTE METOD ALTERNATIVNIH PRENOSOV TVEGANJ.....	76
6.3.1 Lastna zavarovalnica.....	76
6.3.2 (Po)zavarovanje omejenega tveganja.....	77
6.3.3 Program dolgoročne zaščite pred več tveganji (MMP).....	78
6.3.4 Program večvzvodne zaščite (MTP).....	78
6.3.5 Varnostni kapital.....	79
6.3.6 Listninjenje zavarovalniških tveganj.....	80
6.3.7 Izvedeni finančni instrumenti.....	81
6.4 ALTERNATIVNI PRENOSI TVEGANJ V SVETU.....	82
6.5 ALTERNATIVNI PRENOSI TVEGANJ V SLOVENIJI.....	83
SKLEP.....	84
LITERATURA IN VIRI.....	88

UVOD

I. ORIS PROBLEMATIKE Z OPREDELITVIJO PREDMETA IN PROBLEMA DELA

Glavna funkcija zavarovanja je ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnanim nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 13). Z razvojem gospodarstva se povečuje vloga zavarovalne panoge in zavarovanja, saj se z večanjem materialnega bogastva družbe, večja potreba po gospodarski varnosti. Večje povpraševanje in ostrejši konkurenčni boj na zavarovalnem trgu, ki znižuje cene in ustvarja nove vrste kritja, povečuje tudi povpraševanje po pozavarovanju. Zavarovatelji potrebujejo pozavarovanje takrat, ko prevzamejo v kritje tveganja, ki po velikosti in vrednosti presegajo njihove zmogljivosti za izravnavanje nevarnosti in morajo poiskati dodatno zavarovanje. Poleg stabilnosti in ustvarjanja dodatne finančne zmogljivosti zavarovalnic, pozavarovanje z dvigom t.i. solventnih stopenj izboljšuje tudi finančno trdnost zavarovalnic (Pavliha, 1995a, str. 113). Kljub vsemu pa imajo tradicionalne metode pozavarovanja nekatere slabosti, kot so neučinkovitost prenosa tveganja, nezavarovaljivost nekaterih tveganj in premajhne kapacitete. Zaradi naštetih pomanjkljivosti tradicionalnih pozavarovalnih rešitev, so se razvile alternativne metode prenosa tveganj. Tovrstni prenosi tveganj zajemajo različne metode, ki pa se med seboj razlikujejo tako po tehničnih značilnostih kot tudi po doseženi stopnji razvoja (Kocič & Nowak, 2000, str. 157).

Predmet dela zajema pozavarovalno dejavnost, obravnavo temeljnih značilnosti ter posebnosti, v katerih se nahaja pozavarovalna dejavnost v Sloveniji in svetu in predstavitev novih oblik pozavarovanja ter njihov razvoj v prihodnosti. Glede na dejstvo, da večino zbrane pozavarovalne premije tako v Sloveniji kot v svetu predstavlja premija zbrana iz naslova premoženjskih zavarovanj, kar sem dokazal tudi pri statistični analizi pozavarovalnih trgov, v delu več pozornosti namenjam premoženjskim pozavarovanjem.

II. NAMEN DELA IN TEMELJNA HIPOTEZA

Namen dela je s pomočjo domače in tuje strokovne literature analizirati razmere v katerih se nahaja pozavarovalna dejavnost v Sloveniji in svetu, prikazati temeljne značilnosti ter ugotoviti morebitne posebnosti našega zavarovalniškega sektorja. Z vidika vsebine in njihovega prispevka k ekonomski učinkovitosti zunanjega razdeljevanja tveganj pa bodo obravnavane tudi alternativne metode prenosa tveganj.

Temeljna hipoteza magistrskega dela: Slovenski zavarovalniški trg je majhen v primerjavi z večino svetovnih zavarovalniških trgov, vendar po razvitosti prekaša marsikateri večji zavarovalniški trg. Pozavarovalna dejavnost v Sloveniji ni v slabem položaju, ter se počasi razvija v smeri razvoja razvitih držav. V svetovnem pozavarovalništvu se močno odraža naraščanje vrednosti nastalih škod, predvsem tistih, ki so nastali kot posledica naravnih nesreč, kar močno vpliva na dosežene rezultate pozavarovalnic. Trendi v svetovnem zavarovalništvu nudijo skoraj idealne pogoje za razvoj alternativnih prenosov tveganj.

III. OPREDELITEV METODE RAZISKOVANJA

Magistrsko delo bom napisal na podlagi primerjalne analize domačih in tujih primarnih in sekundarnih virov s področja zavarovalništva ter pozavarovalništva.

IV. STRUKTURA DELA

V prvem delu magistrskega dela ugotavljam temeljne značilnosti zavarovanja in pozavarovanja (definiciji, vloga). Posebna pozornost je namenjena povezavi med pojmom, razlikam in posebnostim pozavarovanja. Pojasnil sem še nekatere druge izraze v zvezi z zavarovanjem in pozavarovanjem.

V drugem poglavju sem se podrobneje posvetil pojmu pozavarovanje. Poskušal sem ugotoviti, kakšna je bila zgodovina pozavarovanja v Sloveniji in svetu, med seboj sem primerjal osnovne oblike pozavarovanja ter načine pozavarovalnega kritja. Ugotavljal sem tudi značilnosti pozavarovalne transakcije (posebnosti, razlike pri pasivnem ter aktivnem pozavarovalnem kritju).

V tretjem delu sem predstavil bistvene značilnosti slovenske (po)zavarovalne zakonodaje in (po)zavarovalne zakonodaje v Evropski uniji. Predstavljeni so najpomembnejši pravni viri, s katerimi je to področje urejeno v Sloveniji, poskušal pa sem tudi ugotoviti, v kolikšni meri so določila evropskih (po)zavarovalnih direktiv prenesena v slovensko zavarovalno zakonodajo. Posebno pozornost pa sem namenil tudi pozavarovalnim pogodbam ter njihovi pravni ureditvi.

V četrtem delu sem napravil statistično analizo slovenskega in svetovnega zavarovalnega ter pozavarovalnega trga. V prvi polovici četrtega dela sem na osnovi zbranih statističnih podatkov, ugotavljal stanje na slovenskem zavarovalnem in pozavarovalnem trgu ter trende na obeh trgih v zadnjih letih. V drugi polovici četrtega dela pa sem na podlagi nekaterih kazalcev (celotna plačana premija, cedirane premije, struktura posameznih zavarovalnih skupin v pozavarovanju) poskušal ugotoviti položaj slovenskega (po)zavarovalništva v primerjavi z to panogo drugod po svetu.

V petem poglavju sem analiziral trende v škodnem dogajanju v svetu, ter jih primerjal z škodnim dogajanjem v Sloveniji. Na osnovi zbranih statističnih podatkov sem ugotavljal, kateri nevarnostni dogodki najbolj neugodno vplivajo na poslovanje zavarovalnic in pozavarovalnic. V nadaljevanju petega poglavja me je zanimalo, kako zavarovalnice in pozavarovalnice obvladujejo prevzeta tveganja. Ugotavljal sem kateri so zakonsko predpisani ukrepi, ki jih zavarovalnice in pozavarovalnice morajo izvajati pri upravljanju s tveganji, ki so jih prevzele. Posebej me je zanimala kapitalska ustreznost zavarovalnic in pozavarovalnic. Na osnovi izmišljenih podatkov sem napravil izračun minimalnega kapitala premoženjske pozavarovalnice, ugotavljal njeno kapitalsko ustreznost ter analiziral posamezne faktorje, ki vplivajo na končni rezultat izračuna. Na koncu petega poglavja sem se ukvarjal z ostalimi praktičnimi ukrepi zavarovalnic in pozavarovalnic na spremembe v škodnem dogajanju.

V zadnjem šestem delu pa sem napravil pregled alternativnih metod prenosa tveganj (ART). Ugotavljal sem razloge za razvoj teh metod, predstavil

najpomembnejše vrste ART metod, njihove značilnosti in pomen ter prednosti in pomanjkljivosti. Na koncu sem analiziral še stanje na trgu alternativnih prenosov tveganj v svetu in v Sloveniji in ugotavljal pričakovano vlogo teh metod v prihodnosti.

1 O ZAVAROVANJU IN POZAVAROVANJU NA SPLOŠNO

1.1 ZAVAROVANJE

1.1.1 DEFINICIJA ZAVAROVANJA

V strokovni literaturi najdemo številne opredelitve pojma zavarovanje, ki bolj ali manj podrobno pojasnjujejo ta pojem.

Znani nemški zavarovalni teoretik Alfred Manes je zavarovanje opredelil kot vzajemno zadovoljevanje slučajnih in ocenljivih potreb številnih istovrstno ogroženih oseb (Bijelić, 1998, str. 3).

Podobno je zavarovanje definiral tudi italijanski teoretik Gobbi (Flis, 1999, str. 50): »Zavarovanje je vzajemno kritje posamično slučajne, v skupu ocenljive denarne potrebe v množtvu enako ogroženih gospodarskih subjektov.«

Od opredelitev zavarovanja, ki jih lahko najdemo v teoriji pa je verjetno najbolj natančna Boncljeva opredelitev (Flis, 1999, str. 46): Zavarovanje je gospodarska institucija, s katero gospodarsko tehnično povezujemo kar največ in kar najbolj homogene nevarnostne objekte¹ v nevarnostno skupino², da na podlagi ugotovljene statistične zakonitosti škodnega procesa, kot računskega izravnavanja nevarnosti z izvajanjem ustreznega sistema financiranja, pridemo do dejanskega izravnavanja nevarnosti, ob ustreznem nalaganju in sproščanju tako zbranih tehničnih rezerv³.

Prvotno zelo analitično in bolj pisno opredelitev je naš vodilni zavarovalni teoretik kasneje zamenjal za bolj sintetično opredelitev pojma nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 13): »Zavarovanje je ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnavanjem gospodarskih nevarnosti.«

¹ Nevarnostni objekt je vsak objekt, ki je v gospodarski nevarnosti, v stanju, v katerem se lahko na njem ali zaradi njega uresniči gospodarska nevarnost v nevarnostnem dogodku in v gospodarski škodi (Boncelj, 1983, str. 38).

² Nevarnostna skupina je množica nevarnostnih objektov, povezanih zaradi izravnavanja nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 77).

³ Kot določa Zakon o zavarovalništvu (2006), mora zavarovalnica mora v zvezi z vsemi zavarovalnimi posli, ki jih opravlja, oblikovati ustrezne zavarovalno-tehnične rezervacije (tehnične rezerve), namenjene kritju bodočih obveznosti iz zavarovanj in morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz zavarovalnih poslov, ki jih opravlja.

1.1.2 FUNKCIJE ZAVAROVANJA

Poglavitne funkcije zavarovanja so tiste, ki izhajajo iz bistva zavarovanja in to bistvo izražajo (Boncelj, 1983, str. 180-195):

- ustvarjanje gospodarske varnosti kot cilj zavarovanja,
- izravnavanje nevarnosti kot sredstvo s katerim lahko ta cilj dosežemo,
- odpravljanje motenj v gospodarskem funkcioniranju,
- ohranjanje nepretrganosti narodnogospodarskega procesa ter
- ohranjanje življenjske ravni.

1.1.3 ZNAČILNOSTI ZAVAROVANJA

Osnovne značilnosti zavarovanja so (Flis, 1995b, str. 287):

1. Zavarovanje je gospodarska dejavnost.
2. Namen zavarovanja je zadovoljiti morebitne prihodnje potrebe, nastale ob škodnem dogodku. S tem vnaša zavarovanje v ekonomske odnose današnje družbe gospodarsko varnost, ki je nujna za nadaljnji razvoj.
3. Zavarovanje predstavlja in zahteva oblikovanje nevarnostnih skupin po načelu vzajemnosti.
4. Če ni možnosti za nastanek zavarovalnega primera, če torej ni tveganja, ni potrebe po zavarovanju in tudi zavarovanja ne more biti. Zavarovalni primer mora biti ekonomsko škodljiv, da je lahko vključen v zavarovalno kritje. Zavarovanje ne more vključevati estetskih, moralnih in podobnih negmotnih škod.
5. Z zavarovanjem se nevarnosti razdelijo in razdrobijo v času in prostoru. Časovno izravnavanje nevarnosti dosežejo z oblikovanjem potrebnih tehničnih in varnostnih rezerv, prostorsko pa s težnjo, da zajamejo čim več tveganj na čim širšem prostoru.
6. Zavarovanec plača zavarovalno premijo. Višina premije se določa po zavarovalno-tehničnih načelih in je odvisna od števila in višine nastalih škod. Premija je razmeroma majhna za zavarovanca, ki je udeležen pri skupni škodi te nevarnostne skupine.
7. Izravnavanje nevarnosti je najpomembnejša naloga zavarovalnice in je tem bolj uspešno, čim večje in čim bolj homogeno je zajetje. Z množičnostjo se izboljšuje izravnavanje nevarnosti, s tem pa krepi ekonomska varnost zavarovalnice in zavarovancev.
8. Zavarovanje se sklene v pisni obliki, saj gre za prodajo nevidnega blaga, za zagotovitev zavarovalnega kritja.

Zavarovanje je gospodarska dejavnost, za katero sicer veljajo nekatere gospodarske zakonitosti, toda poleg njih pa predvsem zakonitosti vezane le na zavarovanje (obstoj gospodarske nevarnosti, uveljavljanje zakona velikih števil in upoštevanje načela vzajemnosti).

1.1.4 NOTRANJE IN ZUNANJE IZRAVNAVANJE NEVARNOSTI

Izravnavanje gospodarske nevarnosti je najpomembnejša naloga zavarovalnice. Nevarnosti, ki jih zavarovalnica prevzame v zavarovanje, so različne po svoji težini in po višini škode, ki lahko nastane ob škodnem primeru.

Notranje izravnavanje nevarnosti je izenačevanje nevarnosti za vse nevarnostne objekte v nevarnostni skupini, oblikovani znotraj ene zavarovalnice. Prevzeto nevarnost zavarovalnica prenese na določeno nevarnostno skupino. S tem pride do kolektivnega nošenja nevarnosti, ki jo prevzamejo vsi nevarnostni objekti v nevarnostni skupini. Skupne škode, ki nastanejo na posameznih nevarnostnih objektih v določenem časovnem obdobju (poslovnem letu), zavarovalnica porazdeli na vse nevarnostne objekte v skupini. Zavarovalnica tako deli samo tisti del skupne škode in s tem skupne nevarnosti, ki jo lahko sama nosi in sama izravna (Boncelj, 1983, str. 183).

Nevarnosti prevzete v zavarovanje v mnogih primerih presegajo zmožnosti zavarovalnice in jih te ne morejo same kriti oziroma samostojno izravnavati. Meja med notranjo in zunanjo porazdelitvijo nevarnosti je določena s pomočjo tablic maksimalnega pokritja. S tablicami maksimalnega pokritja si zavarovalnica naredi pregled po nevarnostnih skupinah in znotraj njih ter postavi mejo med obdržanim deležem in delom nevarnosti, ki presegajo njene notranje zmogljivosti. Ta del skupne nevarnosti prenese zavarovalnica na druge zavarovalnice.

Pri zunanji izravnavi nevarnosti razlikujemo (Flis, 1995b, str. 393-394):

a) neposredno zunanjo izravnavo ali sozavarovanje (horizontalna delitev nevarnosti):

- klasično (preko vseh zavarovateljev): npr. 1 zavarovanec, 5 zavarovalnic, 5 pogodb, 5 polic,
- vmesno: 1 zavarovanec, 5 zavarovalnic, 1 polica, na kateri so podpisi vseh petih zavarovalnic,
- sodobno (preko vodilnega zavarovatelja): 1 zavarovanec, 1 zavarovalnica (vodeča), 1 polica; zavarovanec v tem primeru sploh ne ve, ali, komu ter koliko je šlo v sozavarovanje od njegovega zavarovanja.

Dandanes se sozavarovanje največ uporablja pri najtežjih in največjih tveganjih, ki so maloštevilni, ni pa jih mogoče izravnavati samo z pozavarovanjem (npr. jedrski pooli);

b) posredno zunanjo izravnavo ali pozavarovanje (vertikalna delitev nevarnosti). Pozavarovanje je tehnično popolnejša, sodobna oblika zunanje izravnavne nevarnosti.

1.2 POZAVAROVANJE

1.2.1 DEFINICIJA POZAVAROVANJA

Podobno kot za pojem zavarovanje, tudi za pozavarovanje ne obstaja enotna definicija. Tako lahko le zberemo različne definicije, jih analiziramo ter nato oblikujemo sklepe.

Pozavarovanje je opredeljeno v petem odstavku 2. člena Zakona o zavarovalništvu (2006) kot zavarovanje presežkov iznad stopnje lastnega izravnavanja nevarnosti ene zavarovalnice pri drugi zavarovalnici.

Če smo še bolj natančni, gre pri pozavarovanju za prenos nevarnosti ali tveganja, prevzete z zavarovalno pogodbo s strani neposrednega zavarovatelja, od zavarovanca na drugega nosilca zavarovanja – pozavarovatelja. Med zavarovancem in pozavarovateljem ni pogodbene povezave. Za pozavarovanje pa se zavarovatelj odloči, kadar prevzeta tveganja presegajo njegovo zavarovalno kapaciteto oziroma kadar ne želi prevzetih tveganj nositi sam (Hiltmann, 2002, str. 9; Šker, 2005, str. 138).

Bistveni elementi navedenih definicij pozavarovanja so (Flis, 1995b, str. 394-395):

- 1) pri pozavarovanju gre za pravo zavarovanje, ne pa kot so mislili nekoč neke vrste družbeno pogodbo,
- 2) nevarnost, ki jo prevzame zavarovalnica (izvirno ali prvobitno tveganje), je bistveni predmet pozavarovalne pogodbe. Stranska predmeta sta lahko še valutno in transferno tveganje v mednarodnem prometu,
- 3) pogodbeni partner je lahko le neki drug zavarovatelj. Med pozavarovalnico in zavarovanci ni nobene zveze, pri nekaterih oblikah sozavarovanja pa je to nujni sestavni del sozavarovalnih odnosov,
- 4) pozavarovanje temelji na potrebi po ekonomski varnosti zavarovalnice (podobno kot temelji zavarovanje na ekonomski potrebi zavarovanca).

V teoriji lahko najdemo več bolj ali manj posrečenih pravnih tolmačenj pozavarovanja, ki ga nekateri primerjajo ali celo enačijo z zastopanjem, komisijo, poroštvom, civilnopravno družbeno pogodbo, cesijo, novacijo in podobno. Jankovec ugotavlja, da je pozavarovanje posebna oblika zavarovanja, kjer se ena stranka zaveže, da bo plačala premijo, druga pa obljubi plačilo dogovorjene vsote (pozavarovalnine) v primeru uresničitve nevarnosti (Pavliha, 2000, str. 329).

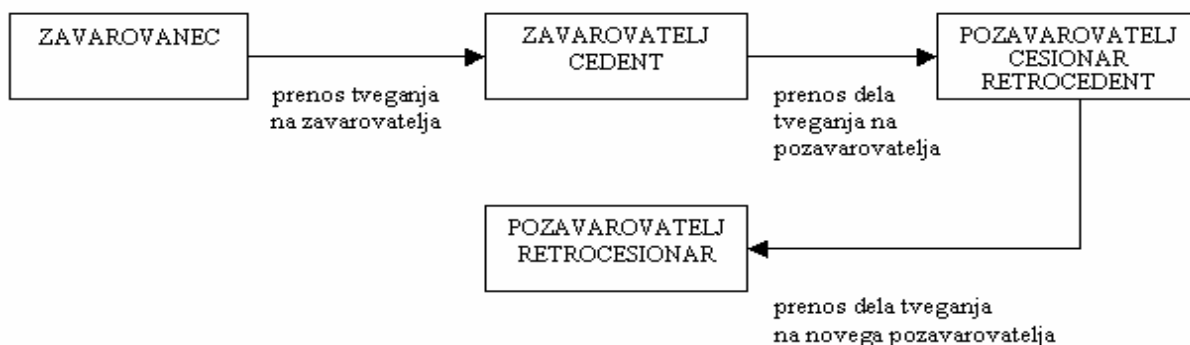
Navedene opredelitve različno natančno opisujejo pojem pozavarovanja. Bistvo pojma pa je najbolje povzeto z naslednjo Boncljevo definicijo (Boncelj, 1983, str. 22): »Pozavarovanje je zavarovanje ene zavarovalnice pri drugi, glede nekega dela, neposredno od nevarnostnega subjekta⁴ prevzete konkretne gospodarske dejavnosti.

⁴ Nevarnostni subjekt je gospodarski subjekt, ki mu nevarnostni objekt gospodarsko in pravno pripada ali mu je celo enak ter je zaradi tega ogrožen, v gospodarski nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 42).

1.2.2 OPREDELITEV POZAVAROVALNIH POJMOV

1. Cedent - pozavarovanec - zavarovatelj, ki pozavaruje;
2. Cesija - del zavarovanja, ki se odstopi v pozavarovanje;
3. Cesionar - pozavarovatelj, ki prejme v pozavarovanje;
4. Maksima (plein) - obdržani delež cedenta, torej del prevzetih tveganj, ki ne presega ocenjene notranje izravnave cedenta;
5. Retrocedent - pozavarovatelj, ki odstopa retrocesijo - pozavarovatelj, ki odstopi del pozavarovanja v ponovno pozavarovanje;
6. Retrocesija - zavarovanje oziroma njegov del, ki ga pozavarovatelj zaradi omejenih zmogljivosti glede lastne izravnave nevarnosti, odstopi v ponovno pozavarovanje;
7. Retrocesionar - pozavarovatelj, ki prejme v pozavarovanje retrocesijo.

Slika 1: Proces pozavarovanja

Vir: Hiltmann, *An Introduction to Reinsurance*, 2002, str. 9.

1.2.3 FUNKCIJE POZAVAROVANJA

Kapaciteta za posamična velika tveganja

S kapaciteto za posamična velika tveganja razumemo sposobnost zavarovatelja, da lahko zavaruje določeno tveganje za visoko zavarovalno vsoto. Redko katera zavarovalnica bi želela ali bila sposobna zavarovati npr. poslovni objekt vreden 100 milijonov USD za enako zavarovalno vsoto. Pozavarovanje omogoča zavarovalnici, da prevzame tveganje, ki zahteva kapaciteto za velike predmete zavarovanja (Elliott, Webb, Anderson & Kensicki, 1995, str. 168-169). V našem primeru bi zavarovatelj sklenil zavarovanje za 100 milijonov USD vreden poslovni objekt, od tega pa bi zase zadržal le 25 milijonov USD, za preostalih 75 milijonov USD pa bi se pozavaroval.

Premijska kapaciteta

Premijska kapaciteta se nanaša na skupni znesek premij, ki jih v določenem obdobju lahko dobi zavarovatelj. V kolikor je razmerje med bruto premijami in presežkom za zavarovance⁵ (angl. *policyholder's surplus*) višji od 3 proti 1, to pomeni slab znak za zavarovatelja (Elliott, Webb, Anderson & Kensicki, 1995,

⁵ Presežek za zavarovance je znesek, ki je razlika med obveznostmi in sredstvi v bilanci stanja zavarovalnice in je enaka neto vrednosti zavarovalnice.

str. 169-171). Zaradi sklenjenega pozavarovanja, lahko zavarovatelj sklene več zavarovanj in zbere več premije, saj se v tem primeru premije prenesene v pozavarovanje odštejejo od bruto premij (upoštevajo se le neto premije⁶).

Stabilnost škodnega rezultata

Namen pozavarovanja je tudi stabiliziranje škodnega rezultata⁷ (angl. *loss ratio*). Nestabilnost škodnega rezultata lahko nastane kot posledica velike posamične škode, katastrofalne škode ali druge variacije v pričakovani pogostosti škod (Elliott, Webb, Anderson & Kensicki, 1995, str. 171-172). Žal pa niso vsa pozavarovanja učinkovita pri stabiliziranju škodnega rezultata zavarovatelja. Pri proporcionalnem pozavarovanju je škodni rezultat vedno enak tako za zavarovatelja kot pozavarovatelja in zaradi tega ne prinaša stabilnosti. Škodni rezultat pa lahko učinkovito stabiliziramo z škodno-presežkovnimi pozavarovanji.

Zaščita pred katastrofalnimi škodami

Velike katastrofalne škode lahko nastanejo kot posledica delovanja viharjev, orkanov, potresov, poplav, strmoglavljanj letal, eksplozij v industriji in podobnih katastrof. En sam škodni dogodek lahko pomeni za zavarovatelja veliko število škodnih zahtevkov, skupna zavarovana škoda pa lahko znaša tudi več 10 milijard USD. Pozavarovanje presežka katastrofalnih škod je posebna oblika pozavarovanja, ki ščiti do vnaprej dogovorjene pozavarovalne omejitve pred nevarnimi posledicami katastrof. Posebnost te oblike pozavarovanja pa je, da krije več škod, ki so vse nastale ob enem samem škodnem dogodku (Elliott, Webb, Anderson & Kensicki, 1995, str. 163-164).

Svetovanje pri prevzemanju tveganj

S tem ko pozavarovatelj posluje z večimi različnimi zavarovatelji pridobi veliko informacij glede škodnega dogajanja pri različnih zavarovateljih, pa tudi glede metod rangiranja, prevzemanja in upravljanja različnih pokritij tveganj. Pozavarovatelj tako lahko s temi informacijami pomaga zavarovatelju (npr. pri uvajanju novih zavarovalnih produktov).

Povečanje učinkovitosti poslovanja zavarovatelja

Poleg svetovanja pri prevzemanju tveganj, lahko pozavarovatelj z zagotavljanjem različnih storitev pomaga zavarovatelju povečati učinkovitost poslovanja.

Pozavarovatelj lahko omogoča zavarovatelju (Šker, 2005, str. 141):

- svetovanje pri preprečevanju škod,
- pomoč pri ocenitvi posebnih tveganj,
- izvajanje aktuarskega dela,
- pomoč pri reševanju škod,
- izobraževanje zavarovateljevega kadra,
- pomoč pri naložbah kapitala, pridobivanju upravljaljskega kadra in iskanju poslovnih partnerjev.

Opustitev zavarovalne vrste ali opustitev poslovanja na nekem teritoriju

Včasih želi zavarovalnica ali pozavarovalnica opustiti neko zavarovalno vrsto, ali pa poslovanje na nekem teritoriju.

⁶ Neto zavarovalna premija je razlika med zbrano bruto (kosmato) zavarovalno premijo zavarovalnice in delom zavarovalne premije, ki jo s cesijo zavarovalnica prenese na pozavarovalnico.

⁷ Škodni rezultat = škode/premije

To lahko stori tako, da prekliče nezaželjene zavarovalne police in vrne nezaslužene premije zavarovancem. Ta način je nepripraven, drag in pogosto izzove slabo voljo pri zavarovancih, gospodarstvu in oblasteh.

Zavarovalnica ali pozavarovalnica pa lahko preprosto nezaželjen posel odda v pozavarovanje. Proces pozavarovanja celotne zavarovalne vrste, potem, ko je zavarovatelj zavarovalne police že izdal, imenujemo pozavarovanje portfelja (Elliott, Webb, Anderson & Kensicki, 1995, str. 166-167). Pozavarovanje celotne zavarovalne vrste prihrani slabo voljo zavarovancev zaradi preklica polic, hkrati pa je tudi cenejši za zavarovalnico.

1.2.4 RAZLIKE MED ZAVAROVANJEM IN POZAVAROVANJEM

Pozavarovanje je v primerjavi z zavarovanjem, zavarovanje na višji ravni in je prav tako kot zavarovanje omejeno v izravnavanju nevarnosti. Zmogljivosti notranjega izravnavanja so odvisne od istih elementov kot pri zavarovanju. Pozavarovalnica si prav tako določi tablice maksimalnega kritja, za časovno izravnavanje nevarnosti pa morajo skrbeti tudi s primernimi zavarovalno-tehničnimi rezervacijami (Ferlan, 1978, str. 9).

Čeprav pozavarovanje neposredno izhaja iz zavarovanja ima poleg mnogih podobnosti z zavarovanjem tudi nekaj posebnosti (Ferlan, 1978, str. 9):

- pozavarovanje ni tako masiven posel kot zavarovanje (zavarovalnih pogodb je precej več kot pozavarovalnih),
- predmet zavarovanja je praviloma imetje ali drugi pravni interes, predmet pozavarovalne pogodbe pa celoten portfelj posamezne zavarovalnice oziroma ustrezen delež na tem portfelju,
- pri pozavarovanju ni splošnih in posebnih zavarovalnih pogojev ter cenikov premij, tu poznamo le načela poslovne politike in temeljne pogoje za sklepanje pozavarovalnih pogodb, na podlagi katerih se sklepajo konkretne pozavarovalne pogodbe,
- ker je pozavarovanje nadaljevanje procesa izravnavanja nevarnosti, in ni tako masiven posel kot zavarovanje, mora težiti k večji prostorski razpršenosti in postane zato tipičen mednarodni posel, ki presega državne ter nacionalne meje,
- ker pozavarovanje nima svojih zavarovalnih pogojev in premijskih cenikov, s čimer zavarovalnice urejajo svojo zavarovalno in tarifno politiko, ne pomeni, da pozavarovalnice niso zainteresirane za to, kakšno zavarovalno in tarifno politiko vodijo njihovi cedenti.

Navedenim posebnostim pozavarovanja v primerjavi z zavarovanjem lahko dodamo še razlike, katere sta izpostavila Pavliha in Flis (Pavliha, 1995b, str. 681-691; Flis, 1995b, str. 8):

- cesionar je slabše obveščen o dejanskem škodnem dogajanju cedentov ali njihovi poslovni politiki kot cedenti.
- pozavarovalnice ne poslujejo s fizičnimi osebami, zato so ljudem skoraj neznane,
- pravni odnos obstaja samo med cedentom in cesionarjem in ne med zavarovalcem in cesionarjem kot pri zavarovanju,
- oba partnerja sta pri pozavarovanju strokovnjaka, ki poznata vse okoliščine za oceno tveganj, medtem ko zavarovalec ne ve, katere okoliščine so relevantne.

1.2.5 GOSPODARSKI POMEN POZAVAROVANJA

Pozavarovanje igra pomembno vlogo pri ustvarjanju gospodarske varnosti z dodatnim izravnavanjem nevarnosti, saj varuje zavarovalnice pred naključnimi, nepredvidenimi posameznimi škodami, morebitnimi množičnimi (katastrofalnimi) škodami ter pred odstopanjem letnih škod od predvidenega povprečja. Poleg stabilnosti zavarovalnic, pozavarovanje ustvarja tudi dodatne finančne zmogljivosti ter z dvigom t.i. solventnih stopenj izboljšuje finančno trdnost zavarovalnic (Pavliha, 1995a, str. 104).

2 POZAVAROVANJE

2.1 ZGODOVINSKI RAZVOJ POZAVAROVANJA

2.1.1 SVETOVNA ZGODOVINA POZAVAROVANJA (Hiltmann, 2002, str. 4-6)

Po nekaterih virih naj bi se prve zamisli o zavarovanju in pozavarovanju pojavile v pomorskem trgovanju že pred 2000 leti. Kljub temu pa je najstarejša poznana pogodba s pozavarovalnimi karakteristikami nastala veliko pozneje - sklenjena je bila leta 1370 v Genovi.

Razcvet trgovanja in gospodarstva v poznem srednjem veku (italijanske mestne države) je spremenil zavarovanje v komercialno dejavnost. Zavarovatelji tega časa pri poslovanju niso uporabljali statističnih pripomočkov in upoštevali verjetnostnega računa, ampak so se zanašali zgolj na lastno (subjektivno) oceno tveganja. Pri mnogih se je kasneje izkazalo, da so prevzeli preveliko tveganje. Da bi se zavarovali pred tem, so kmalu začeli prenašati del ali celotno tveganje na drugega zavarovatelja (pozavarovanje). Poleg pozavarovanja, ki se je v tistem času sklepalo le v fakultativni obliki in je krilo le individualna tveganja, so kot instrument delitve tveganj uporabljali sozavarovanje.

Sprva je bilo zavarovanje dobro razvito le v pomorskem transportu, sledil pa je razvoj požarnega zavarovanja. Posledica vrste požarov v Hamburgu v letih 1672 do 1676 je bila ustanovitev Hamburškega požarnega sklada (nem. *Hamburger Feuerkase*), najstarejše zavarovalnice na svetu.

Razvoj pozavarovanja je pospešila industrializacija, ki je z večjo koncentracijo vrednosti spodbudila zavarovatelje k večjemu povpraševanju po pozavarovalnem kritju. Do tedaj običajnim fakultativnim oblikam pozavarovalnih pogodb, ki so krile le individualna tveganja so se pridružile pogodbe, ki so krile celotne portfelje tveganj. Pojavile so se prve obligatorne pozavarovalne pogodbe. Katastrofalni požar v Hamburgu iz leta 1842 in nezadostne rezerve za pokritje nastale škode Hamburškega požarnega sklada sta botrovala ustanovitvi prve profesionalne pozavarovalnice Cologne Reinsurance Company. Slednji so sledile tudi: Aachen Re (leta 1853), Frankfurt Re (1857), Swiss Re (1863) in Munich Re (1880).

Obdobje med obema vojnama sta zaznamovala predvsem pojav hiperinflacije v Nemčiji v letih od 1919 do 1924 in zlom borze v New Yorku leta 1929 (t.i. črni petek). Razvrednotenje nemške valute je najbolj prizadelo večinoma le nemške pozavarovalnice, ki so tako ostale brez potrebnih rezerv, izgubile pa so tudi

povezave s tujino. Svetovna gospodarska kriza, ki jo je sprožil "črni petek na Wall Streetu", pa je močno prizadela vse svetovne pozavarovalnice. V teh težkih gospodarskih okoliščinah se je najbolje znašla pozavarovalnica Swiss Re, ki je takrat postala vodilna pozavarovalnica na svetu.

Po drugi svetovni vojni so v pozavarovanju nastale bistvene spremembe. V vzhodno evropskih državah so z ustanovitvijo Vzhodnega bloka nacionalizirali pozavarovalnice ter prekinili poslovne stike z zahodnimi pozavarovalnicami. To je zopet najbolj prizadelo nemške pozavarovalnice, ki so prej imele močne poslovne povezave s temi državami. Priložnost za širitev na nove trge je za večino pozavarovalnic pomenila dekolonializacija Afrike in Azije.

V 60-ih letih je zavarovanje motornih vozil preraslo vse ostale zavarovalne vrste. Zaradi tega se je to zavarovanje vse bolj razvijalo v breme drugih zavarovalnih vrst. Pozavarovalnice so svoje portfelje vse težje vsestransko in po zavarovalnih vrstah izravnale. Razvila so se škodno-presežkovna pozavarovanja, kjer poleg nevarnosti visokih škod obstajajo tudi težave pri izračunu pravilne premije. Po zaslugi naglega razvoja nemškega gospodarstva - posebej zavarovalne panoge, stabilnosti nemške valute ter dobrega imena nemških pozavarovalnic so le-te ponovno prevzele vodilno vlogo v svetu.

V dvajsetem stoletju je močno poraslo število profesionalnih pozavarovateljev v številnih državah povsod po svetu. Prav tako se zavarovatelji bolj intenzivno poslužujejo pozavarovalnih aktivnosti. Danes po svetu posluje približno 200 profesionalnih (specializiranih) pozavarovateljev. Veliko število zavarovateljev in pozavarovateljev je dokaz, da pomlad te panoge, ki se je začela z razcvetom industrijske revolucije v devetnajstem stoletju, še ni končana. Danes v začetku enaindvajsetega stoletja se predvsem evropska zavarovalna panoga sooča z novim razvojem. Liberalizacija kot rezultat enotnega evropskega trga prinaša izginjanje strogo nadzorovanega in nacionalno reguliranega sistema, ki je obstajal mnogo generacij. Današnja deregulacija zavarovalne panoge pa vodi k močnejši konkurenci.

2.1.2 ZGODOVINA POZAVAROVANJA NA SLOVENSKEM

Obdobje do konca II. svetovne vojne

Mednarodna pozavarovalna dejavnost je torej začela cveteti v drugi polovici devetnajstega stoletja, v Sloveniji pa nič prej kot v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja.

Pred drugo svetovno vojno so se na območju kraljevine Jugoslavije s pozavarovanjem ukvarjale v večini tuje zavarovalne družbe, bodisi preko svojih podružnic ali preko naših zavarovalnic s tujim kapitalom. Prva slovenska zavarovalnica (Vzajemna zavarovalnica) je začela poslovati 14. aprila 1900 (Pavliha, 2000, str. 325). Zaposlovala je večinoma domače kadre in je bila ustanovljena s slovenskim kapitalom (Gorišek, 1994, str. 716). Vzajemna zavarovalnica je leta 1902 sklenila prvo kvotno pozavarovalno pogodbo s Prvo češko pozavarovalno banko iz Prage (Pavliha, 2000, str. 325). Poleg Vzajemne zavarovalnice je pri nas v tem času poslovalo še triindvajset organizacijskih enot tujih zavarovalnic (Škufca, 2000, str. 64).

Obdobje po koncu prve svetovne vojne je močno zaznamoval razpad avstro-ogrske monarhije in ustanovitev Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, kar pa je imelo posledice tudi v zavarovalstvu. Svojevrsten mejnik je bila leta 1937 sprejeta Uredba o nadzorovanju zavarovalnic, ki je rešila dotlej neurejeno varstvo zavarovancev in predstavlja zametke državnega zavarovalnega nadzora (Škufca, 2000, str. 67).

Po okupaciji Jugoslavije leta 1941 je nova oblast z odlokom AVNOJA v novembru 1944 podržavila imetje sovražnih držav in njihovih državljanov. Podržavljene zavarovalnice so bile marca 1945 združene v Državni zavod za zavarovanje in pozavarovanje. Poslovanje domačih zavarovalnic je bilo omejeno le na zasebni sektor. Zaradi omejene možnosti sklepanja zavarovanj se julija 1945 Vzajemna zavarovalnica preimenuje v Zavarovalni zavod Slovenije in se priključi Državnemu zavarovalnemu zavodu (Škufca, 2000, str. 67).

Obdobje od konca II. svetovne vojne do leta 1990

Zgodovina izvirnega slovenskega pozavarovanja se pravzaprav začne s sklepom šestega rednega zbora Zavarovalnice Sava v marcu 1972, na podlagi katerega se je ta od 1. januarja 1973 ukvarjala tudi z aktivnim pozavarovanjem (Pavliha, 2000, str. 325). Z uveljavitvijo nove ustave Zavarovalnice Sava septembra 1975 je pozavarovalnica začela poslovati kot samostojna rizična skupnost za pozavarovanje v okviru reorganizirane Zavarovalne in pozavarovalne skupnosti Sava (Flis, 1995a, str. 125).

Leta 1976 je bil sprejet Zakon o temeljih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja, ki je med drugimi uvedel novost, da lahko zavarovalne skupnosti opravljajo le zavarovalne, pozavarovalne skupnosti pa le pozavarovalne posle. S 1. januarjem 1977 je tako Pozavarovalna skupnost Sava začela poslovati kot samostojna pozavarovalnica (Flis, 1995a, str. 125).

Obdobje po letu 1990

Marca 1990 je bil sprejet Zakon o temeljih sistema zavarovanja premoženja in oseb. Z njim se zavarovalstvo prvič opredeli kot gospodarska dejavnost, katere namen je pridobivanje dobička. Sprememba zakonodaje je bila torej naravnana v smeri sodobnejšega razvoja gospodarstva - nastajanja zasebnih podjetij in lastninjenja družbenega kapitala obstoječih podjetij. Novi zakon je omogočil preoblikovanje obstoječih zavarovalnic in pozavarovalnice v delniške družbe - Pozavarovalna skupnost Sava se preoblikuje v Pozavarovalnico Sava d.d. (Škufca, 2000, str. 77). Pozavarovalnici Sava d.d. se pridružita leta 1991 še Pozavarovalnica Inter d.d. in leta 1994 Pool za zavarovanje in pozavarovanje jederskih nevarnosti.

Zakon o zavarovalnicah iz leta 1994 je nadomestil do tedaj veljavni jugoslovanski zakon. Zanj je bilo značilno, da je predpisoval obvezno izkoriščanje domačih pozavarovalnih zmogljivosti, zavarovalna delniška družba z večinskim ali kontrolnim deležem tujega kapitala pa se ni smela ukvarjati s pozavarovalnimi posli, niti ustanoviti pozavarovalnice (Pavliha, 2000, str. 326). Leta 1999 je bila ustanovljena Pozavarovalnica Triglav Re.

Uskladitev z evropsko zavarovalno zakonodajo pa pomeni od marca 2000 naprej veljavni Zakon o zavarovalništvu, ki pomeni izenačenje s pogoji v Evropski uniji in daje pravno osnovo za poslovanje konkurenci (po)zavarovalnic iz Evropske unije. Domače zavarovalnice se tako lahko pozavarujejo pri katerikoli domači ali tuji pozavarovalnici, tuje pozavarovalnice (vključno iz držav EU) pa lahko v Sloveniji bodisi ustanovijo pozavarovalnico, bodisi poslujejo prek svoje podružnice. Leta 2001 se je Pozavarovalna družba Inter pripojila k Zavarovalnici Grawe in ne opravlja več pozavarovalnih poslov.

2.2 NAČINI POZAVAROVANEGA KRITJA

Po načinu pozavarovalnega kritja razdelimo pozavarovanja na proporcionalna (sorazmerna) in neproporcionalna (nesorazmerna), ta pa se delijo naprej na:

1. **proporcionalna pozavarovanja** (angl. *proportional reinsurance*):
 - a) **kvotna pozavarovanja** (angl. *quota share reinsurance*),
 - b) **vsotno-presežkovna** (presežkovna) oziroma vsotno-ekscedentna (ekscedentna) pozavarovanja (angl. *surplus reinsurance*),
 - c) **kombinacije** načinov pod 1a) in 1b),
2. **neproporcionalna pozavarovanja** (angl. *non-proportional reinsurance*):
 - a) **škodno-presežkovna** (angl. *excess of loss reinsurance - X/L*):
 - za posamezno tveganje (angl. *per risk*),
 - za komulacijo tveganj v enem dogodku (angl. *per event*) ali katastrofi (angl. *catastrophe cover - CAT X/L*),
 - b) **pozavarovanja letnega presežka škod** (angl. *stop loss reinsurance*).

2.2.1 PROPORCIONALNA POZAVAROVANJA

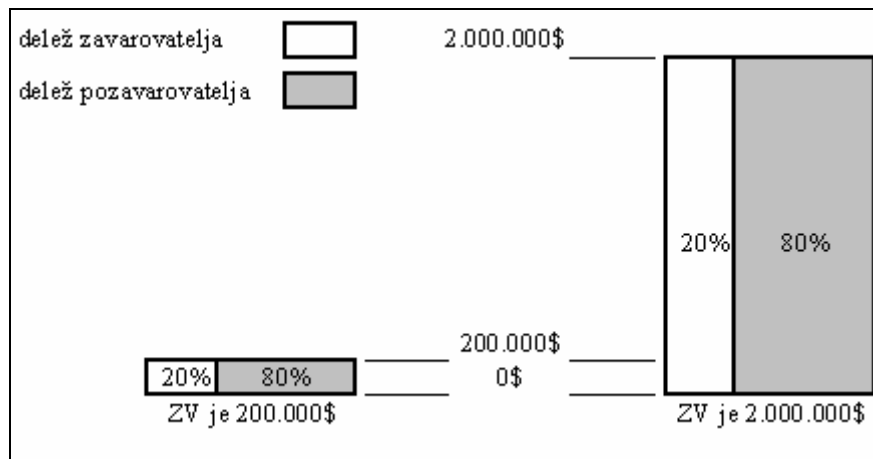
Pri proporcionalnem pozavarovanju jamstvo pozavarovalnice ustreza razmerju udeležbe na zavarovalni vsoti in premiji. Deleži cedenta na zavarovalni vsoti, premiji in škodi se lahko ugotovi na vsaki posamezni polici (Flis, 1995b, str. 398). Značilnost proporcionalnih pozavarovanj je pozavarovalna provizija, ki jo pozavarovatelj plača zavarovatelju, namenjena pa je kompenzaciji zavarovateljevih stroškov do zavarovalnih agentov, stroškov administracije in stroškov poravnave škod (Hiltmann, 2002, str. 19). V pozavarovalni pogodbi je pozavarovalna provizija običajno določena kot odstotek bruto zavarovalne premije in se nato odšteje od bruto pozavarovalne premije, ki jo zavarovatelj dolguje pozavarovatelju.

2.2.1.1 Kvotno pozavarovanje

Kvotno pozavarovanje je najenostavnejši, vendar manj razširjen način pozavarovalnega kritja. Pri njem pozavarovatelj pozavaruje dogovorjeni delež (kvoto) vseh zavarovalnih polic, ki jih sklene zavarovatelj v zavarovalnih vrstah, katerih kvotno pozavarovanje je bilo dogovorjeno v pozavarovalni pogodbi. Ta delež določa, kolikšen del zavarovalne vsote, premije in škod si delita zavarovatelj in pozavarovatelj (Rajeda, 1986, str. 548).

V primeru iz slike 2 gre za 80 odstotno kvotno pozavarovanje. Zavarovatelj in pozavarovatelj si v dogovorjenih zavarovalnih vrstah razdelita zbrano premijo, škode in zagotavljata kritje v razmerju 20:80. V primeru zavarovanja z zavarovalno vsoto 200.000 USD in škode v isti višini, znaša obveznost zavarovatelja 40.000 USD, obveznost pozavarovatelja pa 160.000 USD. V istem razmerju bi si razdelila obveznosti tudi v primeru zavarovalne vsote 2.000.000 USD in škode v isti višini – zavarovatelj bi kril 400.000 USD škode, pozavarovatelj pa 1.600.000 USD.

Slika 2: Kvotno pozavarovanje

Vir: Elliott, Webb, Anderson & Kensicki, *Principles of Reinsurance*, 1995, str. 150, slika 6-4.

Prednosti takega načina pozavarovanja so enostavnost, večja izravnava rezultata, visoka provizija za zavarovatelja, povečanje kapacitete zavarovatelja, zelo primerno pa je predvsem za nove, neizkušene zavarovalne družbe ali za poslovanje v novih zavarovalnih vrstah, kjer obstaja večja možnost naključnih nihanj v rezultatih. Pomanjkljivosti kvotnega pozavarovanja pa so večji odliv zavarovalne premije (Hiltmann, 2002, str. 21). Pri takšnem pozavarovanju gre za prenos deleža tveganja na njegovo velikost. Zavarovatelj ne more izbirati katero tveganje bo pozavaroval in katerega ne, saj so pri kvotnem pozavarovanju pozavarovane vse sklenjene zavarovalne police - tako tiste, ki zavarovatelja predstavljajo visoko tveganje, kot tiste z manjšim tveganjem.

2.2.1.2 Vsotno-presežkovno (ekscedentno) pozavarovanje

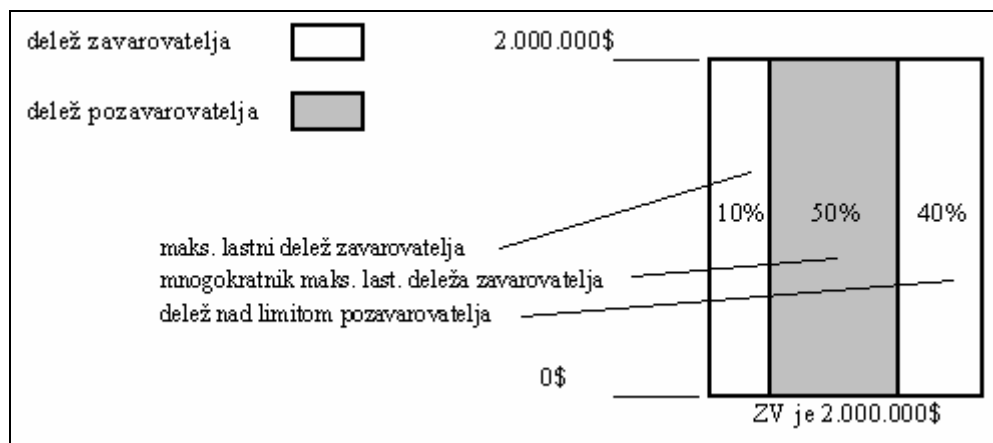
Vsotno-presežkovno pozavarovanje je bolj zapleten način proporcionalnega pozavarovanja. S tovrstnim kritjem pozavarovatelj ne pozavaruje vseh zavarovalnih polic, ki jih sklene zavarovatelj (kot pri kvotnem pozavarovanju). Zavarovatelj zase obdrži vsa tveganja do določene vsote - retencija zavarovalnice (angl. retention), ki jo predstavlja zavarovalna vsota ali ocena PML⁸-ja. Ta vsota se za različne zavarovalne vrste določi različno. Pozavarovatelj je dolžan sprejeti vsa tveganja nad maksimalnim lastnim deležem zavarovatelja. V pozavarovalni pogodbi je določen tudi limit oziroma zgornja vsota, do katere pozavarovatelj avtomatično sprejema vsa tveganja. Določena je običajno z mnogokratnikom maksimalnega lastnega deleža zavarovatelja, znanim kot linijo (angl. *line*). Delež

⁸ PML (angl. *Probable Maximum Loss*) - največja verjetna škoda

delitve zavarovalne vsote, premije in škod se določa za vsako posamezno tveganje posebj na podlagi zavarovalne vsote ali ocene PML-ja in lastnega deleža po pogodbi (Hiltmann, 2002, str. 22).

V primeru iz slike 3, kjer znaša zavarovalna vsota zavarovanja 2.000.000 USD, se na podlagi ocene določi retencija zavarovatelja v višini 200.000 USD. Maksimalni lastni delež zavarovatelja (oziroma linija) je tako 10%⁹. Na osnovi pozavarovalne pogodbe pozavarovatelj prevzame krije petih linij (nad maksimalnim lastnim deležem zavarovatelja) oziroma 50% zavarovalne vsote zavarovanja. Delež nad temi petimi linijami pa krije zavarovatelj. V primeru škode v višini 200.000 USD bi moral celotno škodo poravnati zavarovatelj sam, saj je ta znotraj njegovega maksimalnega lastnega deleža. V primeru škode v višini 2.000.000 USD, kjer ta presega maksimalni lastni delež zavarovatelja, bi delež pozavarovatelja znašal 1.000.000 USD. Zavarovatelj bi moral poleg maksimalnega lastnega deleža škode – 200.000 USD poravnati tudi presežek nad limitom pozavarovatelja do zavarovalne vsote zavarovanja – 800.000 USD, skupaj 1.000.000 USD.

Slika 3: Vsotno-prsežkovno (ekscedentno) pozavarovanje

Vir: Elliott, Webb, Anderson & Kensicki, *Principles of Reinsurance*, 1995, str. 155, slika 6-8.

Z vsotno-prsežkovnim pozavarovanjem tveganje zavarovatelja postane bolj homogeno, uravnoteženo in uravnano. Ostanjejo mu samo majhna in srednje velika tveganja, presežke ("konice") pa pozavaruje, saj lahko s tablicami maksimalnega kritja ureja politiko notranje izravnave in jo prilagodi velikosti tveganja ter istočasno določi meje zunanje izravnave nevarnosti (Flis, 1995b, str. 399). Pomanjkljivosti tovrstnega pozarovalnega kritja pa so številne aktivnosti in stroški povezani z oceno posamičnih tveganj, odgovornostjo in zahtevnostjo ocene PML-ja ter porazdelitvijo in obračuni premij posameznih tveganj (Bijelić, 1998, str. 241).

⁹ Maksimalni lastni delež zavarovatelja = retencija zavarovatelja/zavarovalna vsota zavarovanja.

2.2.1.3 Kombinacije proporcionalnih pozavarovanj

Poleg kvotnih in vsotno-presežkovnih (ekscedentnih) pozavarovanj poznamo tudi kombinacije kvotnih in presežkovnih pozavarovanj ter nekaj različic ekscedentnega pozavarovanja.

Kvotno-ekscedentno pozavarovanje

Kvotno pozavarovanje je najbolj primerno pri zavarovalnih vrstah, ki imajo po zavarovalnih vrednostih visoko homogenost portfelja. V nasprotnem primeru - če se zavarovalne vrednosti močno razlikujejo, pa je za zavarovatelja boljše ekscedentno pozavarovanje. Pri kvotno-ekscedentnem pozavarovanju, ki je kombinacija kvotnega in ekscedentnega pozavarovanja, zavarovatelj ekscedentno pozavaruje presežke nad lastnim deležem, lastne deleže pa pozavaruje z kvotnim pozavarovanjem (Flis, 1995a, str. 216). Ekscedentno kritje torej služi zavarovatelju za zaščito pred visokimi škodami pri heterogenem portfelju, kvotno pa za zaščito pred izjemnim kratkotrajnim porastom škod, v siceršnjih mejah lastne izravnave.

2.2.2 NEPROPORCIONALNA POZAVAROVANJA

Pri neproporcionalnih pozavarovanjih ni vnaprej določenega razmerja po katerem bi si zavarovatelj in pozavarovatelj razdelila zneske premij in škod. Delež škode, ki jo plača vsak, je odvisen od dejanske višine nastale škode. Pri tovrstnemu načinu kritja je določen znesek, do katerega zavarovatelj nosi vse škode - imenuje se prioriteta (angl. *priority, deductible*). Obveznost pozavarovatelja pa je kritje vseh škod nad zneskom prioritete, vse do pogodbeno določenega zneska - limita kritja (Hiltmann, 2002, str. 20). Cena pozavarovalnega kritja, ki jo plača zavarovatelj, je odvisna od škodnega dogajanja v preteklih letih oziroma od pričakovanj pozavarovatelja glede prihodnjih stroškov škod, od upoštevanju sestave in vrste danega tveganja.

2.2.2.1 Škodno-presežkovno pozavarovanje

Namen škodno-presežkovnega pozavarovanja je zaščititi zavarovatelja pred velikimi škodami. V pozavarovalni pogodbi je določena prioriteta zavarovatelja, kar pomeni, da do te višine krije zavarovatelj vse škode sam. Nad tem zneskom pa krije škode pozavarovatelj (Hiltmann, 2002, str. 25). Lahko je v pozavarovalni pogodbi, za škode nad prioriteto določen tudi delež soudeležbe zavarovatelja.

V primeru proporcionalnih pozavarovanj je za določanje obveznosti pozavarovatelja ključna zavarovalna vsota, pri škodno-presežkovnih pozavarovanjih pa višina nastale škode.

Tehnika škodno-presežkovnega pozavarovanja je sama po sebi enostavna, stroški pozavarovanja so za zavarovatelja nižji kot pri vsotno-presežkovnem pozavarovanju, zavarovatelj pa z njim lahko nevtralizira vpliv velikih škod, ki bi lahko močno prizadele njegov škodni rezultat (Hiltmann, 2002, str. 25).

Za te pogodbe so značilna velika nihanja med premijami in odškodninami. Zavarovatelj ni zaščiten pred spremembami intenzivnosti škod, predvsem tistih

pod prioriteto (Bijelić, 1998, str. 245). Zavarovatelj pri tovrstnih pogodbah ne prejme provizije s strani pozavarovatelja.

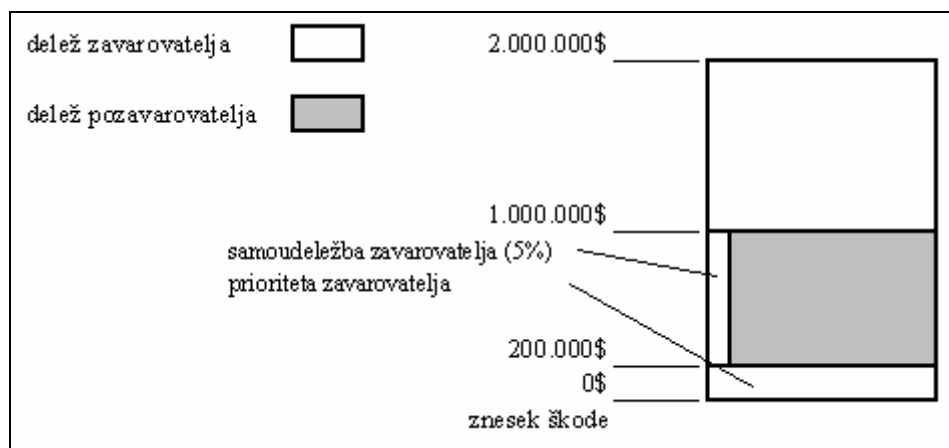
Škodno-presežkovna pozavarovanja se nadalje delijo na:

- za posamezno tveganje in
- za komulacijo tveganj v enem dogodku ali katastrofi.

Pri škodno-presežkovnem pozavarovanju po dogodku so krite vse škode, ki izhajajo iz enega škodnega dogodka in presegajo prioriteto zavarovatelja. Posamezna škoda je lahko nižja od prioritete zavarovatelja, vsota škod pa jo mora presegati. Namen tega načina kritja je zaščititi zavarovatelja pred manj pogostmi, a izjemno visokimi škodami, ki so posledica enega škodnega dogodka kot npr. poplava, neurje in potres.

Pri škodno-presežkovnem pozavarovanju po tveganju pa so krite vse posamične škode, ki presegajo prioriteto zavarovatelja. Posamezna škoda mora biti višja od prioritete zavarovatelja. Namen tega načina kritja je zmanjšati ali nadomestiti proporcionalno pozavarovanje, za katerega je značilen večji odliv zavarovalne premije.

Slika 4: Škodno-presežkovno pozavarovanje po dogodku

Vir: Elliott, Webb, Anderson & Kensicki, *Principles of Reinsurance*, 1995, str. 158, slika 6-11.

Kot primer vzemimo škodno-presežkovno pozavarovalno pogodbo za posamezen dogodek, z prioriteto zavarovatelja 200.000 USD in 5% soudeležbo. Limit pozavarovatelja znaša 1.000.000 USD (slika 4). V primeru škode v višini 2.000.000 USD, bi obveznost pozavarovatelja znašala 760.000 USD. Obveznost zavarovatelja pa bi znašala 1.240.000 USD (200.000 USD znaša prioriteta zavarovatelja, 40.000 USD samoudeležba, 1.000.000 USD pa delež škode nad limitom pozavarovatelja).

2.2.2.2 Pozavarovanje letnega presežka škod

Pozavarovanje letnega presežka škod je namenjeno zavarovateljem, ki potrebujejo zaščito poslovnega rezultata pred spremenljivostjo v velikosti in frekvenci majhnih in srednje velikih škod, v danem zavarovalnem razredu. S tem bolj redkim načinom pozavarovalnega kritja, se pozavarovatelj obveže, da bo kril tisti

del obveznosti zavarovatelja, ki presega vnaprej dogovorjeno prioriteto. Prioriteta je običajno izražena z kombiniranim škodnim rezultatom¹⁰ zavarovatelja, lahko pa tudi kot fiksni znesek. Pri tem pa ni pomembno ali je bila prioriteta presežena zaradi ene same velike škode ali zaradi več majhnih ali srednje velikih škod skupaj. Pozavarovanje letnega presežka škod je najpogosteje uporabljeno pri zavarovanju pred točo in viharji (Hiltmann, 2002, str. 28).

Vzemimo primer pozavarovanja letnega presežka škod znotraj določenega zavarovalnega razreda, kjer prioriteta predstavlja 105% kombiniranega škodnega rezultata zavarovatelja, pozavarovatelj pa plača največ 10% letne premije zavarovatelja (limit). V kolikor bi kombiniran škodni rezultat zavarovatelja znašal 125%, bi pozavarovateljeva obveznost iz pogodbe znašala 10% letne zavarovateljeve premije. Zavarovatelj pa bi kril del izgube do prioritete – 5% ter del nad limitom pozavarovatelja – 10%, skupaj 15% letne premije.

Ta način pozavarovanja je za zavarovatelja odličen, ker vnaprej pozna svoje obveznosti. Edina težava zanj lahko nastane, če škode presežejo gornji limit pozavarovateljeve obveznosti in višek škod nad limitom zatem bremeni njega. Pozavarovatelj mora skrbeti, da zavarovatelj ne določi prenizke prioritete, ki bi mu vedno omogočala pozitiven rezultat na račun pozavarovatelja, temveč da določi takšno prioriteto, ki bo spodbudila zavarovatelja, da bo v primeru, ko preti izguba (in ne bi bil pozavarovan), ustrezno ukrepal (Bijelić, 1998, str. 253).

2.3 OBLIKE POZAVAROVANJA

Poznamo dve glavni obliki pozavarovanja:

- **fakultativno** pozavarovanje (angl. *facultative reinsurance*) in
- **obligatorno** oziroma obligatno pozavarovanje (angl. *obligatory, treaty reinsurance*).

Poleg dveh glavnih oblik so se postopoma razvile oblike **mešanih pozavarovalnih pogodb**, kot so: fakultativno-obligatorno pozavarovanje, pogodbe o odprtem kritju ter pogodbe o poolih.

2.3.1 FAKULTATIVNA POZAVAROVANJA

Fakultativno pozavarovanje je najstarejša oblika pozavarovanja in se nanaša na posamezne zavarovalne pogodbe. Pozavarovatelj ima tu možnost, da zavarovanje ponujeno v pozavarovanje, sprejme ali zavrne. Pozavarovatelj vnaprej pozna vse podatke o tveganju in posamično izrazi svojo odločitev o tem, ali bo to tveganje sprejel v pozavarovanje. Pozavarovatelj se samostojno odloča tudi o tem ali bo posamezno tveganje sprejel v celoti ali le delno (Bijelić, 1998, str. 234). Fakultativno pozavarovanje se v praksi redkeje uporablja, saj zahteva veliko časa ob prevzemanju tveganj v pozavarovanje v vsakem posameznem primeru, povezano je pa tudi z visokimi stroški.

Fakultativne zavarovalne pogodbe se običajno sklepajo, ko gre za enkratna zavarovanja ali zavarovanja, ki se po tveganju, zavarovalni vrednosti ali kateri drugi posebnosti močno razlikujejo od množičnih zavarovanj ter se kot takšna le

¹⁰ Kombinirani škodni rezultat = (škoda+stroški)/premije.

redko pojavljajo (Flis, 1995a, str. 214). Zavarovatelj se navadno odloči za fakultativno pozavarovanje v dveh primerih: ko za kritje zavarovanega tveganja ne zadošča že sklenjeno obligatorno pozavarovanje ali ko je zavarovano tveganje izključeno iz kritja obligatornega pozavarovanja (Hiltmann, 2002, str. 18).

Fakultativno pozavarovanje omogoča pozavarovatelju, da podrobno spremlja ter ocenjuje poslovanje zavarovatelja pri tistih zavarovanjih, ki so mu ponujena v pozavarovalno kritje. Pozavarovatelj tu tudi lahko pomaga zavarovatelju z različnimi strokovnimi mnenji ter izkušnjami (Pavliha, 2000, str. 323). Slabša stran fakultativnega pozavarovanja pa je zamudnost tovrstnih poslov. Čakanje na odločitev pozavarovatelja o sprejemu pozavarovalne pogodbe pogosto moti ažurno poslovanje zavarovatelja (Flis, 1995b, str. 397). Pozavarovalna provizija, ki jo pozavarovatelj plača pri fakultativnih pozavarovanjih, je običajno nižja, kot npr. pri obligatornih pozavarovanjih.

2.3.2 OBLIGATORNA POZAVAROVANJA

Obligatorno pozavarovanje je oblika pozavarovanja, pri kateri zavarovatelj in pozavarovatelj skleneta pogodbo o pozavarovanju za vnaprej določeno obdobje (Bijelić, 1998, str. 235). Pozavarovatelj je dolžan prevzeti v pogodbi določen delež celotnega portfelja posameznih ali večjega števila zavarovalnih vrst (Hiltmann, 2002, str. 18). Ko pozavarovatelj podpiše takšno pozavarovalno pogodbo, ne more izbirati, kaj bo vzel v pozavarovanje in kaj ne.

Pri obligatornem pozavarovanju je povezanost med zavarovateljem in pozavarovateljem zelo močna. Pozavarovatelj sicer dovoli zavarovatelju, da samostojno sklepa zavarovanja in likvidira škode (pravica poslovođenja), vendar si pridružuje pravico nadzorstva, ki pa jo le redko tudi izvaja. Zavarovatelj in pozavarovatelj imata pri tovrstnem pozavarovanju skupne interese (načelo skupne usode). Oba sta zainteresirana, da se zavarovana tveganja skrbno izbirajo, da se zavarovanja pravilno sklepajo in tarifirajo, pa tudi, da se škodni primeri vestno, pošteno in strokovno obravnavajo. Pozavarovatelj torej mora priznavati in upoštevati zavarovateljevo poslovodstvo. Hkrati pa načelo skupne usode zavarovatelju zagotavlja, da lahko računa na pozavarovateljevo izpolnitev obveznosti, ki izhajajo iz pogodbe. Pogoji za to je seveda vestno in pošteno opravljanje poslovodstva (Flis, 1995a, str. 214-215).

Pri obligatornih pozavarovalnih pogodbah je pogosta klavzula o napakah. Ta določa, da zavarovatelj za nenamerne napake ali opustitve ne izgubi pravice do pozavarovalne zaščite (Flis, 1995b, str. 411). Čeprav se v večini spornih primerov pri tolmačenju pozavarovalnih pogodb, spor uspe rešiti s sporazumom med zavarovateljem in pozavarovateljem, mora pogodba urediti način za reševanje sporov, kadar sporazum ni mogoč (klavzula o rabsodišču) (Flis, 1995a, str. 215).

Prednosti obligatornih pozavarovalnih pogodb so nižji stroški in večja hitrost poslovanja, ki sta posledici tesne povezanosti med pogodbenima strankama (Pavliha, 2000, str. 322).

2.3.3 MEŠANE OBLIKE POZAVAROVALNIH POGODB

2.3.3.1 Fakultativno-obligatorno pozavarovanje

Pri fakultativno-obligatornem pozavarovanju zavarovatelj lahko tveganje pozavaruje ali pa ga obdrži v lastni izravnavi. Pozavarovatelj pa ima obveznost, da pozavaruje tveganje, če se je zavarovatelj tako odločil. Jamstvo pozavarovatelja je izraženo z mnogokratnikom zavarovateljevih obdržanih deležev (Pavliha, 2000, str. 323).

Fakultativno-obligatorno pozavarovanje je ugodno za obe pogodbeni stranki. Dejstvo, da pozavarovatelj ne more odkloniti pozavarovanja je ugodno za zavarovatelja, na drugi strani pa pozavarovatelj prejme vsa zavarovanja, ki spadajo v opisani in dogovorjeni okvir, kar je dobro za oba. Seveda je pri tej obliki pozavarovanja potrebna stalna kontrola, kar pa ustreza pozavarovatelju (Flis, 1995b, str. 397).

2.3.3.2 Pogodba o odprtem kritju

Posebna vrsta fakultativno-obligatornega pozavarovanja je pogodba o odprtem kritju. Tu pozavarovatelj jamči z absolutnim zneskom oziroma limitom, ne glede na lastni delež zavarovalnice (Pavliha, 2000, str. 323). Takšno obliko pozavarovanja bo zahteval zavarovatelj, ki nima le priložnostno, temveč stalno potrebo oddajati fakultativna pozavarovanja (Flis, 1995b, str. 397).

2.3.3.3 Pozavarovalni pool

Dve ali več zavarovalnic lahko z pogodbo ustanovi zavarovalni oziroma pozavarovalni pool za opravljanje zavarovalnih oziroma pozavarovalnih poslov, ki krijejo nevarnosti velikih premoženjskih škod, škod iz odgovornosti za jedrsko škodo, proizvajalčeve odgovornosti za farmacevtske izdelke oziroma drugih velikih škod. Pozavarovalni pool deluje v svojem imenu in za račun ustanoviteljev. Med članicami znotraj poola velja načelo sozavarovanja in solidarne odgovornosti. Po slovenskem pravu nastopa v pravnem prometu kot posebno gospodarsko interesno združenje (GIZ) (Zakon o zavarovalništvu – uradno prečiščeno besedilo, 2006). V mednarodni praksi pa lahko pool deluje tudi brez posebne pravno organizacijske oblike.

Razloge za nastanek pozavarovalnih poolov lahko strnemo v naslednje točke (Peroša, 1998, str. 6):

- jedrska, neznana ali nova tveganja zaradi možnih katastrofalnih posledic odvrčajo zavarovatelje od samostojnega zavarovanja za nevarnosti,
- število tveganj naj bi bilo majhno in naj ne bi zagotavljalo uravnoveženega portfelja pri samostojnem zavarovanju posameznega zavarovatelja,
- zneski za zavarovanje premoženjske škode in zavarovanje odgovornosti naj bi bili tako visoki, da je nujno potrebna pomoč nacionalnega trga in ne samo posameznih subjektov,
- možnost katastrofalnih posledic novih tveganj naj bi onemogočala normalno zagotavljanje kritja za zavarovanje, če bi se upoštevali ustaljeni vzorci pozavarovanja in retrocesije,

- sodelovanje in izmenjava pozavarovanja med nacionalnimi pooli omogoča dostop do večjih zavarovalnih kapacitet na tistih trgih, ki so pripravljeni sodelovati.

2.4 AKTIVNO IN PASIVNO POZAVAROVANJE

V pozavarovanju gre za pogodbeni odnos med zavarovateljem in pozavarovateljem. Zavarovatelj (cedent) prenese del svoje obveznosti, ki izhaja iz zavarovalnih pogodb, na pozavarovatelja (cesionarja). Pozavarovatelj pa prevzame preneseni del obveznosti zavarovatelja v svoje kritje.

Ko gre za prevzem presežka tveganja v kritje (pozavarovatelj) govorimo o aktivnem pozavarovanju, pri prenosu dela nevarnosti zavarovatelja na pozavarovatelja pa govorimo o pasivnem pozavarovanju. Kadar pozavarovalnica prenese del prevzete obveznosti na drugo pozavarovalnico, govorimo o pasivni retrocesiji, kadar pa prevzame del obveznosti druge pozavarovalnice, govorimo o aktivni retrocesiji (Ivanjko, 1999, str. 96).

3 POZAVAROVALNA ZAKONODAJA

Zavarovanje ne bi moglo uspešno opravljati svoje naloge, če ne bi bilo vpeto v specifična in natančna pravila poslovanja, ki so se počasi izoblikovala v zavarovalno pravo. Zavarovalno pravo bi lahko opredelili kot pravno podpanogo gospodarskega prava, ki obravnava pogodbeno zavarovanje (zasebno zavarovalno pravo) ter statusno pravo subjektov (javno zavarovalno pravo), ki se neposredno ali posredno ukvarjajo z zavarovalno dejavnostjo (Pavliha, 2000, str. 44). Kot bomo videli v nadaljevanju pa za pozavarovanje ne veljajo vse in samo pravne norme oziroma pravila, ki veljajo za zavarovanje. Zato bi lahko rekli, da je pozavarovalno pravo zaokrožen sklop pravil v okviru zavarovalnega prava (Pavliha, 2000, str. 326).

Pozavarovalno pravo pa lahko na enak način kot zavarovalno pravo razdelimo na statusno pravo subjektov, ki se ukvarjajo s pozavarovanjem ter obligacijsko oziroma pogodbeno pozavarovalno pravo.

3.1 STATUSNO POZAVAROVALNO PRAVO

Statusno pozavarovalno pravo se nanaša predvsem na področja ustanavljanja, poslovanja, nadzora in prenehanja pozavarovalnic. Temeljni zakonski predpis na področju zavarovalništva (in pozavarovalništva) v Sloveniji je leta 2000 sprejeti Zakon o zavarovalništvu. Na podlagi tega zakona je bilo dodatno izdanih tudi enaintrideset podzakonskih predpisov. Kot dopolnilo Zakonu o zavarovalništvu, pa za pozavarovalnice veljajo tudi drugi zakoni s področja gospodarskih družb, finančnega poslovanja, računovodstva, stečaja, davkov itd.

3.1.1 ZAKON O ZAVAROVALNIŠTVU (Zakon o zavarovalništvu – uradno prečiščeno besedilo, 2006)

Zakon o zavarovalništvu sestavlja 21 poglavij s skupno 364 členi in ureja ustanavljanje, poslovanje, nadzor in prenehanje zavarovalnic, pozavarovalnic,

zavarovalnih ter pozavarovalnih poolov in zavarovalnih zastopnikov ter posrednikov.

Zavarovalni posli

Po 2. členu Zakona o zavarovalništvu (2006) šteje za zavarovalne posle sklepanje in izvrševanje pogodb o premoženjskih in življenjskih zavarovanjih ter pozavarovanjih, ne pa tudi o obveznih zdravstvenih zavarovanjih.

Izvajanje zavarovalnih poslov

V Zakonu o zavarovalništvu je opredeljena kot temeljna izvajalka zavarovalnih poslov zavarovalnica - to je pravna oseba, ki ima sedež v Republiki Sloveniji in je od Agencije za zavarovalni nadzor (nadzorni organ) pridobila dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov. Z zavarovalnimi posli se pri nas lahko ukvarjajo tudi zavarovalnice iz držav članic EU, če imajo v Sloveniji ustanovljeno podružnico, ali če v Sloveniji ali drugi državi članici EU sklepajo zavarovanja, ki krijejo nevarnosti v Sloveniji. Zakon velja tudi za tuje zavarovalnice, ki ne prihajajo iz držav EU, če pri nas sklepajo zavarovalne posle. Tuje zavarovalnice lahko sklepajo zavarovalne posle pri nas le če imajo v Sloveniji ustanovljeno podružnico.

Pravno-organizacijska oblika pozavarovalnic

Zavarovalnice, ki opravljajo izključno posle pozavarovanj (pozavarovalnice), so lahko organizirane le kot delniške družbe, ne pa tudi kot družbe za vzajemno zavarovanje.

Dovoljenje za opravljanje pozavarovalnih poslov

Pozavarovalnica mora pred vpisom ustanovitve v sodni register od Agencije za zavarovalni nadzor pridobiti dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov sklepanja pozavarovanja. Agencija odloči o dovoljenju za vse zavarovalne vrste skupaj in navede, da velja izključno za pozavarovalne posle.

Obvladovanje tveganj

Pozavarovalnica mora zagotoviti, da v vsakem trenutku razpolaga z ustreznim kapitalom, glede na obseg in vrste zavarovalnih poslov, s katerimi se ukvarja ter glede na tveganja, katerim je pri tem izpostavljena. Minimalni zajamčeni kapital za pozavarovalnice znaša 3,2 milijona EUR.

Zavarovalnica mora s pozavarovanjem kriti tisti del nevarnosti, ki jih je prevzela v zavarovanje, ki po tabelah maksimalnega kritja presegajo lastne deleže v izravnavanju nevarnosti. Za vsako poslovno leto je potrebno sprejeti program načrtovanega pozavarovanja.

Poslovna poročila

Zavarovalnica sestavlja poslovna poročila in računovodske izkaze za poslovno leto, ki je enako koledarskemu letu. Nerevidirane računovodske izkaze je

potrebno predložiti Agenciji za zavarovalni nadzor v roku treh mesecev po preteku koledarskega leta. Za pozavarovalnice je ta rok dolg štiri mesece. Revidirano poročilo mora zavarovalnica predložiti Agenciji v roku osmih dni po prejemu od revizorja, oziroma najkasneje v šestih mesecih po preteku koledarskega leta. Pozavarovalnica mora predložiti revidirano poročilo v sedmih mesecih po preteku koledarskega leta.

Zavarovalni in pozavarovalni pooli

Zavarovalni oziroma pozavarovalni pool lahko ustanovita dve ali več zavarovalnic za opravljanje zavarovalnih oziroma pozavarovalnih poslov, ki krijejo nevarnosti velikih premoženjskih škod, škod iz odgovornosti za jedrsko škodo, proizvajalčeve odgovornosti za farmacevtske izdelke oziroma drugih velikih škod. Za zavarovalne oziroma pozavarovalne poole se uporabljajo določila Zakona o gospodarskih družbah o gospodarskem interesnem združenju, če ni drugače določeno.

Določbe zakona, ki ne veljajo za pozavarovalnice

Po drugem odstavku 5. člena Zakona o zavarovalništvu (2006) se za pozavarovalnice ne uporabljajo določbe o prenosu zavarovalnih pogodb (80. - 82. člen), o zavarovalnih pogojih ter obveščanju zavarovalcev (83. - 86. člen), o kritnem skladu (125. - 133. člen) in o poplačilu terjatev (208. - 213. člen).

3.1.2 ZADNJA DOPOLNILA ZAKONA O ZAVAROVALNIŠTVU (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zavarovalništvu, 2007)

Novembra 2007 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zavarovalništvu, ki je prinesel nekaj pomembnih novosti v zvezi s poslovanjem pozavarovalnic in pomeni uskladitev zakona z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta o pozavarovanju 2005/68/ES.

Določila Zakona o zavarovalništvu se uporabljajo za vse družbe, ki pri nas opravljajo posle pozavarovanja, tudi za tiste, ki posle sklepajo neposredno iz drugih držav članic EU in preko podružnic v Sloveniji. Dopolnila zakona prinašajo tudi nekatera nova določila o vsebini poslovnega načrta pozavarovalnice ter dodatna določila o vrstah dovoljenih naložb pozavarovalnic s sedežem v Sloveniji.

3.2 POGODBENO POZAVAROVALNO PRAVO

Zavarovalna pogodba je osrednja sestavina pogodbenega zavarovalnega prava, ki je del strokovne in znanstvene discipline zavarovalništva. Zavarovalno pravo je skupek pravnih norm, ki se nanašajo na pravno obliko in vsebino razmerij v okviru zavarovalne dejavnosti. V vsebini teh norm se oblikuje bistvo zavarovalnega razmerja, ki se oblikuje z sklenitvijo zavarovalne pogodbe med obema pogodbenima strankama (Ivanjko, 1998, str. 119). Pogodbeno zavarovalno pravo je urejeno v posebnem poglavju Obligacijskega zakonika in v mnogih drugih predpisih pomorskega in letalskega prava ter obveznih zavarovanj (Pavliha, 2002, str. 167; Jakopanec Levart, 2004, str. 205).

Za razliko od zavarovalnega moramo pri pozavarovalnem pogodbenem pravu vire iskati med neobveznimi oziroma neformalnimi viri. Izjemi sta pozavarovanji letalskih ter pomorskih tveganj.

Obligacijski zakonik

Določbe tega zakona o zavarovanju (26. poglavje) se nanašajo na vsa zavarovanja, razen na zavarovanja terjatev in na razmerja iz pozavarovanja. V skladu z 923. členom tega se določbe tega zakonika ne uporabljajo tudi za plovna in tista druga zavarovanja, glede katerih se uporabljajo pravila o plovbnih zavarovanjih (letalska zavarovanja) (Jakopanec Levart, 2001, str. 162; Obligacijski zakonik, 2007).

Pomorski zakonik

Določbe Pomorskega zakonika (2001) o pomorski pogodbi (5. poglavje) se uporabljajo tudi za pozavarovanje, če je to sklenjeno pod pogoji, ki so običajni za pomorska zavarovanja, kar določa 680. člen tega zakonika.

Zakon o obligacijskih in stvarnopravnih razmerjih v letalstvu

Po 147. členu Zakona o obligacijskih in stvarnopravnih razmerjih v letalstvu (2000) se določbe petega poglavja tega zakona (o letalskih zavarovanjih) uporabljajo tudi za pozavarovanje letalskih tveganj.

Temeljna načela obligacijskega prava

Pogodbene stranke se v pogodbenem razmerju iz pozavarovalnega posla ne bi smele izogniti upoštevanju temeljnih načel obligacijskega prava, ki jih ureja Obligacijski zakonik. To so načelo svobode urejanja pozavarovalnih razmerij, enakopravnosti udeležencev, vestnosti in poštenja v razmerju, prepovedi zlorabe pravic, prepovedi povzročanja škode, dolžnosti izpolnitve obveznosti in mirnega reševanja sporov (Ivanjko, 1998, str. 120-124). Teh načel pogodbene stranke z dogovorom ne morejo zaobiti oziroma izključiti (Pavliha, 2000, str. 154).

Neformalni viri

Najbogatejši vir pogodbenega pozavarovalnega prava so neformalni oziroma neobvezni viri, saj je to področje podobno kot v številnih drugih državah tudi pri nas popolnoma liberalno oziroma prepuščeno podjetnosti in ustvarjalnosti pogodbenih strank. Neformalne pravne vire lahko najdemo v avtonomiji pogodbenih strank, tipskih pogodbah, uzancah in drugih dobrih poslovnih običajih, sodni praksi ter strokovni literaturi. Ti viri so seveda obilnejši v mednarodni sferi, ki je pustila sledove v naši pozavarovalni praksi (Pavliha, 2000, str. 328).

3.3 POZAVAROVALNA POGODBA

3.3.1 SPLOŠNE ZNAČILNOSTI POZAVAROVALNE POGODBE

Za pozavarovalne pogodbe oblika pogodbe ni vnaprej predpisana, vendar so običajno sestavljene iz dveh delov: splošnega dela in dodatka pozavarovalni pogodbi.

Splošni del pozavarovalne pogodbe, neglede na način pozavarovalnega kritja, običajno vsebuje naslednja določila (Carter, 1978, str. 284):

- podatki o pogodbenih partnerjih,
- pričetek pozavarovalnega kritja,
- določila o načinu pozavarovalnega kritja, v kritje vključenih zavarovalnih vrstah, limitih kritja, geografskem področju kritja, itd.,
- določila glede pozavarovalne premije,
- določila glede prijavljanja, obračunavanja ter plačevanja škod,
- določila glede priprave ter načina kontrole pozavarovalnih obračunov,
- določilo o arbitraži,
- določilo o prenehanju pozavarovalnega kritja ter časovnem poteku vseh pozavarovalnih obveznosti.

V dodatku pozavarovalne pogodbe pa so običajno navedeni zneski limitov kritja ter druga specifična določila (npr. minimalna depozitna premija, stopnja provizije, itd.). Določila iz dodatka lahko pogodbeni stranki v času trajanja pogodbe dopolnjujeta ali spreminjata, ne da bi odpovedali osnovno pogodbo.

Praktičnost dvodelnosti pozavarovalne pogodbe se pokaže tudi v primeru, ko zavarovalnica pri isti pozavarovalnici uredi različne načine pozavarovalnega kritja. V splošnem delu so tako navedene splošne določbe, v dodatku pa vse ostale podrobnosti, značilne za posamezni način pozavarovanja.

Pozavarovalna pogodba je lahko sklenjena za več let (običajno proporcionalne pogodbe) ali za eno leto (neproporcionalne) in se vsakoletno obnavljajo.

3.3.2 PRAVNE ZNAČILNOSTI POZAVAROVALNE POGODBE

Pozavarovalna pogodba je dvostransko obvezen in tvegan (aleatorren) posel (Pavliha, 2000, str. 329). Glede druge značilnosti prihaja do delitve mnenj pravnih ter zavarovalnih strokovnjakov. Po teoriji iger na srečo, ki je izraz gledanja pravnih na zavarovanje, naj bi zavarovalnica tvegala pri posamezni pogodbi, saj ne ve ali bo morala plačati zavarovalnino ali ne. Zavarovalni teoretiki teorijo iger na srečo odklanjajo, saj je kot pravi Boncelj nagib loterije špekulacija, nagib zavarovanja pa gospodarska varnost. Cilj loterije je obogatitev, cilj zavarovanja pa nadomestitev škode (Pavliha, 2000, str. 161).

Za razliko od drugih gospodarskih poslov, ki temeljijo na načelu individualne ekvivalence dajatev in protidajatev, je za zavarovanje in pozavarovanje značilna kolektivna ekvivalenca. Do plačila pozavarovalnine s strani pozavarovalnice naj bi zaradi bodočnosti, neodvisnosti in negotovosti zavarovalnega primera prišlo le izjemoma. Bistvena obveznost pozavarovalnice je tako ustvarjanje nevidnega

proizvoda - gospodarske varnosti, ki jo zagotavlja pozavarovancu (Pavliha, 2000, str. 329).

Za pozavarovalno pogodbo se prav tako upoštevajo nekatera načela, ki veljajo za zavarovanje (Pavliha, 2000, str. 329): npr. obstoj zavarovalnega interesa, načelo skrajne dobre vere oziroma najpopolnejšega spoštovanja obljube, povrnitev nastale škode in obstoj pogodbenega predmeta v času sklenitve pogodbe.

V pozavarovalni pogodbi morajo biti zajete vse sestavine oziroma zahteve obligacijske pogodbe, kot so: pravna sposobnost strank, dovoljen predmet pogodbe, veljavna kavza ter soglasje volj (Pavliha, 2000, str. 328).

3.3.2.1 Pogodbene stranke

Pozavarovalno pogodbo skleneta pozavarovanec in eden ali več pozavarovateljev oziroma retrocedent in dva ali več retrocesionarjev pri retrocesiji. Do pravnega odnosa pride samo med pozavarovancem in pozavarovateljem oziroma retrocedentom in retrocesionarjem. Med zavarovalcem in pozavarovateljem oziroma zavarovateljem in retrocesionarjem pa ne nastane pogodbeni bližina (Pavliha, 2000, str. 328).

3.3.2.2 Ponudba in sprejem ponudbe

Večino pozavarovalnih pogodb na našem zavarovalnem trgu skleneta pozavarovanec in pozavarovatelj brez posredovanja tretjih oseb - pozavarovalnih posrednikov. Zelo pomembno vlogo pri sklepanju pozavarovalnih pogodb pa imajo pozavarovalni posredniki (brokerji in maklerji) v mednarodni pozavarovalni praksi. To še posebej velja na londonskem trgu pri poslovanju s sindikati zavarovalnice Lloyd's, katerim lahko ponudbe sporočajo le pooblaščen brokerji. Na podlagi Obligacijskega zakonika velja, da je ponudba sprejeta in pogodba sklenjena, ko ponudnik prejme od naslovnika izjavo, da ponudbo sprejema (28. člen). Kot ponudnik lahko nastopata tako pozavarovanec, kot pozavarovatelj. Ponudba je običajno pisno evidentirana, v njej pa običajno ni navedeno do kdaj veže ponudnika (Pavliha, 2000, str. 330; Obligacijski zakonik, 2007).

3.3.2.3 Predmet in causa pogodbe

Predmet pozavarovalne pogodbe je tisto premoženje, premoženjski interes ali oseba, ki je predmet zavarovalne pogodbe. Na ta predmet se tesno navezuje tudi pozavarovalni interes pozavarovanca, ki se zavaruje pred nevarnostjo nastanka pogodbene obveznosti, za plačilo nepozavarovanega dela nastale škode na zavarovanem predmetu. Ta interes je podlaga oziroma causa za pogodbeno obveznost pozavarovanca, da plača premijo pozavarovatelju za ustvarjanje dodatne, vertikalne gospodarske varnosti. V primeru, ko je predmet zavarovalne pogodbe nemogoč, nedopusten, nedoločen ali nedoločljiv sta zavarovalna in pozavarovalna pogodba nični (Pavliha, 2000, str. 336).

3.3.2.4 Oblika pogodbe

V praksi so zaradi zapletenosti in pozavarovalno-tehničnih podrobnosti običajne pisne oblike pozavarovalne pogodbe, čeprav oblika pogodbe po slovenskih predpisih ni določena (Pavliha, 2000, str. 336).

3.3.2.5 Trajanje pogodbe

Fakultativne pozavarovalne pogodbe prenehajo ob poteku zavarovalnega obdobja. Obligitorne pogodbe pa se navezujejo na koledarsko leto, po preteku katerega se običajno obnovijo. Odpovedni rok je tri mesece (Pavliha, 2000, str. 336).

3.3.3 BISTVENE OBVEZNOSTI POGODBENIH STRANK

3.3.3.1 Obveznosti pozavarovanca

Bistvene obveznosti pozavarovanca so (Pavliha, 2000, str. 336-338):

- plačati pozavarovalno premijo
Pri proporcionalnem pozavarovanju pozavarovalna premija predstavlja proporcionalni del prvotne (bruto obračunane pozavarovančeve) premije. Pri neproporcionalnih pozavarovanjih pa mora pozavarovanec na začetku pozavarovalnega obdobja plačati depozitno premijo, ki se na koncu obdobja uskladi z premijo, ki jo je pozavarovanec dejansko prejel za kritje določenih tveganj. Končna pozavarovalna premija ponavadi ni nižja od dogovorjene minimalne premije.
- prijaviti pozavarovatelju vse okoliščine, pomembne za ocenitev nevarnosti, ki so pozavarovalcu znane oziroma mu niso mogle ostati neznane
Temeljni pogoj za uresničitev vseh pogodbenih obveznosti je popolno zaupanje med pogodbenima strankama. Obveznost prijavljanja je bistveno pomembnejša pri fakultativnih pozavarovanjih, kjer se pozavarujejo posamezna tveganja, kot pri obligatornih, kjer je pozavarovatelj običajno seznanjen z najnujnejšimi podatki o tveganjih.
- pravočasna prijava škode
Vedno pogostejše so klavzule o sodelovanju pri reševanju škodnih zahtevkov, ki onemogočajo pozavarovancu, da plača škodo zavarovancu brez predhodnega soglasja pozavarovatelja.
- v primeru uspešnih regresnih zahtevkov pozavarovanca zoper povzročitelja škode, ustrezen del odškodnine pripada tudi pozavarovatelju.

3.3.3.2 Obveznosti pozavarovatelja

Bistvene obveznosti pozavarovatelja pa so (Pavliha, 2000, str. 338-339):

- plačilo provizije
Provizijo plača pozavarovatelj pozavarovancu kot nadomestilo za stroške pridobivanja zavarovanj in stroške managementa. Provizija je značilna za proporcionalna pozavarovanja. Običajno se plača tako, da se odšteje od bruto pozavarovalne premije, ki jo pozavarovanec dolguje pozavarovatelju.
- jamstvo za plačilo pozavarovalnine

Bistvena obveznost pozavarovalca ni plačilo pozavarovalnine, pač pa ustvarjanje gospodarske varnosti z dodatnim izravnavanjem nevarnosti.

3.4 POZAVAROVALNA ZAKONODAJA V EVROPSKI UNIJI

3.4.1 SPLOŠNO O PRAVU EVROPSKE UNIJE

Za predstavitev pozavarovalne zakonodaje, ki se je postopoma oblikovala v Evropski uniji je potrebno uvodoma predstaviti nekaj značilnosti v zvezi z pravnim redom in delovanjem njenih organov.

V okviru Evropske unije deluje pet organov: Evropski parlament, Sodišče Evropskih skupnosti, Evropsko računsko sodišče, Svet in Evropska komisija. Svet, ki ga sestavlja po en predstavnik na ministrski ravni, ima najvišje pristojnosti za sprejemanje evropskih predpisov (uredb in direktiv) ter drugih odločitev. Komisija skrbi za izvajanje pogodb in splošnih pravnih aktov ter tako deluje kot izvršilni organ. Za Evropski parlament je značilna pristojnost za posredovanje mnenj ter, da nima zakonodajne oblasti. Evropsko sodišče nadzira pravilnost ravnanja Sveta in Evropske komisije, na zahtevo nacionalnih sodišč pa tudi presoja veljavnost določb prava Evropske unije (Pavliha, 1998, str. 20).

Pravo Evropske unije obsega vse predpise, sodne odločbe in druge pravne dokumente skupnosti. Kot primarno pravo razumemo ustanovitvene pogodbe vseh treh Evropskih skupnosti¹¹, sekundarno pravo pa predstavljajo uredbe, direktive, odločbe Sodišča Evropskih skupnosti ter priporočila in stališča različnih organov. Naj na koncu pojasnim še razliko med pojmom uredba in direktiva. Uredbe veljajo neposredno v državah članicah Evropske unije ter imajo status »evropskih zakonov«, direktive pa se od njih razlikujejo v dejstvu, da v večini primerov niso neposredno uporabne, saj zahtevajo še zakonodajno akcijo držav članic. Direktive morajo države še vključiti v notranjo zakonodajo (npr. z zakonom ali podzakonskim aktom) (Pavliha, 2000, str. 54-56).

3.4.2 STANJE PRED SPREJETJEM DRUGE POZAVAROVALNE DIREKTIVE

Tradicionalno veljajo za vire pozavarovalnega prava neformalni viri, kar je posledica pomanjkljive zakonske in mednarodne ureditve tega področja, še posebno glede pozavarovalnih pogodb. V državah članicah EU je, v nasprotju z direktnimi zavarovanji, na področju pozavarovalne dejavnosti dolgo časa vladala popolna statusna in pogodbeno svoboda. Za pozavarovalnice je to svobodo prinesla že direktiva o odpravi omejitev glede prostega ustanavljanja pozavarovalnic ter izvajanja storitev na področju zavarovanja in retrocesije z dne 25. februarja 1964. Na področju direktnih zavarovanj pa je to prinesla šele tretja generacija direktiv, ki je pričela veljati 1. julija 1994. Seveda pa sprostitev zavarovalniškega in pozavarovalniškega trga lahko prinese koristi le v državah, kjer že stoletja vladajo natančna "pravila igre"(Pavliha, 2000, str. 327).

¹¹ Gre za naslednjih šest pogodb: Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (1951), Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (1957), Pogodba o ustanovitvi Evropske atomske skupnosti (1957), Dogovor o skupnih organih evropskih skupnosti (1965), Evropski enotni akt (1986) in Pogodba o EU (1992).

Razlike med pravnimi ureditvami pozavarovanja posameznih držav članic EU so bile velike, kar posebno velja za nadzor pozavarovalnic. V Belgiji, Grčiji in na Irskem pred sprejetjem pozavarovalne direktive skoraj ni bilo neposrednega nadzora, na Danskem, Finskem, Portugalskem in v Veliki Britaniji so bile pozavarovalnice bolj ali manj v enakem položaju kot zavarovalnice. V Avstriji, Italiji in Španiji je veljal zmanjšan neposredni nadzor, v Nemčiji, Franciji in na Nizozemskem pa je obstajal vmesni režim določenih sestavin neposrednega nadzora v kombinaciji s posrednim. Pomanjkanje enotne regulative je oteževal mednarodno poslovanje pozavarovalnic, bodisi preko podružnic, pozavarovalnih posrednikov ali neposredno (Pavliha, 2003a, str. 347-348). Opisano stanje je bilo razlog za sprejete druge pozavarovalne direktive, ki jo bom podrobneje obravnaval v nadaljevanju.

3.4.3 DRUGA POZAVAROVALNA DIREKTIVA

Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta o pozavarovanju 2005/68/ES, z dne 16. novembra 2005, enotno ureja nadzor nad poslovanjem evropskih pozavarovalnic. Na podlagi določil druge pozavarovalne direktive morajo evropske pozavarovalnice poslovati v določeni pravno-organizacijski obliki, zagotavljati minimalno solventnost ter oblikovati primerne rezervacije. Kot sem predhodno že navedel, je določila druge pozavarovalne direktive Slovenija vključila v svoj pravni red, z sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zavarovalništvu, novembra 2007.

Druga pozavarovalna direktiva je sestavljena iz 10 poglavij ter skupno 66 členov.

Uporaba direktive

Direktiva ureja ustanavljanje in poslovanje družb, ki se ukvarjajo izključno z pozavarovalno dejavnostjo ter bodo imele ali imajo sedež na ozemlju držav članic EU. Direktiva se uporablja tudi za lastne pozavarovalnice (angl. *captive reinsurance undertakings*), ne uporablja pa se za družbe, ki se ukvarjajo z življenjskim in premoženjskim zavarovanjem ter za pozavarovanja, ki jih izvaja ali zanje v celoti jamči vlada posamezne države članice EU.

Določbe v zvezi z ustanovitvijo pozavarovalnic in opravljanjem pozavarovalnih poslov

Pozavarovalnica ne sme pričeti z opravljanjem pozavarovalnih poslov, dokler ne pridobi dovoljenja za opravljanje pozavarovalnih poslov s strani nadzornega organa države članice EU, kjer ima sedež. To dovoljenje velja v vseh državah članicah EU ter omogoča pozavarovalnici svobodno neposredno opravljanje pozavarovalnih storitev in ustanavljanje podružnic v drugih državah članicah EU.

Za pridobitev dovoljenja mora biti pozavarovalnica organizirana v eni od v direktivi predpisanih pravno-organizacijskih oblik, pristojnemu nadzornemu organu mora predložiti ustrezen poslovni načrt ter imeti ustrezen zajamčeni kapital oziroma garancijski sklad. Direktiva prav tako določa, da mora pozavarovalnico voditi poslovodstvo z ustreznimi izkušnjami ter tehničnim znanjem.

Nadzor nad pozavarovalnicami

Nadzor nad pozavarovalnico opravlja pristojni nadzorni organ države članice EU, v kateri ima pozavarovalnica sedež in ki je pozavarovalnici izdal dovoljenje za opravljanje pozavarovalnih poslov. Ta isti nadzorni organ je pristojen tudi za opravljanje nadzora nad neposrednim opravljanjem pozavarovalnih storitev pozavarovalnice v drugih državah članicah EU ter opravljanjem pozavarovalnih storitev pozavarovalnice preko podružnice v drugi državi članici EU.

Določbe v zvezi z zavarovalno-tehničnimi rezervacijami, mejo solventnosti ter garancijskim skladom pozavarovalnic

Pozavarovalnica je dolžna oblikovati zadostne zavarovalno-tehnične rezervacije glede na obseg in vrsto sklenjenih poslov. Pravila o oblikovanju zavarovalno-tehničnih rezervacij so napisana v skladu z pravili, ki sicer veljajo tudi za zavarovalnice. V kolikor pozavarovalnica pozavaruje kreditna zavarovanja, je v skladu z določili direktive za tovrstna zavarovanja, dolžna oblikovati izravnalne rezervacije, ki so namenjene kritju morebitnih tehničnih primanjkljajev ali nadpovprečnih škodnih rezultatov v kateremkoli finančnem letu. Če delež pozavarovanj kreditnih zavarovanj v celotni premiji pozavarovalnice znaša manj kot 4% oziroma manj od 2,5 milijona EUR, pristojni nadzorni organ pozavarovalnico lahko razbremeni oblikovanja izravnalnih rezervacij.

Določbe v zvezi z naložbami pozavarovalnic se razlikujejo od ureditve v direktivah, ki se nanašajo na naložbe zavarovalnic, saj se zavzemajo za bolj kvalitativni pristop od strogo predpisanega kvantitativnega pristopa k naložbenim pravilom, ki veljajo za zavarovalnice. Pozavarovalnica mora pri upravljanju sredstev upoštevati vrsto pozavarovalnega posla, zneske in trajanje izplačil na podlagi pozavarovalnih pogodb zaradi zagotavljanja ustreznosti, likvidnosti, pravilnosti, usklajenosti ter dobičkonosnosti naložb (Simoniti, 2004, str. 171).

Določbe direktive glede solventne meje pozavarovalnic so povzeta po pravilih, ki veljajo za zavarovalnice. V primeru, da pozavarovalnica hkrati pozavaruje v skupinah življenjskih ter premoženjskih zavarovanj, mora solventna meja pokriti vsoto solventnih mej za opravljanje življenjskih ter premoženjskih pozavarovanj skupaj. V direktivi je določen tudi najnižji znesek garancijskega sklada. Za pozavarovalnica ta znaša 3 milijone EUR, za lastne pozavarovalnice pa 1 milijon EUR.

Določbe za pozavarovalnice iz tretjih držav in za pozavarovalnice iz držav EU, ki poslujejo v tretjih državah

Direktiva določa, da pozavarovalnice s sedežem v državi, ki ni članica EU, pri svojem poslovanju znotraj držav EU, ne smejo biti deležne manj strogega nadzora, kot pozavarovalnice s sedežem v eni od držav članic EU. Na ravni EU se lahko sklenejo, z posameznimi državami, ki niso članice EU, sporazumi o nadzoru nad pozavarovalnicami. Sporazumi o nadzoru lahko urejajo tako nadzor nad pozavarovalnicami s sedežem v državah EU, ki poslujejo v državah nečlanicah EU, kot tudi nad pozavarovalnicami s sedežem v državah nečlanicah EU, ki poslujejo znotraj območja držav članic EU. Glavni namen tovrstnih sporazumov, je zagotavljanje zadostne ravni nadzora nad pozavarovalnicami ter posledično

odprava ovir za vstop pozavarovalnic na pozavarovalne trge podpisnikov sporazuma.

4 STANJE NA SLOVENSKEM IN SVETOVNEM ZAVAROVALNIŠKEM TER POZAVAROVALNIŠKEM TRGU

Kot sem ugotovil v prvih dveh poglavjih tega dela, je pozavarovanje dejavnost, ki izhaja iz zavarovanja samega. Za razumevanje značilnosti ene dejavnosti je nujno tudi poznavanje značilnosti druge. Tudi pri analiziranju stanja ter trendov na pozavarovalniškem trgu ima zelo pomembno vlogo dogajanje na zavarovalniškem trgu.

V prvem delu poglavja se bom omejil na slovenski zavarovalniški in pozavarovalniški trg. S pomočjo zbranih statističnih podatkov bom poskušal ugotoviti, kako je potekal razvoj na obeh trgih v preteklih letih.

V drugem delu poglavja pa bom ugotavljal, kako so se v preteklih letih razvijali svetovni zavarovalni in pozavarovalni trgi, posebno pozornost pa bom namenil primerjavi obeh slovenskih trgov z drugimi svetovnimi trgi.

4.1 SLOVENSKI ZAVAROVALNIŠKI TER POZAVAROVALNIŠKI TRG

4.1.1 Slovenski zavarovalniški trg

Slovenske zavarovalnice

Leta 2006 je na slovenskem trgu opravljalo zavarovalne posle sedemnajst slovenskih¹² zavarovalnih podjetij, skladov in družb, v njih pa je bilo skupno redno zaposlenih 6.060 delavcev (tabela 1).

Osem zavarovalnih podjetij je opravljalo vse vrste zavarovalnih poslov, zato spadajo med univerzalne zavarovalnice. Dve podjetji sta opravljali pozavarovalne posle. Tri podjetja so se ukvarjala z zdravstvenimi zavarovanji in eno s kreditnimi zavarovanji. Tri od teh podjetij so tržila pokojninska zavarovanja, ki sicer sodijo med življenjska zavarovanja.

Poleg zgoraj navedenih družb, je v letu 2006 lahko neposredno opravljalo zavarovalne posle na slovenskem trgu še 265 zavarovalnic iz drugih držav članic Evropske unije ter dve podružnici zavarovalnic iz teh držav v Sloveniji. Ker je bil v letu 2005 delež teh zavarovalnic v celotni zbrani premiji na slovenskem zavarovalniškem trgu dokaj nizek (nižji od 0,5%) jih v nadaljevanju ne bom podrobneje obravnaval.

¹² Pojem slovenska zavarovalnica bom uporabljal za zavarovalnice, ki imajo sedež na ozemlju Republike Slovenije, niso pa nujno v večinski oziroma polni domači lasti.

Tabela 1: Zavarovalnice prisotne na slovenskem zavarovalniškem trgu v letu 2006 in število v njih redno zaposlenih oseb

ZAVAROVALNICA	ŠTEVILO ZAPOSLENIH
KLASIČNE ZAVAROVALNICE	5.860
<i>Adriatic Slovenica, zavarovalna družba, d.d., Koper</i>	1.106
<i>ARAG, zavarovanje pravne zaščite d.d., Ljubljana</i>	10
<i>Generali, Zavarovalnica, d.d., Ljubljana</i>	329
<i>Grawe, Zavarovalnica, d.d., Maribor</i>	225
<i>NLB Vita življenjska zavarovalnica, d.d, Ljubljana</i>	22
<i>Merkur zavarovalnica, d.d, Ljubljana</i>	50
<i>Slovenica Življenje, življenjska zavarovalnica, d.d, Ljubljana</i>	116
<i>SID – Prva kreditna zavarovalnica, d.d., Ljubljana</i>	38
<i>Triglav, zdravstvena zavarovalnica, d.d., Ljubljana</i>	54
<i>Vzajemna zdravstvena zavarovalnica d.v.z., Ljubljana</i>	264
<i>Zavarovalnica Maribor, d.d., Maribor</i>	858
<i>Zavarovalnica Tilia, d.d., Novo mesto</i>	311
<i>Zavarovalnica Triglav, d.d., Ljubljana</i>	2.477
POZAVAROVALNICI	73
<i>Pozavarovalnica Sava, d.d., Ljubljana</i>	49
<i>Pozavarovalnica Triglav Re, d.d., Ljubljana</i>	24
DRUGE ZAVAROVALNE DRUŽBE	127
<i>Kapitalska družba, d.d., Ljubljana</i>	108
<i>Sklad obrtnikov in podjetnikov, Ljubljana</i>	19
SLOVENSKE ZAVAROVALNICE SKUPAJ	6.060

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2007, 2007, str. 20-34.

Tržna struktura trinajstih klasičnih zavarovalnic se od leta 2004 ni bistveno spremenila. Največji skupni tržni delež ima še vedno Zavarovalnica Triglav, katere tržni delež se je rahlo znižal na 41%. Drugo mesto zaseda zavarovalnica Adriatic Slovenica, ki je konec leta 2005 nastala z združitvijo zavarovalnic Adriatic in Slovenica. Tržni delež Adriatic Slovenice se je povečal za 0,6 odstotne točke na 14,5%. Tretja je Vzajemna zavarovalnica z tržnim deležem 13,6%.

Slovenski zavarovalniški trg je še vedno precej asimetričen. Največje tri zavarovalnice pokrivajo 69% celotnega trga, če pa pogledamo prvih pet zavarovalnic, pa te zavzemajo 85,4% celotnega trga. Največjih pet slovenskih zavarovalnic, ki sklepajo življenjska zavarovanja, zavzema 84,77% delež na tem trgu, prvih pet zavarovalnic, ki sklepajo neživljenjska zavarovanja, pa pokriva 92,6% trga neživljenjskih zavarovanj (tabela 2).

Tabela 2: Tržni deleži slovenskih zavarovalnic v letu 2006 v %

Zavarovalnica	Vrsta zavarovanja		
	Vsa	Življenjska	Neživljenjska
SKUPAJ	100	100	100
Triglav	41,0	48,0	38,4
Adriatic Slovenica	14,5	3,9	18,3
Vzajemna	13,6	-	18,4
Maribor	13,1	13,3	13,0
Tilia	3,2	1,8	3,7
Generali	2,7	4,2	2,2
Triglav, zdravstvena	2,5	-	3,4
Slovenica Življenje	2,4	9,1	-
Merkur	2,3	7,5	0,5
Grawe	2,0	5,3	0,9
NLB Vita	1,9	6,9	0,1
SID - PKZ	0,7	-	1,0
ARAG	0,1	-	0,1

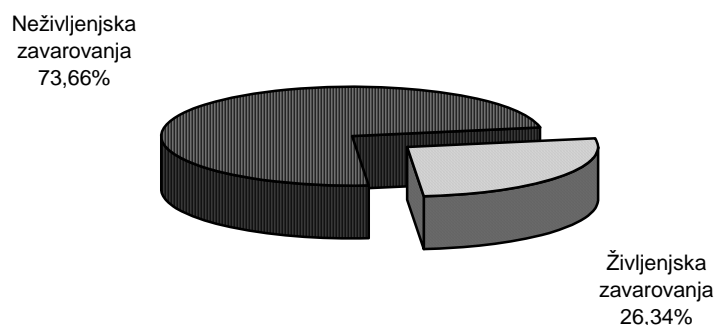
Vir: Poročilo o stanju na področju zavarovalništva za leto 2006, 2007, str. 12, tabela 3.

Celotna bruto obračunana premija slovenskih zavarovalnic in deleža življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v premiji

Slovenske zavarovalnice so v letu 2006 zbrale za 1.611 milijonov EUR premij, kar je nominalno za 11,8% več kot v letu 2005 (oziroma za 9,0 odstotne točke več kot inflacijska stopnja). Obračunane zavarovalnine oziroma odškodnine pa so znašale 926 milijonov EUR, kar je 7,9% več kot v predhodnem letu.

Razmerje med življenjskimi in neživljenjskimi zavarovanji v Sloveniji je še vedno močno v korist neživljenjskih zavarovanj (slika 5). Kljub temu se delež življenjskih zavarovanj v zadnjih desetih letih nenehno povečuje in teži k polovičnemu deležu, kakršnega ima večina evropskih držav.

Slika 5: Delež življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v letu 2006

Vir: Poročilo o stanju na področju zavarovalništva za leto 2006, 2007, str. 9, tabela 1.

Najpomembnejše zavarovalne skupine zastopane v celotni bruto obračunani premiji

Najpomembnejšo zavarovalno skupino v premijski sferi predstavljajo življenjska zavarovanja (424,4 milijona EUR). Njim sledijo prostovoljna zdravstvena zavarovanja (336,6 milijona EUR), ki spadajo v skupino neživljenjskih zavarovanj. Na tretjem mestu so zavarovanja odgovornosti pri uporabi motornih vozil (315,9 milijona EUR). Z vsemi vrstami neživljenjskih zavarovanj so zavarovalnice leta 2006 zbrale 1,2 milijarde EUR bruto obračunane premije ali 73,66% celotne zbrane premije zavarovalne dejavnosti (slika 5).

Razvitost slovenskega zavarovalniškega trga

Pri ugotavljanju razvitosti slovenskega zavarovalniškega trga mi bosta v pomoč kazalca celotna bruto obračunana zavarovalna premija na prebivalca (ter njegovi komponenti za življenjsko in neživljenjsko zavarovanje) in delež bruto obračunane zavarovalne premije v BDP.

Vrednosti kazalcev prikazanih v tabeli 3 pokažejo, da se je razvoj slovenskega zavarovalstva nadaljeval tudi v zadnjih letih. Celotna premija na prebivalca se je v letu 2006 v primerjavi z letom 2005 povečala za 11% (oziroma 8,2 odstotne točke nad inflacijsko stopnjo).

Tabela 3: Višina celotne premije na prebivalca ter višina premije iz življenjskih in neživljenjskih zavarovanj na slovenskem zavarovalniškem trgu v letih od 2004 do 2006

Leto	Celotna premija/ prebivalca (v EUR)	Bazni indeks 100=2004	Premija življ. zavarovanj/ prebivalca (v EUR)	Premija neživlj. zavarovanj/ prebivalca (v EUR)
2004	729,5	100,0	214,8	514,7
2005	774,2	106,1	232,4	541,9
2006	859,0	117,9	269,2	589,8

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2005, 2005, str. 44;
Statistični zavarovalniški bilten 2006, 2006, str. 44;
Statistični zavarovalniški bilten 2007, 2007, str. 45;
lastni izračuni.

Tabela 4: Delež celotne premije v BDP ter delež premije iz življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v BDP na slovenskem zavarovalniškem trgu v letih od 2004 do 2006

Leto	Delež celotne premije v BDP (v %)	Bazni indeks 100=2004	Delež življ. premije v BDP (v %)	Delež neživlj. premije v BDP (v %)
2004	5,63	100,0	1,66	3,97
2005	5,66	100,5	1,70	3,96
2006	5,80	103,0	1,82	3,98

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2007, 2007, str. 42.

V tabeli 4 lahko vidimo, da se je v letih od 2004 do 2006 povečeval tudi kazalec delež celotne premije v BDP, vendar predvsem na račun nagle rasti zbranih premij iz življenjskih zavarovanj. Delež neživljenjskih zavarovanj v BDP je v tem obdobju ostal na približno enaki ravni, kar kaže na podobno rast zbranih neživljenjskih zavarovalnih premij in BDP-ja.

Posebnosti slovenskega zavarovalniškega trga

Splošne ugotovitve glede posebnosti slovenskega zavarovalniškega trga so (Končina, 1993, str. 141):

- majhnost trga z vidika števila potencialnih in sedanjih kupcev zavarovalnih storitev,
- majhnost trga z vidika možnosti izravnavanja večjih nevarnosti v okviru nacionalnega in pozavarovalniškega trga,
- postopna rast zavarovalnih potreb po novih zavarovalnih storitvah,
- podzavarovanost zavarovalniškega trga, zlasti na nekaterih področjih nevarnosti in zavarovanja, kot so na primer osebna in nekatera premoženjska zavarovanja.

Glavne slabosti slovenskih zavarovalnic, ki delujejo na našem zavarovalniškem trgu pa so (Mahne, 1996, str. 38):

- Neugoden portfelj zavarovancev
V svojem portfelju zavarovancev imajo zavarovalnice dosti nelikvidnih podjetij. To jih sili, da si denar za izplačilo obveznosti iz zavarovalnih in pozavarovalnih pogodb, ki ga od njih ni, zagotovijo drugje,
- Preveč zaposlenih
V zavarovalnicah je preveč zaposlenih, to povzroča stroške, njihovo pokrivanje pa ima podobne posledice kot neplačevanje premij oziroma zviševanje provizij posrednikom,
- Pomanjkanje strokovnih kadrov
Večina kadrov, ki v Sloveniji delujejo na področju zavarovalništva, se je usposobila v Zavarovalnici Triglav, šele v zadnjem času se oblikuje baza strokovnih kadrov na Ekonomski fakulteti v Ljubljani.

4.1.2 Slovenski pozavarovalniški trg

Slovenski pozavarovalnici

Leta 2006 sta se v Sloveniji ukvarjali s pozavarovalnimi posli le dve pozavarovalnici - Pozavarovalnica Sava d.d. in Pozavarovalnica Triglav Re d.d., v katerih je bilo skupaj zaposlenih 73 ljudi (tabela 1).

Pozavarovalnica Triglav Re vse bolj obvladuje pozavarovalno tržišče in starejši Pozavarovalnici Sava zmanjšuje tržni delež. Slovenski pozavarovalnici (Triglav Re in Sava) sta si tako v letu 2006 delili pozavarovalniški trg v razmerju 42,47% : 57,53% (tabela 5).

Tabela 5: Tržna deleža pozavarovalnic v letu 2006 v %

Pozavarovalnica	Vrsta zavarovanja		
	Vsa	Življenjska	Neživljenjska
SKUPAJ	100,00	100,00	100,00
Sava	57,53	74,20	57,47
Triglav Re	42,47	25,80	42,53

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2007, 2007, str. 18.

Celotna zbrana pozavarovalna premija slovenskih pozavarovalnic in deleža življenjske in neživljenjske premije v celotni premiji

Bruto obračunana premija slovenskih pozavarovalnic je v letu 2006 znašala 180,6 milijona EUR, kar je za 11,9% več kot v letu 2005. Bruto obračunane odškodnine so znašale 101,8 milijona EUR, kar je celo za 29,4% več kot v letu 2005, zaradi česar je škodni rezultat pozavarovalniške dejavnosti precej slabši kot v predhodnem letu. Delež pozavarovalne premije v direktni premiji pa je znašal 11,2% ali 0,8 odstotne točke več kot v letu 2005.

Razmerje med cedirano bruto premijo življenjskih in cedirano bruto premijo neživljenjskih zavarovanj v celotni premiji je še bolj na strani neživljenjske premije kot pri direktnem zavarovanju - bruto cedirana premija življenjskih zavarovanj znaša le 0,36%, cedirana premija neživljenjskih zavarovanj pa 99,64% celotne cedirane premije.

Najpomembnejše zavarovalne skupine zastopane v celotni bruto obračunani pozavarovalni premiji

Največ pozavarovalne premije sta obe pozavarovalnici zbrali s požarnimi zavarovanji (46,6 milijona EUR). Njim sledijo zavarovanja avtomobilske odgovornosti (43,3 milijona EUR) in zavarovanja kopenskih motornih vozil (28 milijonov EUR). V skupini življenjskih zavarovanj je bilo največ bruto premije cedirane iz življenjskih zavarovanj po 19. točki 2. člena ZZavar (606 tisoč EUR).

Razvitost slovenskega pozavarovalniškega trga

Na koncu bom ugotavljal še razvitost slovenskega pozavarovalniškega trga. Pri tem bom uporabil kazalca: celotna bruto obračunana pozavarovalna premija na prebivalca ter njegovi komponenti za življenjsko in neživljenjsko zavarovanje in delež pozavarovalne premije v BDP.

Kot lahko vidimo v tabeli 6 tudi celotna bruto obračunana premija na prebivalca vztrajno raste in se je v letu 2006 v primerjavi z letom 2005 povečala za 11,5 %.

Tabela 6: Višina celotne pozavarovalne premije na prebivalca ter višina cedirane premije iz življenjskih in neživljenjskih zavarovanj na slovenskem pozavarovalniškem trgu v letih od 2004 do 2006

Leto	Celotna pozavarovalna premija/ prebivalca (v EUR)	Bazni indeks 100=2004	Cedirana premija živ. zavarovanj/ prebivalca (v EUR)	Cedirana premija neživ. zavarovanj/ prebivalca (v EUR)
2004	74,6	100,0	0,5	74,1
2005	80,6	108,0	0,5	80,1
2006	89,9	120,5	0,3	89,6

Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2007, 2007, str. 42-45; lastni izračuni.

Ugoden pokazatelj razvijanja pozavarovalniškega trga v Sloveniji je tudi kazalec delež bruto obračunane pozavarovalne premije v BDP (tabela 7), ki se je v letu 2006 v primerjavi z letom 2005 povečal za 3,4%. Oba kazalca razvitosti sta se v zadnjih štirih letih povečevala predvsem na račun rasti pozavarovane premije iz neživljenjskih zavarovanj, saj je pozavarovalna premija iz življenjskih zavarovanj ostala približno na enaki ravni.

Tabela 7: Delež celotne pozavarovalne premije v BDP ter delež cedirane premije iz življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v BDP na slovenskem pozavarovalniškem trgu v letih od 2004 do 2006

Leto	Delež celotne premije v BDP (v %)	Bazni indeks 100=2004	Delež življ. premije v BDP (v %)	Delež neživlj. premije v BDP (v %)
2004	0,58	100,0	0,00	0,58
2005	0,59	102,2	0,00	0,59
2006	0,61	119,6	0,00	0,61

*Vir: Statistični zavarovalniški bilten 2005, 2005, str. 41;
Statistični zavarovalniški bilten 2006, 2006, str. 41;
Statistični zavarovalniški bilten 2007, 2007, str. 42.*

4.2 SVETOVNI ZAVAROVALNIŠKI TER POZAVAROVALNIŠKI TRGI

4.2.1 Svetovni zavarovalniški trgi

Največje svetovne zavarovalnice

V obdobju zadnjih desetih let je na svetovnem zavarovalniškem trgu opaziti trend združitvev in prevzemov. Razlogi za tovrstne aktivnosti so izkoriščanje ekonomije obsega, širjenje prodajne mreže in ponudbe zavarovalnih storitev ter geografska razpršitev trgov.

Po podatkih iz leta 2006 je vseh 10 največjih svetovnih življenjskih zavarovalnic ter vseh 10 največjih neživljenjskih zavarovalnic prihajalo iz Severne Amerike, Evrope oziroma iz Japonske. Skupaj so te zavarovalnice imele za 1.452 milijard prihodkov iz zavarovanj, kar predstavlja skoraj 40% prihodkov vseh svetovnih zavarovalnic (tabela 8).

Svetovni zavarovalniški trg je nekoliko bolj koncentriran na področju življenjskih zavarovanj, kjer največje tri svetovne zavarovalnice zberejo skupaj skoraj petino vseh prihodkov iz življenjskih zavarovanj na svetu. Poleg tega je v letu 2006, po kriteriju prihodkov iz življenjskih zavarovanj, vseh pet največjih svetovnih zavarovalnic prihajalo iz evropskih držav. Na področju neživljenjskih zavarovanj med največjimi desetimi svetovnimi zavarovalnicami najdemo pet zavarovalnic iz ZDA, po dve iz Nemčije in Švice ter eno iz Japonske.

Tabela 8: Deset največjih svetovnih zavarovalnic, ki so sklepale življenjska oziroma neživljenjska zavarovanja, po kriteriju skupnih prihodkov iz zavarovanj ter največja slovenska zavarovalna skupina v letu 2006

Življenjska zavarovanja		Neživljenjska zavarovanja	
Zavarovalnica	Skupni prihodki iz zavarovanj (v mrd. USD)	Zavarovalnica	Skupni prihodki iz zavarovanj (v mrd. USD)
ING Group	158,3	Allianz	125,4
AXA	139,7	American International Group	113,2
Assicurazioni Generali	101,8	Berkshire Hathaway	98,5
Aviva	83,5	Zurich Financial Services	65,0
Prudential	66,1	State Farm Insurance Co.	60,5
Nippon Life Insurance	56,6	Munich Re Group	58,2
CNP Assurances	55,6	Millea Holdings	36,1
MetLife	53,3	Allstate	35,8
Aegon	45,9	Swiss Reinsurance	32,1
Dai-ichi Mutual Life Insurance	40,9	Hartford Financial Services	26,5
Skupina Triglav*	0,3	Skupina Triglav*	0,7

Legenda: * delež prihodkov iz življenjskih oziroma neživljenjskih zavarovanj je ocenjen na osnovi deleža teh zavarovanj Zavarovalnice Triglav na slovenskem trgu.

*Vir: IFSL Research: Insurance 2007, 2008, str. 18-19, tabeli 17 in 18;
Poročilo o poslovanju Zavarovalnice Triglav v letu 2006, 2008, str. 11;
lastni izračuni.*

Za primerjavo sem v tabeli 8 navedel še prihodke iz življenjskih oziroma neživljenjskih zavarovanj, ki jih je v letu 2006 zbrala največja slovenska zavarovalna skupina, Skupina Triglav. V letu 2006 je Skupina Triglav z življenjskimi zavarovanji zbrala približno 1,9‰ prihodkov največje svetovne življenjske zavarovalnice, z premoženjskimi zavarovanji pa približno 5,6‰ prihodkov največje svetovne neživljenjske zavarovalnice.

Celotna obračunana premija svetovnih zavarovalnic in deleža življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v premiji

Skupno so svetovne zavarovalnice v letu 2006 zbrale nekaj več kot 3.700 milijard USD bruto premij. Od tega so premije zbrane iz življenjskih zavarovanj znašale dobrih 2.200 milijard USD, iz neživljenjskih pa dobrih 1.500 milijard USD. Od svetovnih regij ima največji delež v celotni zbrani premiji Amerika (35,71%; Severna Amerika sama 33,79%), najmanjši delež pa Afrika (1,33%). Samo kot zanimivost: sedemindvajset sedanjih držav članic Evropske unije je v letu 2006 skupaj zbralo za slabih 1.400 milijard USD premij, kar je 37,26% celotne svetovne premije.

Od posameznih držav imajo največji delež v celotni zbrani svetovni premiji ZDA (31,4%), sledita pa jim Japonska (12,4%) in Velika Britanija (11%). Slovenija se nahaja na 49. mestu z 0,06% deležem ter 2,2 milijarde USD premije (tabela 9).

Celotna svetovna premija v letu 2006 se je v primerjavi z predhodnim letom nominalno povečala za 8,1% (realno za 5,0%). Med posameznimi regijami najbolj v Latinski Ameriki za 21,5%, med državami pa najbolj v kneževini Lihtenštajn za 61,6% (realno za 60,9%). Med posameznimi državami bi opozoril še na Japonsko, ki je kot druga najuspešnejša država po zbrani premiji, v letu 2006 zabeležila negativno realno rast bruto premije (za -1,5%).

Tabela 9: Celotna zbrana premija, premija iz življenjskih ter neživljenjskih zavarovanj zavarovalnic v posameznih svetovnih regijah in v dveh najuspešnejših državah iz vsake regije ter v Sloveniji v letu 2006

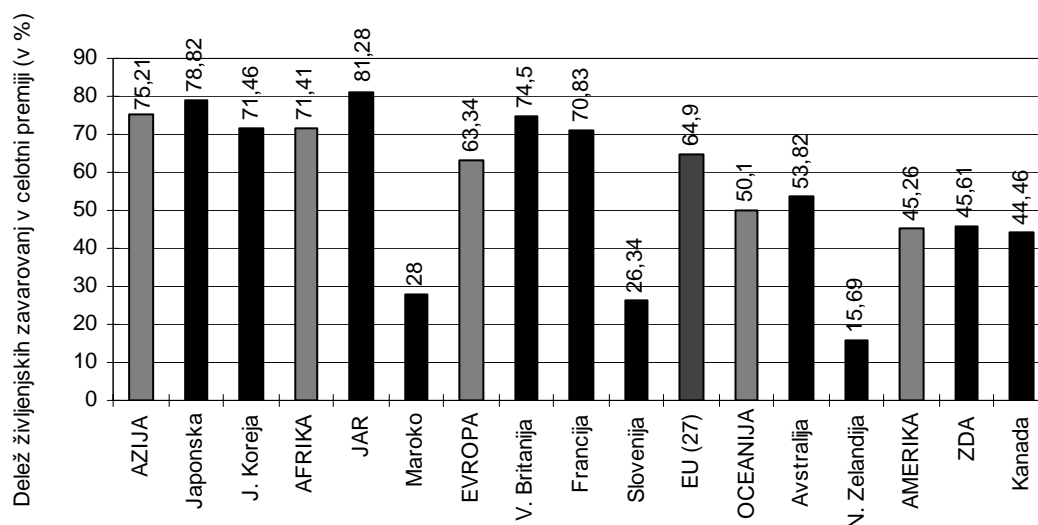
Regija/Država	Rang	Celotna premija (mio. USD)	Bazni indeks 100=2005	Delež svet. trga (v %)	Premija živ. zavarovanj (mio. USD)	Premija neživ. zavarovanj (mio. USD)
AMERIKA		1.329.729	102,7	35,71	601.784	727.945
ZDA	1	1.170.101	105,4	31,43	533.649	636.452
Kanada	8	88.200	113,0	2,37	39.212	48.988
EVROPA		1.484.881	111,2	39,88	940.586	544.295
Velika Britanija	3	418.366	124,5	11,24	311.691	106.675
Francija	4	251.164	118,2	8,05	177.902	73.262
Slovenija	49	2.164	112,4	0,06	678	1.486
AZIJA		800.819	104,7	21,51	602.266	198.553
Japonska	2	460.261	96,25	12,36	362.766	97.495
Južna Koreja	7	101.179	118,9	2,72	72.298	28.881
AFRIKA		49.667	116,3	1,33	35.467	14.200
JAR	17	40.731	117,1	1,09	33.106	7.625
Maroko	53	1.675	112,9	0,04	469	1.206
OCEANIJA		58.316	103,8	1,57	29.214	29.102
Avstralija	12	52.561	104,4	1,41	28.287	24.274
Nova Zelandija	37	5.570	98,1	0,15	874	4.696
SVET SKUPAJ		3.723.412	108,1	100,00	2.209.317	1.514.095

Vir: World insurance in 2006, 2007, str. 31-37, tabele I, III, V in VII.

Slovenski zavarovalniški trg je v letu 2006 dosegel 9% realno rast bruto zavarovalne premije, kar Slovenijo uvršča precej nad svetovnim povprečjem. Podobno rast kot Slovenija je v letu 2006 beležila večina novih držav članic EU iz širitev v letih 2004 in 2007. Večina starih članic EU ter držav Severne Amerike pa je v letu 2006 beležila nižjo realno rast bruto zavarovalne premije, kot Slovenija.

Razmerje med zbrano premijo iz življenjskih in neživljenjskih zavarovanj na celotnem svetovnem zavarovalniškem trgu je bilo v letu 2006 z 59,3% bolj na strani življenjskih zavarovanj. Na sliki 6 so po istem kriteriju razvrščene svetovne regije. Navedeni sta tudi po dve državi iz vsake regije z najvišjim deležem življenjskih zavarovanj v celotni premiji v letu 2006, za primerjavo pa sta dodana še podatka za EU in Slovenijo.

Slika 6: Delež življenjskih zavarovanj v celotni premiji po svetovnih regijah, v nekaterih državah in v EU v letu 2006

Vir: *World insurance in 2006, 2007, str. 31-35, tabele I, III in V.*

Kljub nenehni rasti deleža življenjskih zavarovanj v celotni zbrani premiji slovenskih zavarovalnic v obdobju zadnjih petnajstih let, pa je ta delež še vedno precej nižji od svetovnega povprečja ter nižji od večine držav članic EU.

Razvitost svetovnih zavarovalniških trgov

Za ugotavljanje razvitosti posameznih svetovnih zavarovalniških trgov bom uporabil že poznana kazalca: celotna zavarovalna premija na prebivalca ter njegovi komponenti za življenjsko in neživljenjsko zavarovanje in delež zavarovalne premije v BDP.

Svetovna zavarovalna premija na prebivalca v letu 2006 je znašala 555 USD, od tega 331 USD iz življenjskih zavarovanj ter 224 USD iz neživljenjskih zavarovanj. K rasti gospodarstva v posameznih svetovnih državah pa je zavarovalništvo v povprečju prispevalo 7,5%, kolikor znaša delež premij v BDP-ju (tabela 10). V letu 2006 se je kazalec celotna svetovna premija na prebivalca v primerjavi s predhodnim letom povečal za 7%, delež premij v BDP pa se ni spremenil.

Po kazalcu celotna zavarovalna premija na prebivalca je bila regija z najbolj razvitim zavarovalništvom v letu 2006 Severna Amerika, z najmanj razvitim pa Afrika. Do enakega zaključka nas pripeljeta tudi primerjava obeh delov prejšnjega kazalca - za življenjsko ter neživljenjsko zavarovanje in kazalca delež zavarovalne premije v BDP.

Med posameznimi državami so po vrednostih obeh kazalcev v letu 2006 najbolj razviti zavarovalniški trgi Velike Britanije, Švice, Francije, Nizozemske in ZDA. Slovenija po kazalcu celotna zavarovalna premija na prebivalca zaseda 28. mesto, po kazalcu delež zavarovalne premije v BDP pa 25. mesto (tabela 10) in se predvsem zaradi nizke zbrane premije iz življenjskih zavarovanj uvršča nekje okoli svetovnega povprečja. Kljub stalnemu izboljševanju obeh kazalcev razvitosti v preteklih letih, Slovenija po obeh še vedno močno zaostaja za povprečjem sedanjih držav članic EU, ki znaša 2.667,4 USD celotne zavarovalne premije na prebivalca (za prvi kazalec) ter 8,5% delež te premije v BDP (za drugi kazalec).

Tabela 10: Višina celotne premije na prebivalca ter premija zbrana iz življenjskih ter neživljenjskih zavarovanj na prebivalca v USD in deleži celotne premije v BDP po svetovnih državah ter regijah v letu 2006

Regija/Država	Rang	Celotna premija na prebivalca	Premija živ. zavarovanj na prebivalca	Premija neživ. zavarovanj na prebivalca	Rang	Delež celotne premije v BDP (v %)
AMERIKA		1.486,3	672,6	813,7		7,6
ZDA	6	3.923,7	1.789,5	2.134,2	14	8,8
Kanada	15	2.708,3	1.204,1	1.504,2	21	7,0
EVROPA		1.745,7	1.119,6	626,1		8,3
Velika Britanija	1	6.466,7	5.139,6	1.327,1	1	16,5
Švica	3	5.561,9	3.111,8	2.450,1	5	11,0
Slovenija	28	1.100,9	345,0	755,9	25	5,8
AZIJA		205,0	154,6	50,4		6,6
Japonska	9	3.589,6	2.829,2	760,4	7	10,5
Tajvan	20	2.250,2	1.800,0	450,2	3	14,5
AFRIKA		53,6	38,3	15,3		4,8
JAR	32	855,8	695,6	160,2	2	16,0
Namibija	44	248,1	174,4	73,7	16	8,0
OCEANIJA		1.787,3	896,3	891,0		6,7
Avstralija	16	2.580,8	1.389,0	1.191,8	20	7,0
Nova Zelandija	25	1.370,9	215,0	1.155,9	28	5,3
SVET SKUPAJ		554,8	330,6	224,2		7,5

Vir: World insurance in 2006, 2007, str. 38-39, tabeli VII in IX.

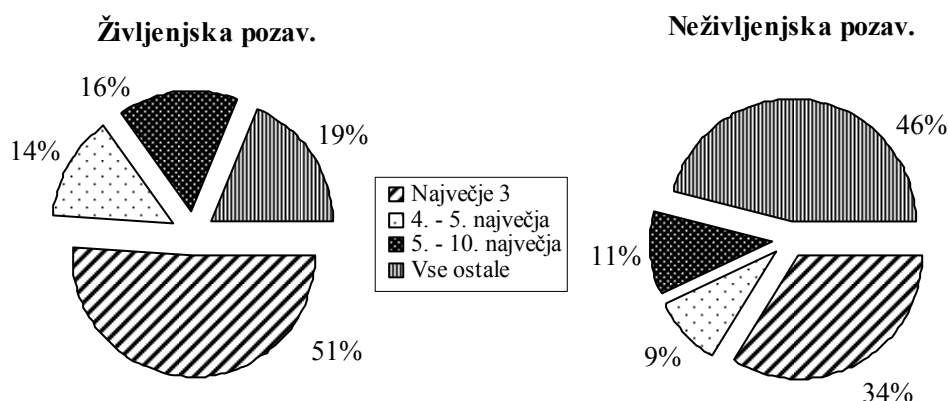
4.2.2 Svetovni pozavarovalniški trg

Največje svetovne pozavarovalnice

Podobno kot na svetovnem zavarovalniškem trgu je trend združitvev in prevzemov v 90-ih zajel tudi pozavarovalniški trg. Vendar pa ima pozavarovalna dejavnost v primerjavi z nekaterimi drugimi sektorji - npr. z bančnim ali z mednarodno letalsko in avtomobilsko industrijo, relativno nizko stopnjo koncentracije. Dokaj močna razdrobljenost svetovnega pozavarovalniškega trga tako pušča dovolj prostora tudi za manjše tržne udeležence (Baur & Enz, 2003, str. 12) (slika 7).

Največji delež svetovnih pozavarovalnih zmogljivosti zagotavljajo nemške, švicarske in francoske pozavarovalnice, ki nudijo pozavarovalno kritje za številne nacionalne zavarovalniške trge povsod po svetu. Kljub nekaterim težavam v začetku 90-ih ima še vedno zelo pomembno vlogo londonski trg, predvsem na področju pomorskih in letalskih pozavarovanj, pozavarovanj naravnih nesreč ter retrocesije. Pozavarovalnice iz ZDA se po velikosti uvrščajo med največje na svetu, vendar so bile do nedavnega aktivne večinoma le na domačem trgu. Šele z zadnjimi združitvami in prevzemi so postale vse bolj mednarodno aktivne. Zelo pomembno vlogo imajo tudi bermudske pozavarovalnice, ki so zaradi svoje geografske bližine in tesnih poslovnih povezav z ZDA oblikovale najpomembnejši "offshore" pozavarovalniški trg na svetu. Teh šest vodilnih pozavarovalnih trgov zagotavlja več kot 80% celotnih svetovnih pozavarovalnih zmogljivosti (Holzheu & Lechner, 1998, str. 16).

Slika 7: Tržni delež največjih svetovnih pozavarovalnic v letu 2006, ločeno za življenjska ter neživljenjska pozavarovanja

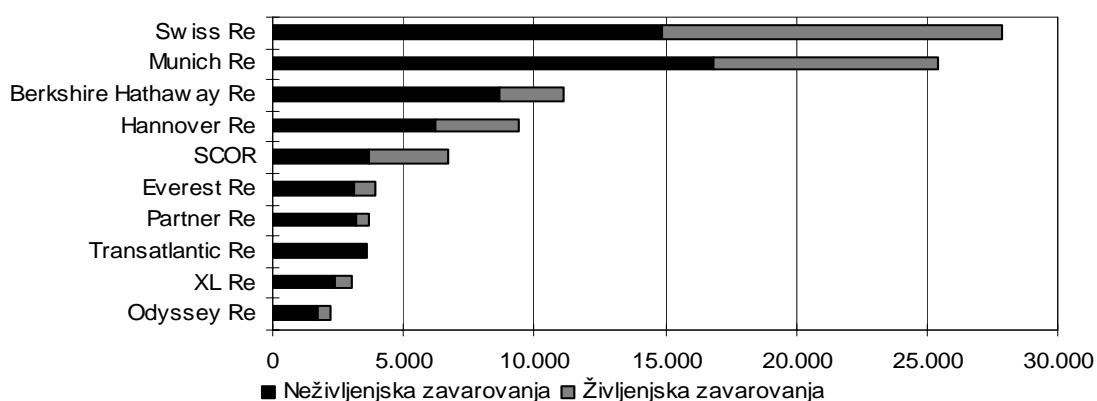

Vir: 2006 Worldwide Overview: The International Reinsurance Market, 2007, str. 10-12.

Na sliki 8 je po višini neto pozavarovalne premije¹³ razvrščenih 10 največjih svetovnih pozavarovalnic v letu 2006. Za vsako pozavarovalnico je prikazan tudi delež pozavarovalne premije zbrane iz življenjskih oziroma neživljenjskih zavarovanj. Samo za približno primerjavo: naša največja Pozavarovalnica Sava je v letu 2006 zbrala 136,9 milijona USD bruto pozavarovalne premije (136,4 milijona USD iz neživljenjskih zavarovanj).

V letu 2006 je bilo skoraj 70% vseh svetovnih pozavarovalnih pogodb sklenjenih z največjimi petnajstimi svetovnimi pozavarovalnimi skupinami, ki so tako zbrale skoraj 108 milijard USD neto pozavarovalnih premij.

Slika 8: Največje svetovne pozavarovalnice po kriteriju zbrana neto pozavarovalna premija v milijonih USD v letu 2006.

Vir: 2006 Worldwide Overview: The International Reinsurance Market, 2007, str. 8-11.

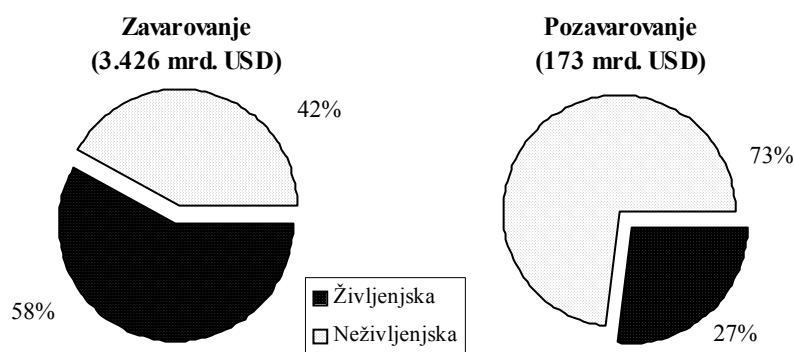
¹³ Neto pozavarovalna premija je razlika med zbrano bruto (kosmato) pozavarovalno premijo pozavarovalnice in delom pozavarovalne premije, ki jo z retrocesijo pozavarovalnica prenese na drugo pozavarovalnico.

Celotna svetovna obračunana pozavarovalna premija in deleža življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v premiji

V letu 2005 so svetovne pozavarovalnice skupaj zbrale 173 milijard USD pozavarovalne premije, oziroma 5,1% celotne svetovne zavarovalne premije. Od tega so pozavarovalne premije iz neživljenjskih zavarovanj znašale približno 126 milijard USD (73% celotne pozavarovalne premije), iz življenjskih pa približno 47 milijard USD (27% celotne pozavarovalne premije) (slika 9). Razmerje med življenjsko in neživljenjsko pozavarovalno premijo zbrano s strani obeh slovenskih pozavarovalnic v letu 2005, je bilo še bolj v korist neživljenjske premije – razmerje: 0,62% : 99,38%. Ta podatek ni presenetljiv, če upoštevamo izrazito nizek delež življenjskih zavarovanj v celotni zbrani zavarovalni premiji slovenskih zavarovalnic.

Celotna zbrana svetovna pozavarovalna premija se je v letu 2005, v primerjavi z predhodnim letom nominalno povečala za manj kot 2%, kar je precej manj kot pri direktnih zavarovanjih (8,1%). Obe slovenski pozavarovalnici sta v letu 2005 zbrali nominalno za 8,1% več premije, kot v predhodnem letu. Podobno sliko dobimo tudi, če primerjamo rast premije na obeh pozavarovalnih trgih v obdobju zadnjih petih letih.

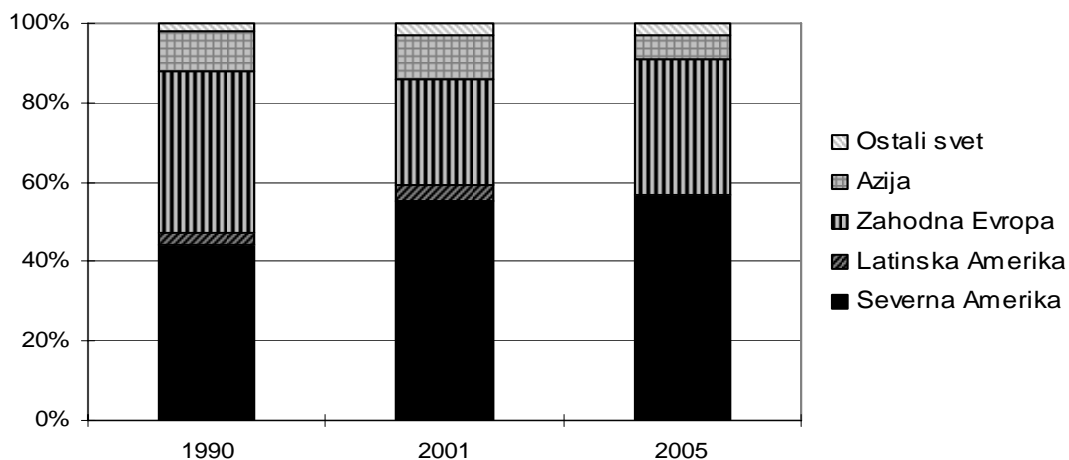
Slika 9: Deleža življenjskih ter premoženjskih (po)zavarovanj v celotni svetovni (po)zavarovalni premiji v letu 2005

Vir: 2006 Worldwide Overview: The International Reinsurance Market, 2007, str. 4.

Spremembe v geografskem izvoru zbranih pozavarovalnih premij kažejo na spremembe na regijskih zavarovalniških trgih. Če so svetovne pozavarovalnice še leta 1990 41% skupne pozavarovalne premije zbrale v Evropi in 44% v Severni Ameriki, so jo v letu 2001 v Evropi zbrale le še 27%, v Severni Ameriki pa kar 56%. (Baur & Enz, 2003, str. 12). Delež skupne pozavarovalne premije zbrane v Evropi se je v letu 2005 nekoliko povečal na 34%, medtem ko je v Severni Ameriki znašal že 57% (slika 10).

Slika 10: Spremembe v geografskem izvoru zavarovalnih premij, prenesenih v pozavarovanje v letu 2005 v primerjavi z leti 2001 in 1990

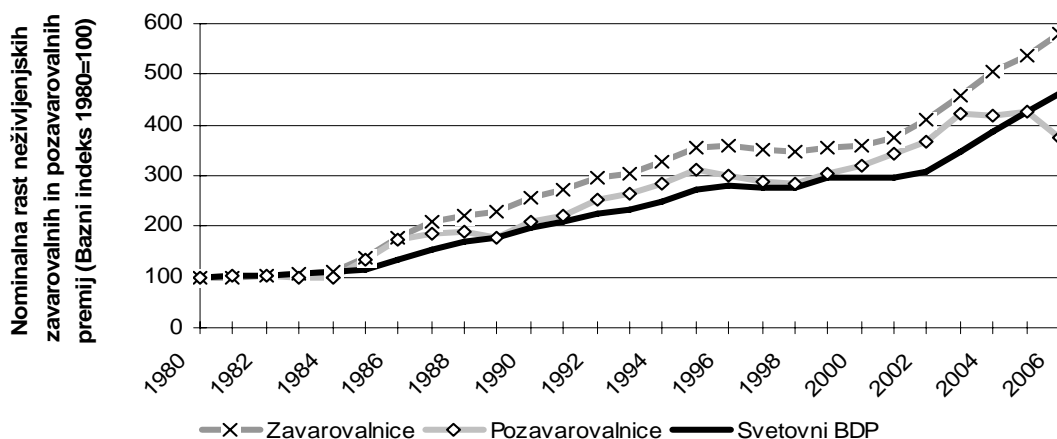

Vir: Baur & Enz, *Reinsurance - a systemic risk?*, 2003, str. 12, slika 2;
2006 *Worldwide Overview: The International Reinsurance Market*, 2007, str. 6.

Razvoj svetovnega pozavarovalniškega trga

Celotna pozavarovalna premija, ki so jo zbrale svetovne pozavarovalnice, se je od leta 1990 (ko je znašala približno 84 milijard USD) do leta 2005 (173 milijard USD) nominalno povečala za 106% oziroma v povprečju 7,1% letno.

Slika 11: Rast neživljenjskih zavarovalnih in pozavarovalnih premij v svetu ter rast svetovnega BDP-ja med leti 1980-2006*

Legenda: *upoštevani indeksi so izračunani iz nominalnih vrednosti v USD

Vir: *Global non-life insurance in a time of capacity shortage*, 2002, str. 18;
2006 *Worldwide Overview*, 2007, str. 6;
World insurance in 2006, 2007, str. 40.

Primerjava dobljene rasti pozavarovalne premije z nominalno rastjo svetovnega BDP-ja v istem obdobju (114,7% oziroma v povprečju 7,6% letno) kaže na nekoliko počasnejšo rast pozavarovalne dejavnosti v tem obdobju. Ključno obdobje za zaostanek je obdobje po letu 2003, ko je pozavarovalna dejavnost beležila nominalno povprečno letno rast nižjo od 1%.

V letih 1990-2005 je zbrana pozavarovalna premija iz neživljenjskih zavarovanj (povprečna letna rast 6%) naraščala hitreje od pozavarovalne premije iz življenjskih zavarovanj (4% letno). Če ob tem upoštevamo tudi dejstvo, da je razmerje med deloma iz življenjskih ter neživljenjskih zavarovanj v celotni pozavarovalni premiji močno na strani neživljenjskih zavarovanj, lahko zaključimo, da imajo neživljenjska zavarovanja ključno vlogo pri razvoju pozavarovalne dejavnosti.

5 VPLIV KATASTROFALNIH DOGODKOV NA ZAVAROVANJE IN POZAVAROVANJE

5.1 POJEM KATASTROFALNI DOGODEK

Pojem katastrofa izhaja iz stare grščine in pomeni »postaviti nekaj na glavo« ter se je prvotno uporabljal v starogrški drami za razplet dejanja ali dogodek, ki preobrne usodo glavnega junaka oziroma za nepričakovan usoden razplet drame. Podrobneje je izraz katastrofalen opredelil Verbinc v slovarju tujk – kot nekaj pogubnega, uničujočega, strahotnega oziroma poraznega (Verbinc, 1982, str. 336).

V zavarovalništvu bi kot katastrofalni dogodek lahko označili večji škodni dogodek, ki povzroči pomembne negativne posledice na določenem geografskem področju. Bolj natančno je katastrofalni dogodek opredeljen v uredbi o ustanovitvi Solidarnostnega sklada EU. V skladu z drugim členom te uredbe gre za katastrofalen dogodek, kadar višina škode v najmanj eni državi članici EU doseže 3 milijarde EUR (izraženo v cenah iz leta 2002) ali kadar višina škode doseže 0,6% BDP države (Council Regulation No. 2012/2002 establishing the European Union Solidarity Fund, 2002, str. 3). V primeru Slovenije bi to pomenilo škodni dogodek, ki bi povzročil ekonomsko škodo najmanj v višini 180 milijonov EUR.

Običajno se med katastrofalne dogodke uvršča le naravne nesreče. Zaradi visokega škodnega potenciala nekaterih kategorij nevarnostnih dogodkov, ki jih povzroča človek, pa med katastrofalne dogodke lahko štejemo tudi slednje.

5.1.1 NARAVNE NESREČE

Z naravno nesrečo razumemo dogodek, ki so ga povzročile naravne sile. Tak dogodek navadno povzroči veliko število individualnih škodnih dogodkov in je povezan z velikim številom zavarovanih oseb in zavarovalnih polic. Obseg nastale škode pa ni odvisen le od ostrine oziroma neprizanesljivosti naravnih sil, pač pa tudi od faktorjev povezanih s človekom (npr. način gradnje objekta, nasipi ob rekah na območjih kjer so pogoste poplave) (Zanetti, Schwarz & Lindemuth, 2007, str. 37).

Naravne nesreče lahko razdelimo v naslednjih sedem kategorij: poplave, viharji, potresi, suša ter gozdni požari, zmrzal in ostalo (snežni plazovi, itd.). V nadaljevanju bom na kratko predstavil tri, z vidika zavarovalne dejavnosti, najhujše kategorije naravnih nesreč.

5.1.1.1 Viharji

V meteorologiji bi pojem vihar razložili kot izredno močan veter, ki praviloma doseže hitrosti nad 25m/s (oziroma 90 km/h) in običajno traja med 12 in 200 ur, odvisno od geografskega področja ter letnega časa nastanka (Terminology and Weather Symbols, 2008).

V grobem bi lahko viharje razdelili v naslednje skupine:

- **ledena nevihta (žled):** vremenski pojav, ki pozimi povzroči največ škode v gozdovih ter na električni napeljavi. Pojav nastane, ko se pri tleh zadržuje zelo hladen zrak, v višinah pa veter prižene topel zrak. Če so v njem padavinski oblaki, iz teh oblakov pada dež, ko pa dež prileti iz toplega zraka v hladen zrak nad nižinami. Ko kapljice dežja priletijo na zmrznjena tla ali na hladne predmete, tam v trenutku zmrznejo. Led oblije veje, debla, telefonske in električne žice ter drogove. Teža ledu je tolikšna, da se lomijo veje in debla, zvijajo se železni stebri, žice pa se trgajo;
- **snežni vihar:** močne snežne padavine, ki običajno nepretrgano trajajo več ur, v njih pa zapade nad pet centimetrov snega na uro. Velika količina zapadlega snega skupaj z močnim vetrom lahko ohromi promet, lomi drevje ter trga električne vode;
- **toča:** oblika nevihte, pri kateri padavine vsebujejo delce leda. Navadno toča prične padati za določen čas med običajno nevihto. V večini primerov so delci ledu pri tovrstnih nevihtah relativno majhni in neškodljivi, se pa zgodijo primeri, ko delci presežejo premer 5 cm ter povzročijo visoko gmotno škodo ter resne poškodbe.
- **tropski ciklon:** gre za področje nizkega zračnega pritiska, ki v splošnem nastane v tropskem območju. Tropski ciklon je velika, vrteča se površina oblakov, vetrov z močno nevihtno dejavnostjo. Po sestavi je tropski ciklon velika, vrteča se površina oblakov, vetrov z močno nevihtno dejavnostjo. Glavna pogonska sila tropskega ciklona je sprostitvev izparilne toplote iz vode, ki se utekočini na velikih nadmorskih višinah. Zaradi tega si lahko tropski ciklon predstavljamo kot velikanski navpični toplotni stroj. Zrak se giblje navzgor, zato se pri tleh steka. Vreme je oblačno in rahlo dežuje, kar lahko traja več dni. Hladen ciklon nad toplo podlago se ojači, topel nad hladno pa oslabi. V središču orkana je kakih 20 do 30 km široko območje jasnine. V očesu ali središču orkana pihajo mirnejši vetrovi, sončni žarki lahko prodirajo do tal (kar okrog očesa ni mogoče), v očesu pa je tudi najnižji pritisk, temperatura pa je nasprotno – najvišja (Meyer, 1997, str.12-13). Na različnih geografskih področjih tropski ciklon označujejo različna imena – **tajfun** se imenuje na področju Tihega oceana, v Srednji Ameriki **hurikan**, na področju Indijskega oceana **ciklon**, v Avstraliji pa **orkan**;
- **tornado:** je močan nevihtni veter, za katerega je značilen vrtinčasti oblak v obliki dimnika. Pojavlja se v nevihtah po vsem svetu, čeprav je najbolj pogost na ameriškem Srednjem Zahodu in Jugu, še posebej med Skalnim gorovjem in Apalači. Tornado se od tropskega ciklona razlikuje po svoji velikosti ter življenjski dobi – tornado v premer večinoma merijo med nekaj deset do sto

metrov, njihova življenjska doba pa je največ eno uro. Zaradi relativno visoke hitrosti vetra (tudi preko 200 km/h) tudi tornadi lahko povzročijo visoko gmotno škodo, vendar le na ožjem geografskem območju (Stjepanović, 2006, str. 10-11).

5.1.1.2 Potresi

S pojmom potres označujemo vibriranje tal. Do potresov pride zaradi elastičnosti kamnin, ki sestavljajo naš planet. Močnejši potresi so večinoma tektonskega izvora ter nastanejo kod posledica premikanja tektonskih plošč v zemeljski skorji. Potresi lahko nastanejo tudi kot posledica vulkanske dejavnosti, plazov, lahko pa ga umetno povzroči tudi podtalna jedrska eksplozija.

Moč potresa je mogoče izračunati na podlagi seizmoloških meritev. Obstajata dve lestvici s katerimi merimo moč oziroma posledice potresov. Prva je magnitudna ali velikostna lestvica, ki jo poznamo tudi kod Richterjeva lestvica. Gre za mero sproščene energije pri potresu, ki jo izmerimo s seizmološkimi meritvami. Richterjeva lestvica nima zgornje meje. Močnejši potresi na tej lestvici dosega stopnje 7 in več. Richterjeva lestvica ima logaritemsko skalo, magnituda pa tako narašča z faktorjem 32 za vsako stopnjo na lestvici. Z drugo lestvico merimo intenzivnost potresa, ki se določi glede na posledice in učinke potresa. Vrednosti intenzivnosti potresa so razvrščene v različnih skalah, najpogosteje pa se uporablja Mercallijeva 12-stopenjska modificirana lestvica. Hipocenter potresa je točka, ki se šteje za izvor potresa. Hipocenter je določen z geografskimi koordinatami (širini in dolžino) ter globino v kilometrih. Epicenter potresa pa je vertikalna projekcija hipocentra na zemeljsko površino ter je določena z geografskimi koordinatami (Stjepanović, 2006, str. 7).

Kljub veliki količini podatkov, ki jo zbirajo in obdelujejo seizmologi, je napovedovanje potresov zelo težavno ter redko uspešno. Uspešna napoved potresa mora zajemati moč, čas in lokacijo potresa. Veliko lažje je napovedati lokacijo ter moč, težje pa točen čas potresa. Zanesljive napovedi bi močno zmanjšale število človeških žrtev, deloma pa tudi materialno škodo. Bolj učinkovito varovanje pred potresi predstavlja kakovostna protipotresna gradnja. Običajne objekte se statično dimenzionira tako, da ostanejo nepoškodovani v primeru manjših potresov, kadar pa pride do močnejšega potresa, pa se sicer poškodujejo, a se ne porušijo. To zagotavlja, da se ljudje, ki se nahajajo v objektu v trenutku potresa ne poškodujejo (Vittori, 2005, str. 46-48).

5.1.1.3 Poplave

Poplava je naraven pojav, kadar narasla voda prestopi svoje bregove in zalije bližnje kopno. Vzrok poplave je običajno povečana količina vode v vodotoku, jezeru, itd, zaradi katere se presežna voda izlije po bližnjem kopnem. V vodotokih je lahko vzrok za poplavo tudi deroča voda, ki zaradi velikih sil prestopi bregove struge, običajno na vijugastih predelih struge (Catastrophic Flood Dynamic Database, 2008; Ferlan, 1999, str. 176).

Poplave lahko razdelimo na (Hausmann, 1998, str. 11; Stjepanović, 2006, str. 13):

- **poplavljanje rek:** večdnevno ali celo večtedensko deževje lahko povzroči dvig vode iz rečne struge, podrejo se lahko nasipi, visoka škoda je neizogibna;
- **nevihtna poplava ali nevihtno valovanje:** nevihta skupaj z močnim vetrom ter s pomočjo plime potisne večjo količino vode na obalo. Lahko nastanejo tudi visoki valovi;
- **cunami:** je val na morski gladini ali skupina takšnih valov, ki nastanejo zaradi potresa, zdrsa zemeljskih tal, ognjeniškega delovanja ali padca meteorita v morje ter pri nizki obali potiskajo vodo na obrežje. Višina valov pri cunamiju preseže tudi 30 metrov;
- **poškodbe jezov:** veliko jezov po svetu potencialno ogroža pokrajino v neposredni okolici jezov. Večina tovrstnih poplav se zgodi med samo gradnjo jezov, ter kmalu po dokončanju del;
- **nevihtna erozija:** kratkotrajne in močne padavine na gosto poseljenem območju v neposredni bližini hriba ali gore, povzročijo, da namočena zemlja prične drseti navzdol proti poseljenem področju;
- **ledene prepreke:** čez zimo zamrznjene reke, ob pomladanskih otoplitvah s seboj nosijo tudi večje kose ledu, ki se lahko zataknejo ob različnih objektih kot so mostovi in jezovi. Ker te prepreke zaprejo rečno pot, pride do poplav.
- **erozija blata:** gre za kombinacijo zemeljskega plazov in poplave, ki se včasih pojavi hkrati z nevihtno erozijo ter rečnimi poplavami. Drseča zemlja s seboj nosi veliko količino vode ter ruši vse pred seboj;
- **lahar oziroma erozija zemlje pod vulkanom:** podobno kot pri nevihtni eroziji močne padavine povzročijo drsenje pepela na pobočju vulkana, ta pa ogroža poseljena področja na vznožju.

5.1.2 NEVARNOSTNI DOGODKI, KI JIH POVZROČA ČLOVEK

Nevarnostni dogodki, ki jih povzroča človek so lahko večji škodni dogodki, ki so nastali kot posledica aktivnosti človeka. Taki nevarnostni dogodki se običajno zgodijo na manjšem geografskem območju, kriti pa so z manjšim številom zavarovalnih polic (Zanetti, Schwarz & Lindemuth, 2002, str. 4).

Nevarnostne dogodke, ki jih povzroča človek lahko razdelimo v sedem kategorij: požari ter eksplozije, letalske nesreče ter nesreče v vesolju, pomorske nesreče, železniške ter cestne nesreče, nesreče povezane z neeksploziranimi bojnimi sredstvi (npr. minami), zrušitve zgradb ter mostov in ostalo (terorizem, itd.). V nadaljevanju bom podrobneje predstavil terorizem. Kot se je pokazalo ob terorističnem napadu v ZDA 9. 11. 2001 je terorizem postal kategorija, ki ima izmed vseh nevarnostnih dogodkov, ki jih lahko povzroči človek, najbolj neugoden škodni potencial.

5.1.2.1 Terorizem

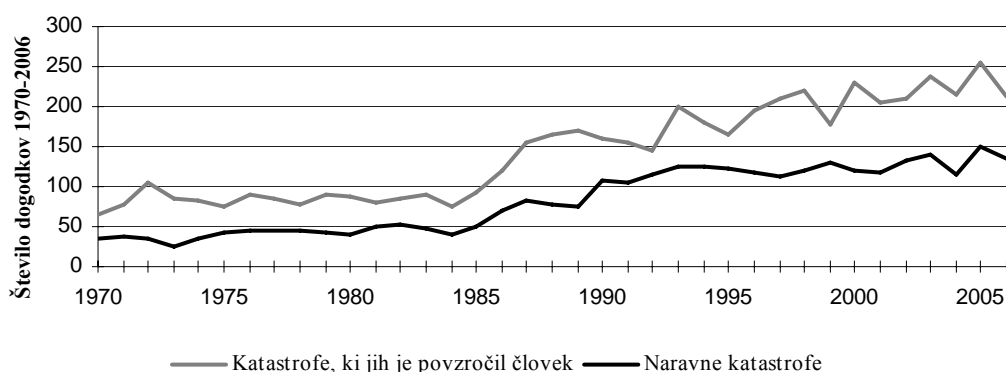
Pojem terorizem bi lahko definirali kot vsakršno nasilno dejanje, ki je usmerjeno proti civilistom oziroma civilnim ustanovam zaradi doseganja političnih in/ali gospodarskih ciljev (Pavliha, Simoniti, 2006, str. 5). Teroristična dejanja lahko izvajajo nedežavne skupine, lahko pa tudi države. Terorizem je večinoma javno dejanje, saj z njim želijo teroristi usmeriti pozornost javnosti (s pomočjo sodobnih medijev, ki pokrivajo take incidente) k svojim ciljem ter vplivati na širše javno mnenje (Radović, 2004, str. 396). Za teroristični napad je značilno, da navadno traja kratek čas.

5.2 ŠKODNO DOGAJANJE V SVETU

V letu 2006 je bilo po vsem svetu zabeleženih 349 večjih škodnih dogodkov (katastrof), od katerih jih je bilo 136 posledica naravnih nesreč, 213 pa jih je s svojim delovanjem povzročil človek. Število škodnih dogodkov je od začetka 70-ih do sredine 80-ih let znašalo v povprečju nekaj pod 150 dogodkov letno (Slika 12). Razlog za njihov porast v poznih 80-ih lahko iščemo predvsem v povečanju nevarnostnih dogodkov, ki jih je povzročil človek. Med slednjimi prevladujejo cestne in pomorske nesreče, večji požari ter nesreče v vesolju. Kljub počasnejši rasti števila naravnih nesreč v primerjavi z številom nevarnostnih dogodkov, ki jih je povzročil človek, pa je v obdobju po letu 2000 opaziti porast števila najbolj smrtonosnih naravnih nesreč, kar se lepo vidi na sliki 13.

V 349-ih večjih škodnih dogodkih v letu 2006 je življenje izgubilo 31.000 ljudi, od katerih jih je več kot 22.000 umrlo zaradi naravnih nesreč. Samo potres v Indoneziji (6.3 stopnje po Richterjevi lestvici) maja 2006 je zahteval skoraj 6.000 življenj. Če primerjamo naravne nesreče po njihovih vrstah, lahko vidimo, da so največ žrtev zahtevale poplave - več kot 7.000.

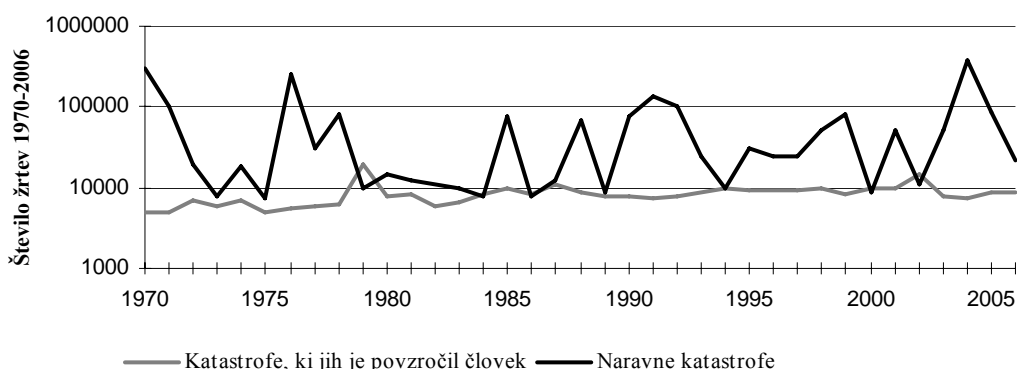
Slika 12: Število naravnih nesreč in število nevarnostnih dogodkov, ki jih je povzročil človek v letih 1970-2006;

Vir: Zanett et al., Natural catastrophes and man-made disasters in 2006, 2007, str. 4, slika 1.

Nevarnostni dogodki, ki jih je povzročil človek so v letu 2006 zahtevali skoraj 9.000 žrtev. Največji tovrsten posamičen dogodek se je zgodil februarja 2006, ko se je v Rdečem morju potopil egipčanski trajekt al-Salam 98, kar je zahtevalo več kot 1.000 življenj.

Slika 13: Število mrtvih v naravnih nesrečah in nevarnostnih dogodkih, ki jih je povzročil človek v letih 1970-2006*;

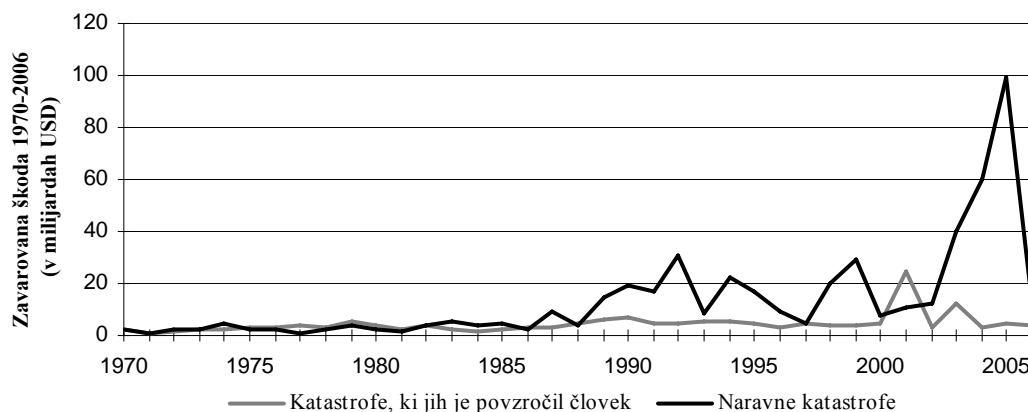
Legenda: *pri prikazu števila žrtev je uporabljena logaritemska lestvica

Vir: Zanett et al., *Natural catastrophes and man-made disasters in 2006, 2007*, str. 6, slika 2.

Na sliki 13 je viden porast števila žrtev posledic nevarnostnih dogodkov, ki jih je povzročil človek - leta 2006 so se te v primerjavi z letom 1970 skoraj podvojile. Opazna so tudi nihanja v številu mrtvih v naravnih nesrečah v letih 1970-2006. Izstopajo leta, ko so se zgodile največje naravne nesreče: neurje in poplave v Bangladešu leta 1970 (300.000 mrtvih); potres v Tangshanu na Kitajskem leta 1976 (250.000 mrtvih); tropski ciklon Gorky v Bangladešu leta 1991 (138.000 mrtvih); cunami v Indoneziji leta 2004 (220.000 mrtvih). Poleg zadnje nesreče, je po letu 2000 nastalo še šest večjih naravnih nesreč (po kriteriju smrtnih žrtev), ki so skupaj zahtevale več kot 385.000 mrtvih.

Znesek skupnih svetovnih ekonomskih škod v letu 2006 je znašal 48 milijard USD, kar je nekaj pod povprečjem zadnjih desetih let. V tem letu je znašal skupni znesek zavarovanih škod 15,9 milijarde USD (ali 33,1% zneska ekonomskih škod). Znesek zavarovanih škod, ki so nastale kot posledica naravnih nesreč, je znašal 11,9 milijarde USD, znesek zavarovanih škod katastrof, ki jih je povzročil človek pa 4,0 milijarde USD. Če primerjamo zneske zavarovanih škod v letu 2006 po vzroku nastanka, ugotovimo, da jih je največ - 8.2 milijarde USD (ali 52%) nastalo kot posledica z neurji povezanih nevarnosti. Drugo mesto pripada človeku - 4.0 milijarde USD (44,3%), tretje mesto zasedajo zmrzali - 1.4 milijarde USD (8.6%), suša ter gozdni požari pa so z 1.0 milijarde USD (6,4%) na četrtem mestu. Med zavarovanimi škodami, ki jih je s svojim ravnanjem povzročil človek, pripada največji delež škodam iz naslova požarov in eksplozij - 52,2% oziroma 2,1 milijarde USD. Iz naslova terorizma je v letu 2006 nastalo za 69 milijonov USD zavarovanih škod.

Slika 14: Zneski zavarovanih škod* iz naslova naravnih nesreč in nevarnostnih dogodkov, ki jih je povzročil človek v letih 1970-2006;

Legenda: * zneski so preračunani po cenah iz leta 2006.

Vir: Zanett et al., *Natural catastrophes and man-made disasters in 2002, 2003*, slika 3.

Na sliki 14 lahko spremljamo realno rast zneska skupnih zavarovanih škod v letih 1970-2006. Po letu 1985 lahko zasledimo naglo rast, hkrati pa tudi spremenljivost zneskov zavarovanih škod, ki so posledica naravnih nesreč. Posebej hitra je rast zavarovanih naravnih nesreč po letu 2000, ko se je zgodilo 16 večjih naravnih nesreč (po kriteriju višine zavarovane škode), v katerih je skupaj nastalo za skoraj 150 milijard USD zavarovane škode. Zneski zavarovanih škod iz naslova nevarnostnih dogodkov, ki jih je povzročil človek beležijo počasno rast - izjema je leto 2001, ko zaradi enega samega katastrofalnega dogodka (11. september, teroristični napad na WTC in Pentagon v ZDA ter 21 milijard USD zavarovanih škod oziroma več kot 55% skupnih zavarovanih škod v tem letu) zasledimo hiter vzpon.

Tabela 11: Zneski zavarovanih škod, število žrtev ter število večjih (katastrofalnih) škodnih dogodkov v letu 2006 po svetovnih regijah;

Regija/država	Število dogodkov	(v %)	Število mrtvih	(v %)	Zavarovana škoda (v mio. USD)	(v %)
Evropa	45	12,9	4.166	13,4	2.569	16,2
S. Amerika	43	12,3	517	1,7	9.658	60,8
J. Amerika	11	3,2	485	1,6	587	3,7
Azija	169	48,4	19.789	63,7	1.814	11,4
Afrika	50	14,3	3.569	11,5	68	0,4
Oceanija	2	0,6	14	0,0	335	2,1
oceani / vesolje	29	8,3	2.531	8,1	850	5,4
SVET SKUPAJ	349	100,0	31.071	100,0	15.881	100,0

Vir: Zanett et al., *Natural catastrophes and man-made disasters in 2006, 2007*, str. 8, tabela 1.

V tabeli 11 so prikazani zneski zavarovanih škod, žrtve in število večjih (katastrofalnih) škodnih dogodkov po svetovnih regijah v letu 2006. Kljub temu, da se je v Aziji in Afriki zgodilo kar 63% vseh večjih škodnih dogodkov v letu 2006 in je tam za posledicami le-teh umrlo kar 75% vseh, ki so v svetu umrli za posledicami katastrof, pa je delež teh dveh celin v celotnem znesku zavarovanih škod znašal le 11,9%. V nasprotju s tem pa je delež Evrope in Severne Amerike v

skupnem znesku zavarovanih škod v letu 2006 skoraj 77%, pri čemer se je tu zgodilo le 25% vseh svetovnih katastrof, ki so zahtevale 15% vseh žrtev.

Visok delež zavarovanih škod v industrializiranih državah izhaja iz visoke zgoščenosti zavarovanja v teh državah. Hkrati pa je relativno nizek delež žrtev katastrofalnih dogodkov dokaz visokih varnostnih standardov in strogih meril pri reševanju ponesrečencev. Žal pa nasprotno velja za ekonomsko manj razvite regije, kjer nižji delež zavarovanih škod kaže na nizko kritje, ki je na razpolago za zaščito pred finančnimi posledicami katastrofalnih dogodkov. Veliko število žrtev teh dogodkov v razvijajočih se državah so dokaz pomanjkljivih varnostnih standardov in slabih meril pri reševanju ponesrečenih (Zanetti et al., 2003, str. 7).

Število večjih (katastrofalnih) škodnih dogodkov v svetu se je od 70-ih let prejšnjega stoletja povečalo večinoma na račun nevarnostnih dogodkov, ki jih je povzročil človek. Število naravnih nesreč, počasi narašča in se skozi zgodovinska obdobja ni pomembneje spremenilo. Število žrtev v škodnih dogodkih skozi čas zelo niha, odvisno pa je predvsem od pogostosti največjih naravnih nesreč in njihove lokacije.

Tudi ekonomske škode iz večjih (katastrofalnih) škodnih dogodkov so se v zadnjih 15-ih letih močno povečale. To lahko pojasnimo z večjo gostoto prebivalstva in izpostavljenih vrednosti, koncentracija le-teh v velikih mestnih konglomeratih, družbeni in gospodarski dejavniki, kot sta stopnja razvoja izredno izpostavljenih področij ter huda ranljivost sodobnih družb ter tehnologij. Dodamo pa lahko še spremembe v naravnem okolju (npr. globalno segrevanje) ter posledični učinki na lokalnem podnebju (Smolka, 2006, str. 87). Še večji porast pa lahko opazimo pri zneskih zavarovanih škod in pa deležih teh škod v ekonomskih škodah, kar kaže na večjo zavarovanost. Večino zavarovanih škod lahko pripišemo naravnim nesrečam, posebej tistim, ki so se zgodile na gosto naseljenih področjih in v bogatih državah. Seveda pa po 11. septembru ne smemo zanemariti potenciala nevarnostnih dogodkov, ki jih povzroči človek.

5.3 ŠKODNO DOGAJANJE V SLOVENIJI

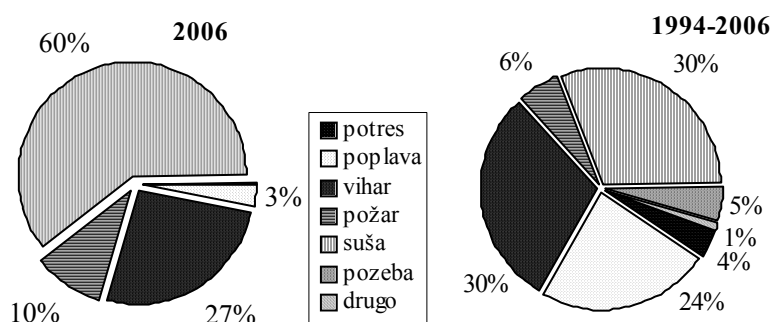
Po podatkih Statističnega urada je v Sloveniji v letu 2006 nastalo za približno 109 milijonov USD ekonomskih škod iz naslova naravnih nesreč. Žal pa za to isto obdobje niso na voljo statistični podatki o skupnem znesku zavarovanih škod. Če poskusim oceniti znesek teh škod na podlagi prej predstavljenih statističnih podatkov, ki sicer veljajo za celoten svetovni zavarovalniški trg, dobim vrednost 33,8 milijona USD. Delež zavarovanih škod znotraj celotnih ekonomskih škod na celotnem svetovnem trgu v letu 2006 je namreč znašal približno 31%.

Največ ekonomske škode v Sloveniji, v letu 2006, je nastalo kot posledica suše (60% celotne škode), ki je v mesecih juniju ter juliju zajela večinoma južne slovenske regije. Sledila je škoda, ki je nastala zaradi viharja s točo v mesecu juniju v Podravski regiji (27% škode), tretja pa je bila škoda zaradi požarov na Krasu, konec meseca junija (skoraj 10% škode) (Slika 15).

Med posameznimi slovenskimi regijami je v letu 2006 največ ekonomske škode nastalo na Krasu (21,3% škode), sledi Podravska regija (20,5%), tretja pa je jugovzhodna Slovenija (z 12,9% deležem).

Kot je razvidno iz slike 15 je v Sloveniji, v obdobju od leta 1994 do 2006, največji delež ekonomske škode nastal kot posledica suše, viharjev ter poplav – skupaj skoraj 85%. Zadnji dve kategoriji naravnih nesreč spadata tudi v svetovnem merilu med tri, ki so v preteklosti povzročile največ škode. Potresi, ki v svetu spadajo med tri najbolj uničujoče kategorije naravnih nesreč, so v Sloveniji v opazovanem obdobju zasedli šesto mesto, z 6% deležem v celotnih ekonomskih škodah.

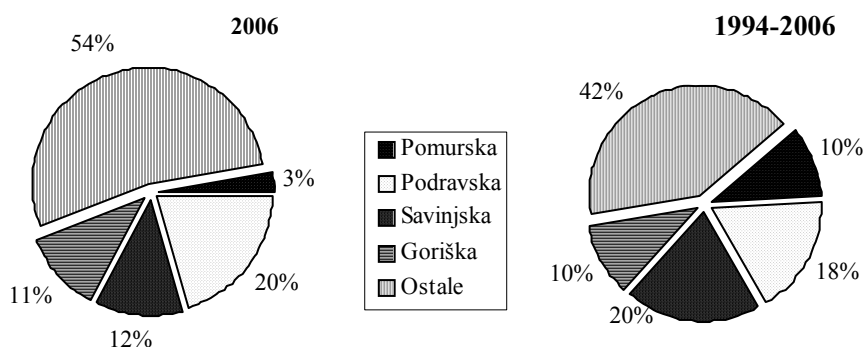
Slika 15: Deleži ekonomskih škod iz naslova naravnih nesreč v Sloveniji, po posameznih kategorijah, v letu 2006 in povprečni delež teh v obdobju od 1994-2006

Vir: Ocenjena škoda, ki so jo povzročile elementarne nesreče, 2008; lastni izračuni.

Kot kažejo podatki za leta od 1994 do 2006 so v Sloveniji najbolj izpostavljene Podravska, Pomurska, Savinjska ter Goriška regija, kjer je v tem obdobju nastalo skoraj 60% vseh ekonomskih škod (slika 16).

Slika 16: Deleži ekonomskih škod iz naslova naravnih nesreč v Sloveniji po posameznih regijah v letu 2006 in povprečni delež teh v obdobju od 1994-2006

Vir: Ocenjena škoda, ki so jo povzročile elementarne nesreče, 2008; lastni izračuni.

Če primerjamo med seboj najbolj uničujoče posamezne naravne nesreče, ki so se v opazovanem obdobju zgodile v Sloveniji, so največ škode povzročile poplave, ki so novembra 1998 najbolj prizadele Savinjsko regijo, ter skupaj povzročile za več kot 85 milijonov USD ekonomske škode. Tem sledi spomladanska in poletna suša, ki je leta 2003 najbolj prizadela Podravske ter Pomurske regije – 74 milijonov

USD. Sledi pa potres (5,6 stopnje po Richterjevi lestvici), ki je 12. aprila 1998 prizadel Goriško regijo, ter povzročil za skoraj 50 milijonov USD ekonomske škode.

Kot se vidi iz zgoraj navedenih podatkov, sta se v letu 1998 v Sloveniji zgodili kar dve večji naravni nesreči, skupaj pa je v tem letu nastalo za več kot 250 milijonov USD ekonomskih škod. Tudi sicer leto 1998 po škodnem dogajanju izstopa, glede na ostala leta znotraj opazovanega obdobja. Če za to leto ocenim še vrednost zavarovanih škod (na enak način, kot zgoraj za leto 2006), dobim znesek 78,5 milijona USD. Še dva podatka za približno primerjavo: vse slovenske zavarovalnice so v letu 1998 zbrale za 955,3 milijona USD bruto zavarovalne premije ter obračunale za 597,4 milijona USD bruto zavarovalnin.

Vpliv takšnih let z (za slovenske razmere) ekstremnim škodnim dogajanjem na posamezno slovensko (po)zavarovalnico je odvisen predvsem od velikosti njenega portfelja ter razpršenosti tveganj znotraj njega. Tako leto bi lahko pomembno vplivalo na tehnični rezultat, ter posledično tudi na poslovni rezultat (po)zavarovalnice, ne bi pa ogrozilo njenega obstoja.

5.4 OBVLADOVANJE TVEGANJ ZAVAROVALNIC IN POZAVAROVALNIC

Na področju držav članic EU področje obvladovanja tveganj zavarovalnic urejata Direktiva o življenjskih zavarovanjih 2002/83/ES in Direktiva o zahtevani kapitalski ustreznosti zavarovalnic, ki opravljajo posle neživljenjskih zavarovanj 2002/13/ES. Določbe omenjenih direktiv so morale države članice EU vključiti v svoj pravni red do 20. septembra 2003. Za pozavarovanja pa je področje obvladovanja tveganj urejeno v Direktivi o pozavarovanju 2005/68/ES, določbe katere pa so države članice EU morale vključiti v svojo notranjo zakonodajo do 10. decembra 2007. Kot sem navedel v tretjem poglavju so določila omenjenih direktiv vključena v slovenski pravni red z Zakonom o zavarovalništvu ter njegovimi dopolnitvami. Ker je torej področje obvladovanja tveganj v državah članicah EU enotno urejeno, bom pri nadaljnji obravnavi tega področja izhajal iz slovenskega Zakona o zavarovalništvu.

Obvladovanje tveganj je eno temeljnih načel Zakona o zavarovalništvu in je podrobno opredeljeno v petem poglavju tega zakona. Gre torej za skupek ukrepov, ki so jih dolžne zagotavljati zavarovalnice in pozavarovalnice, njihov namen pa je da so te v vsakem trenutku sposobne izpolniti vse svoje obveznosti.

Zavarovalnice in pozavarovalnice lahko obvladujejo tveganja predvsem s primernim kapitalom oziroma kapitalsko ustreznostjo, zadostnimi zavarovalno-tehničnimi rezervacijami, kritnim premoženjem ter ustreznim nalaganjem le-tega, pozavarovanjem ter sozavarovanjem. V svojem delu sem podrobno obravnaval obvladovanje tveganj z kapitalsko ustreznostjo za pozavarovalnice. Ostale ukrepe, ki so jih na podlagi petega poglavja Zakona o zavarovalništvu (2006) (104. – 142.a člen) dolžne zagotavljati zavarovalnice in pozavarovalnice, sem le na kratko opisal.

5.4.1 ZAVAROVALNO-TEHNIČNE REZERVACIJE

Glede na vse zavarovalne posle, ki jih opravlja (po)zavarovalnica, je potrebno oblikovati ustrezne zavarovalno-tehnične rezervacije. Te so namenjene kritju bodočih obveznosti iz (po)zavarovanj in morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz poslov, ki jih (po)zavarovalnica opravlja.

5.4.1.1 Rezervacije za prenosne premije

Rezervacija za prenosne premije pri posameznem (po)zavarovanju se oblikuje v višini tistega dela obračunane premije, ki se nanaša na kritje za obdobje po zaključku obračunskega obdobja, za katerega se izračunava rezervacija.

5.4.1.2 Rezervacije za bonuse, popuste in storno

Rezervacije za bonuse, popuste in storno znašajo toliko kot zneski, do izplačila katerih so upravičeni zavarovanci iz naslova pravice do udeležbe v dobičku zavarovanj oziroma drugih upravičenj na podlagi zavarovalne pogodbe (bonusi), pravice do delnega znižanja premije (popusti) in pravice do vračila dela premije za neporabljeni čas zavarovanja zaradi predčasnega prenehanja zavarovanja (storno).

5.4.1.3 Škodne rezervacije

Škodne rezervacije znašajo toliko kot ocenjene obveznosti, ki jih je (po)zavarovalnica dolžna izplačati na podlagi (po)zavarovalnih pogodb, pri katerih je zavarovalni primer nastal do konca obračunskega obdobja. Škodne rezervacije morajo vključevati poleg ocenjenih obveznosti za prijavljene nastale, a še nerešene škode tudi ocenjene obveznosti za že nastale, a še neprijavljene škode.

5.4.1.4 Izravnalne rezervacije

Izravnalne rezervacije se nanašajo na časovno izravnavo neenakomernega odvijanja škodnega dogajanja. (Po)zavarovalnice lahko oblikujejo izravnalne rezervacije v zavarovalni vrsti kreditnih zavarovanj.

5.4.1.5 Matematične in druge zavarovalno-tehnične rezervacije

Matematične rezervacije se oblikujejo v višini sedanje vrednosti ocenjenih bodočih obveznosti (po)zavarovalnice na podlagi sklenjenih (po)zavarovanj, zmanjšano za sedanjo ocenjeno vrednost bodočih premij, ki bodo vplačane na podlagi teh (po)zavarovanj. Matematične rezervacije se izračunavajo na osnovi ustreznega aktuarskega vrednotenja, ki upošteva vse bodoče obveznosti (po)zavarovalnice, na podlagi posameznih sklenjenih pogodb.

Druge zavarovalno-tehnične rezervacije se oblikujejo glede na predvidene bodoče obveznosti in tveganja velikih škod, ki izhajajo na primer iz (po)zavarovanja odgovornosti za jedrsko škodo, proizvajalčeve odgovornosti za farmacevtske izdelke, potresa poplave ter druge obveznosti in tveganja, za katere niso oblikovane rezervacije v okviru drugih vrst rezervacij.

5.4.2 KRITNO PREMOŽENJE

Kritno premoženje je premoženje (po)zavarovalnice, ki je namenjeno kritju bodočih obveznosti iz (po)zavarovanj ter morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz (po)zavarovalnih poslov in v zvezi s katerimi je (po)zavarovalnica dolžna oblikovati zavarovalno-tehnične rezervacije. Kritno premoženje obravnavamo kot vire sredstev (po)zavarovalnice in se v njeni bilanci stanja izkazujejo na aktivni strani, zavarovalno-tehnične rezervacije pa kot obveznost (po)zavarovalnice ter se v bilanci stanja nahajajo na pasivni strani. Vrednost naložb kritnega premoženja mora biti po vrednosti najmanj enaka vrednosti potrebnih zavarovalno-tehničnih rezervacij. Pri izbiri naložb kritnega premoženja mora (po)zavarovalnica upoštevati vrste (po)zavarovalnih poslov, ki jih opravlja, tako da je zagotovljena varnost, donosnost, tržnost naložb ter ustrezna ročnost, razpršenost ter raznovrstnost le-teh. V zakonu so natančno določene dovoljene vrste naložb kritnega premoženja (po)zavarovalnic, kot tudi odstotki od skupne višine zavarovalno-tehničnih rezervacij, da katerih (po)zavarovalnice lahko nalagajo v posamezno vrsto naložbe kritnega premoženja.

Kritni sklad je del kritnega premoženja, ki je namenjen kritju obveznosti (po)zavarovalnice iz tistih vrst poslov, za katere je potrebno oblikovati matematične rezervacije. (Po)zavarovalnica mora oblikovati poseben kritni sklad za vsako od zavarovalnih vrst znotraj skupine življenjskih (po)zavarovanj, ki jih sklepa ter za nezgodna in zdravstvena (po)zavarovanja, za katere se uporablja podobne izračune in verjetnostne tabele kot za življenjska (po)zavarovanja. Vrednost premoženja posameznega kritnega sklada mora biti vedno najmanj enaka vrednosti rezervacij za tisto vrsto poslov (po)zavarovalnice, za katero je bil kritni sklad oblikovan. Premoženje posameznega kritnega sklada je dovoljeno uporabljati samo za poplačilo terjatev iz poslov, v zvezi s katerimi je bil kritni sklad oblikovan.

5.4.3 SOZAVAROVANJE, POZAVAROVANJE IN DRUGI UKREPI OBVLADOVANJA TVEGANJ

(Po)zavarovalnica je dolžna za vsako poslovno leto sprejeti program načrtovanega pozavarovanja. V pozavarovanje gre tisti del prevzetih nevarnosti (po)zavarovalnice, ki po tabelah maksimalnega kritja presegajo njene lastne deleže. Letni program načrtovanega pozavarovanja tako vsebuje poleg izračuna lastnih deležev po zavarovalnih vrstah (po)zavarovalnice, tudi izdelano tabelo maksimalnega kritja ter merila in postopke za ugotavljanje največje verjetne škode za posamezne prevzete nevarnosti. (Po)zavarovalnice lahko izravnavajo prevzete nevarnosti tudi s sozavarovanjem, vendar pa se na ta način sme prevzeti le nevarnosti v obsegu, ki ne presegajo lastnega deleža po posameznih zavarovalnih vrstah po tabelah maksimalnega kritja (po)zavarovalnice. Pri statističnih obdelavah sklenjenih zavarovanj, škod in zavarovalnih primerov so (po)zavarovalnice dolžne uporabljati zavarovalno statistične standarde, ki jih sprejme Slovensko zavarovalno združenje v soglasju z Agencijo za zavarovalni nadzor.

5.4.4 KAPITAL ZAVAROVALNICE

5.4.4.1 Temeljni kapital

Temeljni kapital mora biti vedno najmanj enak zjamčenemu kapitalu. V zakonu so določene naslednje postavke za izračun temeljnega kapitala (Zakon o zavarovalništvu – uradno prečiščeno besedilo, 2006):

- vplačani osnovni oziroma ustanovitveni kapital, vendar brez osnovnega kapitala vplačanega na osnovi prednostnih kumulativnih delnic. Najnižji znesek osnovnega kapitala zavarovalne delniške družbe mora biti enak višini zjamčenega kapitala,
- kapitalske rezerve, vendar brez kapitalskih rezerv povezanih z prednostnimi kumulativnimi delnicami,
- rezerve iz dobička, vendar brez rezerv za lastne deleže,
- prenesen čisti dobiček iz prejšnjih let ter
- presežek iz prevrednotovanja v zvezi s sredstvi, ki niso financirana iz zavarovalno-tehničnih rezervacij.

Kot odbitne postavke pa Zakon o zavarovalništvu (2006) določa odkupljene lastne delnice, neopredmetena dolgoročna sredstva, preneseno čisto izgubo preteklih let, izgubo tekočega leta ter razliko med diskontiranimi in nediskontiranimi škodnimi rezervacijami. Razlika med diskontiranimi in nediskontiranimi škodnimi rezervacijami nezgodnih in zdravstvenih zavarovanj se ne upošteva kot odbitna postavka pri izračunu temeljnega kapitala.

5.4.4.2 Dodatni kapital

Pri izračunu dodatnega kapitala se upoštevajo naslednje postavke (Zakon o zavarovalništvu – uradno prečiščeno besedilo, 2006):

- vplačani osnovni kapital na osnovi prednostnih kumulativnih delnic,
- kapitalske rezerve povezane z prednostnimi kumulativnimi delnicami,
- podrejeni dolžniški instrumenti ter
- druge postavke, ki se lahko upoštevajo v izračunu, vendar le na podlagi predhodnega dovoljenja Agencije za zavarovalni nadzor.

5.4.4.3 Zjamčeni kapital

Zjamčeni kapital pozavarovalnic in življenjskih zavarovalnic mora znašati najmanj 3,2 milijona EUR. Tudi premoženjske zavarovalnice morajo razpolagati z zjamčenim kapitalom najmanj v višini 3,2 milijona EUR. Izjema so premoženjske zavarovalnice, ki ne sklepajo zavarovanj odgovornosti ter kreditnih in kavcijskih zavarovanj. Zjamčeni kapital teh premoženjskih zavarovalnic mora znašati najmanj 2,2 milijona EUR. Zjamčeni kapital mora znašati eno tretjino minimalnega kapitala, vendar nikoli ne sme biti nižji od zgoraj navedenih zneskov (Zakon o zavarovalništvu – uradno prečiščeno besedilo, 2006).

5.4.5 KAPITALSKA USTREZNOST

5.4.5.1 Minimalni kapital za sklepanje življenjskih zavarovanj

Zakon o zavarovalništvu (2006) predpisuje poseben postopek za izračun minimalnega kapitala zavarovalnic, ki opravljajo zavarovalne posle v skupini življenjskih zavarovanj. Zaradi razlik med posameznimi vrstami življenjskih

zavarovanj pa tudi pri izračunu minimalnega kapitala veljajo posebnosti za posamezne vrste življenjskih zavarovanj. Minimalni kapital zavarovalnic, ki opravljajo zavarovalne posle v skupini življenjskih zavarovanj nikoli ne sme biti nižji od zakonsko določenega zajamčenega kapitala. Zavarovalnica, ki opravlja posle v skupini življenjskih zavarovanj izračunava minimalni kapital za to skupino zavarovanj ter ga predloži Agenciji za zavarovalni nadzor kot sestavni del letnega poročila in v okviru trimesečnih poročil. Enako velja tudi za pozavarovalnice, če opravljajo pozavarovalne posle v zavarovalni skupini življenjskih zavarovanj ter v zvezi s temi posli oblikujejo matematične rezervacije.

5.4.5.2 Minimalni kapital za sklepanje premoženjskih zavarovanj in pozavarovanj

Tudi minimalni kapital zavarovalnic, ki opravljajo zavarovalne posle v skupini premoženjskih zavarovanj ter minimalni kapital pozavarovalnic se v skladu z Zakonom o zavarovalništvu (2006) izračunava z uporabo premijskega ter škodnega količnika, pri čemer pa se upošteva višji rezultat od obeh kapitalskih zahtev. Minimalni kapital premoženjskih zavarovalnic in pozavarovalnic prav tako kot pri življenjskih zavarovalnicah nikoli ne sme biti nižji od zakonsko določenega zajamčenega kapitala. Podobno kot za skupino življenjskih zavarovanj, so (po)zavarovalnice dolžne izračunavati minimalni kapital tudi za zavarovalno skupino premoženjskih zavarovanj, izračune pa so dolžne predložiti Agenciji za zavarovalni nadzor v okviru letnega poročila oziroma v okviru trimesečnih poročil.

Postopek izračuna minimalnega kapitala za sklepanje premoženjskih pozavarovanj Pozavarovalnice A

Kot je bilo že navedeno, lahko zakonsko podlago za izračunavanje minimalnega kapitala zavarovalnic najdemo v Zakonu o zavarovalništvu (2006) (110. in 111. člen), podrobnejša pravila za ta izračun pa določa Agencija za zavarovalni nadzor v Sklepu o podrobnejših pravilih za izračun minimalnega kapitala zavarovalnic (2006). V skladu z namenom tega dela sem se v nadaljevanju posvetil postopku izračunavanja minimalnega kapitala pozavarovalnic.

Sklep o podrobnejših pravilih za izračun minimalnega kapitala zavarovalnic (2006) določa, da mora pozavarovalnica pri izračunavanju minimalnega kapitala uporabljati določila sklepa in Zakona o zavarovalništvu, ki se nanašajo na posle iz skupine premoženjskih zavarovanj. V kolikor pa se pozavarovalnica ukvarja tudi z življenjskimi pozavarovanji za katere oblikuje tudi matematične rezervacije, pa je dolžna izračunavati tudi minimalni kapital, v skladu z določili za posle iz skupine življenjskih zavarovanj. Kapital pozavarovalnice je v tem primeru najmanj enak seštevku izračunov za skupino življenjskih ter za skupino premoženjskih zavarovanj.

Ker obe slovenski pozavarovalnici ne oblikujeta matematičnih rezervacij (Poročilo o stanju na področju zavarovalništva za leto 2006, 2007, str. 25), skladno z zakonskimi in podzakonskimi določili izračunavata le minimalni kapital, ki se nanaša na posle iz skupine premoženjskih zavarovanj. V nadaljevanju sem na osnovi izmišljenih podatkov napravil izračun minimalnega

kapitala za premoženjsko pozavarovalnico: Pozavarovalnico A, izračun pa se nanaša na poslovno leto 2007.

Na začetku predpostavljam, da je delež Bruto pozavarovalne premije iz zavarovanj nevarnosti kredita, nevihte, toče ali pozebe znotraj celotne bruto pozavarovalne premije Pozavarovalnice A, v letu 2007, znašal 3,5%. Podoben povprečen delež pozavarovalne premije iz tovrstnih zavarovanj, znotraj celotne pozavarovalne premije sta sicer v letu 2006 imeli tudi obe slovenski pozavarovalnici (Statistični zavarovalniški bilten 2007, 2007, str. 52). Kot v četrtem odstavku 5. člena določa Sklep o podrobnejših pravilih za izračun minimalnega kapitala zavarovalnic (2006), se za pozavarovalnice, pri katerih ta delež znaša manj kot 50%, pri izračunu povprečnih bruto odhodkov za škode upošteva obdobje zadnjih treh let (vrstica 14 v tabeli 12 in vrstica 10 v tabeli 13).

V nadaljevanju me je najprej zanimal lastni delež pri obračunanih škodah pozavarovalnice. Lastni delež pozavarovalnice je razmerje med neto in bruto odhodki za škode pozavarovalnice. Pri tem pa so neto odhodki za škode, bruto odhodki za škode zmanjšani za odhodke, ki jih na podlagi pozavarovalnih pogodb krijejo cesionarji oziroma retrocesionarji. Bruto (oziroma neto) odhodki za škode pa so bruto (oziroma neto) obračunani zneski škod povečani za spremembo bruto (oziroma neto) škodnih rezervacij v upoštevanem obdobju.

Za izračun lastnega deleža Pozavarovalnice A v upoštevanem triletnem obdobju, potrebujemo podatke o neto in bruto obračunanih zneskih škod v letih 2005-2007 ter podatke o neto in bruto škodnih rezervacijah konec leta 2004 in 2007. Tako predpostavljam, da je v letih 2005-2007 Pozavarovalnica A obračunala za 50, 60 in 70 mio. EUR bruto škod (vrstica 3 v tabeli 12), njene obračunane bruto škodne rezervacije pa so znašale konec leta 2004 75 mio. EUR, konec leta 2007 pa 90 mio. EUR (vrstica 7 v tabeli 12). Prav tako je Pozavarovalnica A v letih 2005-2007 obračunala za 40, 50 in 60 mio. EUR neto škod (vrstica 17 v tabeli 12) in oblikovala za 60 mio. EUR neto škodnih rezervacij konec leta 2004 oziroma 75 mio. EUR konec leta 2007 (vrstica 18 v tabeli 12). Pred pričetkom izračunavanja bruto in neto odhodkov za škode pozavarovalnice A za opazovano obdobje, je v skladu z 19. in 20. členom Sklepa o podrobnejših pravilih za izračun minimalnega kapitala zavarovalnic (2006), potrebno predpostavljene vrednosti pomnožiti z kumulativnimi koeficienti rasti cen življenjskih potrebščin oziroma kumulativnimi koeficienti povprečne rasti cen življenjskih potrebščin za posamezno obdobje. Omenjene kumulativne koeficiente za vsako od upoštevanih obdobj sem izračunal na podlagi uradnih statističnih podatkov, ki jih objavlja Statistični urad Republike Slovenije (vrstici 1 in 2 v tabeli 12) (SI-Stat podatkovni portal, 2008). Ob upoštevanju izračunanih zneskov je lastni delež Pozavarovalnice A znašal približno 85% (vrstica 21 v tabeli 12 in vrstica 8 v tabeli 13).

Tabela 12: Izračun povprečnih bruto odhodkov za škode in izračun lastnega deleža Pozavarovalnice A (vsi zneski so v EUR)

Postavka/leto	Št.	2007	2006	2005	2004
		a	b	c	d
Kumulativni koef. povp. rasti cen življenjskih potrebščin *	1	1	1,035	1,061	1,088
Koeficient rasti cen življ. potrebščin*	2	1	1,056	1,086	1,111
Obračunani bruto zneski škod	3	70.000.000	60.000.000	50.000.000	
Obračunani bruto zneski škod s povečanjem**	4	72.000.000	61.000.000	51.000.000	
Revalorizirani obračunani bruto zneski škod ([3]*[1])	5	70.000.000	62.100.000	53.050.000	
Revalorizirani obračunani bruto zneski škod s povečanjem** ([4]*[1])	6	72.000.000	63.135.000	54.111.000	
Bruto škodne rezervacije na koncu obdobja	7	90.000.000			75.000.000
Bruto škodne rezervacije na koncu obdobja s povečanjem**	8	95.000.000			80.000.000
Revalorizirane bruto škodne rezervacije na koncu obdobja ([7]*[2])	9	90.000.000			83.325.000
Revalorizirane bruto škodne rezervacije na koncu obdobja s povečanjem** ([8]*[2])	10	95.000.000			88.880.000
Uveljavljene regresne terjatve s povečanjem**	11	0	0	0	0
Revalorizirane uveljavljene regresne terjatve ([11]*[1])	12	0	0	0	0
Bruto odhodki za škode ([a,5]+[b,5]+[c,5]+[a,9]-[d,9])	13				191.825.000
Obrač. bruto zneski škod v upoštevanem obdobju s povečanjem** ([a,6]+[b,6]+[c,6])	14				189.246.000
Bruto škodne rezervacije upoštevane v koledarskem letu s povečanjem** ([a,10]-[d,10])	15				6.120.000
Obračunani neto zneski škod	16	60.000.000	50.000.000	40.000.000	
Reval. vrednosti obračunanih neto zneskov škod ([16]*[1])	17	60.000.000	51.750.000	42.440.000	
Neto škodne rezervacije na koncu obdobja	18	75.000.000			60.000.000
Revalorizirane neto škodne rezervacije na koncu obdobja ([18]*[2])	19	75.000.000			66.660.000
Neto odhodki za škode ([a,17]+ [b,17]+[c,17]+[a,19]-[d,19])	20				162.530.000
Lastni delež ([20]/[13])	21				0,8473

Legenda: *Podatki se preračunajo na obračunsko leto na podlagi uradnih statističnih podatkov.

** V zavarovalnih vrstah 11, 12 in 13 so zneski povečani za 50%.

Vir: Lastni izračuni.

Pri izračunu škodnega količnika je potrebno, v skladu z določili tretjega odstavka 110. člena Zakona o zavarovalništvu (2006), upoštevati bruto obračunane zneske škod, bruto zneske škodnih rezervacij in bruto zneske uveljavljenih regresnih terjatev, ki so pri pozavarovanjih odgovornosti zrakoplovov, plovil in splošne odgovornosti povečani za 50%. Tako predpostavljam, da so obračunane bruto škode Pozavarovalnice A, skupaj z 50% povečanjem v omenjenih treh zavarovalnih vrstah, v obdobju 2005-2007 znašale 51, 61 in 72 mio. EUR (vrstica 4 v tabeli 12). Regresnih terjatev Pozavarovalnica A v obdobju od 2005-2007 ni imela. Bruto škodne rezervacije Pozavarovalnice A pa so konec leta 2007 z upoštevanim povečanjem znašale 95 mio. EUR, konec leta 2004 pa 80 mio. EUR (vrstica 8 v tabeli 12). Po izračunu revaloriziranih bruto zneskov škod s povečanjem v treh zavarovalnih vrstah (vrstica 14 v tabeli 12 in vrstica 11 v tabeli 13) in upoštevanih revaloriziranih škodnih rezervacijah v obravnavanem obdobju (vrstica 15 v tabeli 12 in vrstica 12 v tabeli 13) sem izračunal povprečno letno vsoto terjatev za škode Pozavarovalnice A v obravnavanem triletnem obdobju (vrstica 14 v tabeli 13). Na podlagi določil tretjega odstavka 110. člena Zakona o zavarovalništvu (2006), sem izračunano povprečno vsoto terjatev za škode do

skupne višine 35 mio. EUR pomnožil z faktorjem 0,26, presežek pa s faktorjem 0,23. Rezultat na osnovi škodnega količnika za Pozavarovalnico A dobimo, ko seštevek zgornjih dveh produktov pomnožimo z že prej izračunanim lastnim deležem Pozavarovalnice A (vrstica 18 v tabeli 13).

Tabela 13: Izračun minimalnega kapitala za Pozavarovalnico A

Postavka:	Št.	Znesek (v EUR)
Obračunane bruto zavarovalne premije*	1	120.000.000
Bruto prenosne premije upoštevane v koledarskem letu	2	0
Vsota bruto prihodkov od premij ((1)+[2])	3	120.000.000
Vsota zavarovalnih premij (večji od [1] oz. [3])	4	120.000.000
znesek bruto premije do 50 mio EUR x 18/100	5	9.000.000
znesek bruto premije nad 50 mio EUR x 16/100	6	11.200.000
Skupaj [5]+[6]	7	20.200.000
Lastni delež (večji od Tabela 12 [19] oz. 0,50)	8	0,8473
Rezultat na osnovi premijskega količnika [7]*[8]	9	17.115.110
Upoštevano obdobje	10	3
Obračunani bruto zneski škod v upoštevanem obdobju* (Tabela 12 [14])	11	189.246.000
Bruto škodne rezervacije upoštevane v koledarskem letu* (Tabela 12 [15])	12	6.120.000
Uveljavljane regresne terjatve*	13	0
Povprečna letna vsota terjatev za izplačilo odškodnin (([11]+ [12]- [13])/ [10])	14	65.122.000
Znesek povprečnih letnih terjatev za škode do 35 mio EUR x 26/100	15	9.100.000
Znesek povprečnih letnih terjatev za škode nad 35 mio EUR x23/100	16	6.928.060
Skupaj [15]+[16]	17	16.028.060
Rezultat na osnovi škodnega količnika [17]*[8]	18	13.580.298

Legenda: *zneski za zavarovanja odgovornosti zračnih plovil, zavarovanja odgovornosti plovil in zavarovanja splošne odgovornosti so povečani za 50%.

Vir: Lastni izračuni.

Podobno kot pri izračunu škodnega količnika, je potrebno tudi pri izračunavanju premijskega količnika zneske bruto premij in bruto prenosnih premij povečati za 50% pri pozavarovanjih odgovornosti zrakoplovov, plovil in splošne odgovornosti (v skladu z drugim odstavkom 110. člena Zakona o zavarovalništvu (2006)). Predpostavljam, da je Pozavarovalnica A v letu 2007 obračunala skupaj z povečanjem za 120 mio. EUR bruto pozavarovalnih premij, bruto prenosne premije pa so v začetku ter na koncu leta 2007 znašale skupaj z povečanjem 35 mio. EUR. Ker se prenosne premije v letu 2007 niso spremenile, so bruto prihodki od premij ostali enaki obračunanim bruto pozavarovalnim premijam. Kot določa Zakon o zavarovalništvu (2006) v svojem drugem odstavku 110. člena, je potrebno prihodke od premij do skupne višine 50 mio. EUR pomnožiti z faktorjem 0,18, presežek prihodkov od premij pa s faktorjem 0,16. Premijski količnik Pozavarovalnice A sem izračunal, tako da sem seštevek zgornjih dveh produktov pomnožil z lastnim deležem Pozavarovalnice A (vrstica 9 v tabeli 13).

Zakon o zavarovalništvu (2006) v prvem odstavku 110. člena določa, da mora biti kapital zavarovalnice najmanj enak višji od izračunanih vrednosti z uporabo škodnega oziroma premijskega količnika. V primeru Pozavarovalnice A se tako upošteva izračunana vrednost premijskega količnika (vrstica 3 v tabeli 14). Prav tako kapital zavarovalnice ne sme biti nižji od kapitalskih zahtev za preteklo leto ter zajamčenega kapitala. Kot sem že navedel, zajamčeni kapital pozavarovalnice znaša najmanj 3,2 mio. EUR oziroma tretjino izračunanega minimalnega kapitala,

v kolikor je ta druga vrednost višja. Zahtevani minimalni kapital Pozavarovalnice A tako znaša 17,1 mio. EUR (vrstica 7 v tabeli 14).

Tabela 14: Izračun zahtevanega minimalnega kapitala za Pozavarovalnico A

Postavka:	Št.	Znesek (v EUR)
Rezultat na osnovi premijskega količnika (Tabela 13 [9])	1	17.115.110
Rezultat na osnovi škodnega količnika (Tabela 13 [18])	2	13.580.298
Minimalni kapital na osnovi 1. odst. 110. člena ZZavar (večji od [1] oziroma [2])	3	17.115.110
Zajamčeni kapital (1. odstavek 112. člena ZZavar) ([3]/3)	4	5.705.037
Zajamčeni kapital (2. odstavek 112. člena ZZavar)	5	3.200.000
Zajamčeni kapital (večji od [4] oziroma [5])	6	5.705.037
Zahtevani minimalni kapital (večji od [3] oziroma [6])	7	17.115.110

Vir: Lastni izračuni.

Izračun kapitalske ustreznosti Pozavarovalnice A

Predpostavimo, da je temeljni kapital Pozavarovalnice A v letu 2007 znašal 100 mio. EUR, dodatni kapital 5 mio. EUR, udeležba Pozavarovalnice A v drugih zavarovalnicah, bankah in borzno-posredniških družbah, naložbe v podrejene dolžniške inštrumente ter naložbe v nelikvidna sredstva pa so znašale 75 mio. EUR.

Tabela 15: Izkaz kapitalske ustreznosti Pozavarovalnice A

Postavka:	Št.	Znesek (v EUR)
Temeljni kapital	1	100.000.000
Zajamčeni kapital ([4] oz. [5] iz tabele 14)	2	5.705.037
Izpolnjevanje zahteve iz 4. odst. 106. člena ZZavar	3	94.294.963
Dodatni kapital	4	5.000.000
Skupaj temeljni in dodatni kapital	5	105.000.000
Zmanjšanja kapitala na podlagi 108. člena Zzavar	6	75.000.000
Razpoložljivi kapital zavarovalnice	7	30.000.000
Zahtevani minimalni kapital	8	17.115.110
Kapitalska ustreznost zavarovalnice (presežek oz. primanjkljaj razpoložljivega kapitala)	9	12.884.890

Vir: Lastni izračuni.

Kot je določeno v četrtem odstavku 106. člena Zakona o zavarovalništvu (2006), temeljni kapital nikoli ne sme znašati manj od zajamčenega kapitala. Presežek temeljnega nad zajamčenim kapitalom Pozavarovalnice A je razviden v tretji vrstici tabele 15. Razpoložljivi kapital Pozavarovalnice A izračunamo tako, da seštevek temeljnega in dodatnega kapitala zmanjšamo za udeležbo Pozavarovalnice A v drugih zavarovalnicah, bankah in borzno-posredniških družbah, naložbe v podrejene dolžniške inštrumente ter naložbe v nelikvidna sredstva. Kot lahko vidimo v deveti vrstici tabele 15, je razpoložljivi kapital Pozavarovalnice A v letu 2007 predstavljal skoraj dvakratnik izračunanega minimalnega kapitala.

Vpliv različnih dejavnikov na kapitalsko ustreznost Pozavarovalnice A

Pri izračunu minimalnega kapitala in kapitalske ustreznosti se je pokazalo, da na kapitalske zahteve pozavarovalnice lahko vplivajo različni dejavniki, med katerimi sta po pričakovanjih najpomembnejša zbrana premija in obračunane škode pozavarovalnice, zelo velik pomen pa ima tudi lastni delež pozavarovalnice v obračunanih škodah.

Tabela 16: Prikaz vpliva sprememb različnih dejavnikov na kapitalsko ustreznost Pozavarovalnice A v letu 2007(vsi zneski so v EUR)

Scenarij	Odstotek povečanja			
Premija se poveča (P)	P +10%	P +30%	P +50%	P +80%
Premijski količnik	18.741.893	21.995.458	25.249.024	30.129.372
Škodni količnik	14.197.402	15.431.610	16.665.819	18.517.131
Zahtevani minimalni kapital	18.741.893	21.995.458	25.249.024	30.582.298
Presežek/primanjkljaj kapitala v primerjavi z zahtevanim kapitalom	11.258.107	8.004.542	4.750.976	-129.372
Odstotek spremembe kapitalske ustreznost pozavarovalnice	-12,63%	-37,88%	-63,13%	-101,00%
Škode se povečajo (Š)	Š +50%	Š +100%	Š +200%	Š +360%
Premijski količnik	17.115.110	17.115.110	17.115.110	17.115.110
Škodni količnik	15.918.798	18.257.298	22.934.298	30.417.499
Zahtevani minimalni kapital	17.115.110	18.257.298	22.934.298	30.417.499
Presežek/ primanjkljaj kapitala v primerjavi z zahtevanim kapitalom	12.884.890	11.742.702	7.065.702	-417.499
Odstotek spremembe kapitalske ustreznost pozavarovalnice	0%	-8,86%	-45,16%	-103,24%
Premije in škode se povečajo (P) in (Š)	P +10%, Š +30%	P +30%, Š +50%	P +50%, Š +100%	P +80%, Š +150%
Premijski količnik	18.741.893	21.995.458	25.249.024	30.129.372
Škodni količnik	15.600.502	17.770.110	21.342.819	25.532.632
Zahtevani minimalni kapital	18.741.893	21.995.458	25.249.024	30.129.372
Presežek/ primanjkljaj kapitala v primerjavi z zahtevanim kapitalom	11.258.107	8.004.542	4.750.976	-129.372
Odstotek spremembe kapitalske ustreznost pozavarovalnice	-12,63%	-37,88%	-63,13%	-101,00%
Povečanje lastnega deleža ob hkratnem povečanju premij in škod (LD), (P) in (Š)	P +10%, Š +30%, LD 90%	P +30%, Š +50%, LD 93%	P +60%, Š +100%, LD 97%	P +80%, Š +150%, LD 100%
Premijski količnik	19.908.000	24.142.800	30.768.400	35.560.000
Škodni količnik	16.571.154	19.504.946	25.140.518	30.134.727
Zahtevani minimalni kapital	19.908.000	24.142.800	30.768.400	35.560.000
Presežek/ primanjkljaj kapitala v primerjavi z zahtevanim kapitalom	10.092.000	5.857.200	-768.400	-5.560.000
Odstotek spremembe kapitalske ustreznost pozavarovalnice	-21,68%	-54,54%	-105,96%	-143,15%

Vir: Lastni izračuni.

Kot je bilo povedano v prvem poglavju se pozavarovalnica odloča za delež lastne izravnave določene nevarnosti oziroma prenos dela nevarnosti na drugo

pozavarovalnico na osnovi tablic maksimalnega pokritja. Lahko pa se zgodi, da pozavarovalnica v lastni izravnavi obdrži prevelik del nevarnosti glede na lastne zmogljivosti. Dejavniki, kot so spremembe v naravnem okolju, posledični učinki na lokalnem podnebnju, demografske spremembe, hitro razvijanje izredno izpostavljenih geografskih področij, naraščajoča ranljivost sodobnih družb in tehnologij ter naraščajoča zavarovanost lahko vodijo k napačni oceni nevarnosti in posledično k preveliki izpostavljenosti pozavarovalnice, te pa lahko v skrajnem primeru vodijo tudi k nezmožnosti pozavarovalnice, da izpolnjuje zakonsko določene obveznosti, nezmožnosti pri izpolnjevanju zapadlih obveznosti pozavarovalnice (nelikvidnost) ali dolgoročni nezmožnosti pozavarovalnice pri izpolnjevanju vseh svojih obveznosti.

V nadaljevanju sem ugotavljal, kako lahko različni dejavniki vplivajo na izpolnjevanje zakonsko določenih zahtev glede višine kapitala. V tabeli 16 sem primerjal vpliv različnih povečanj pozavarovalne premije, obračunanih škod in lastnega deleža Pozavarovalnice A, na njeno kapitalsko ustreznost v letu 2007. V izhodiščnem stanju je Pozavarovalnica A imela relativno visok presežek razpoložljivega kapitala, saj je razpoložljivi kapital presegal zahtevanega za več kot 75% (tabela 15).

Pri izračunavanju vpliva različnih scenarijev na kapitalsko ustreznost Pozavarovalnice A sem predpostavljaj, da se spremembe v opazovanem triletnem obdobju niso ponavljale, zgodile so se samo enkrat v letu 2007. Pozavarovalnica A se je na porast obračunanih pozavarovalnih premij odzvala z povečanjem škodnih rezervacij in prenosnih premij v enakem odstotku, kot je znašalo povečanje premij. Pozavarovalnica A se v letu 2007 ni odzvala na ostale spremembe.

Pri prvem scenariju v tabeli 16 sem Pozavarovalnici A dodatno povečeval obračunano pozavarovalno premijo glede na prvotno zbrano premijo v letu 2007. Pri vseh štirih odstotkih povečanja premije opazimo, da se je sprememba odrazila v še večji meri v znižanju kapitalске ustreznosti Pozavarovalnice A. Pri povečanju premije za 80% v letu 2007 (oziroma za 96 mio. EUR), pri povprečnem lastnem deležu 85% in pri nespremenjenem obsegu škod, bi Pozavarovalnica A tako že postala kapitalsko neustrezna.

Pri drugem scenariju, kjer sem povečeval zneske škod Pozavarovalnice A v letu 2007, lahko opazimo, da se povečanja škod bistveno v manjšem obsegu in počasneje odražajo v kapitalski ustreznosti, kot se je to pokazalo pri povečevanju zbranih premij pri prvem scenariju. Pri povečevanju obračunanih škod do 75% glede na prvotno raven v letu 2007, zahtevani kapital za Pozavarovalnico A ostane nespremenjen, saj se upošteva prvotno višja zahteva, izračunana na osnovi premijskega količnika. Tudi kapitalska ustreznost Pozavarovalnice A se v tem primeru ne spremeni. Pozavarovalnica A bi postala kapitalsko neustrezna šele pri povečanju škod v letu 2007 za približno 360% glede na raven v prvotnem izračunu (oziroma pri povečanju škod za 260 mio. EUR).

Pri tretjem scenariju v tabeli 16 sem hkrati povečeval zneske obračunanih premij in obračunanih škod, glede na raven v prvotnem izračunu. Vsa štiri povečanja nas pripeljejo do podobnih ugotovitev, kot pri prvih dveh scenarijih. Ponovno lahko ugotovimo, da se v primeru Pozavarovalnice A povečanja obračunanih premij

hitreje odražajo v kapitalski ustreznosti, kot povečevanje obračunanih škod. Pri vseh štirih povečanjih tako prevlada višja kapitalna zahteva, izračunana z premijskim količnikom.

Pri zadnjem četrtem scenariju, sem hkrati povečeval zneske obračunanih premij škod ter odstotke lastnih deležev Pozavarovalnice A v letu 2007, glede na vrednosti upoštevane pri prvotnem izračunu kapitalne ustreznosti. V vseh štirih izračunih v tabeli 16, se pričakovano povečajo kapitalne zahteve, izračunane tako na osnovi premijskega kot škodnega količnika. Opazimo pa lahko, da se odstotna sprememba kapitalne ustreznosti Pozavarovalnice A, zmanjšuje hitreje od odstotkov spreminjanja lastnih deležev. Tako se npr. pri 30% povečanju obračunanih premij, 50% povečanju obračunanih škod ter povečanju lastnega deleža Pozavarovalnice A za 8,3 odstotne točke, odstotna sprememba kapitalne ustreznosti zmanjša za 16,7 odstotne točke več, če to spremembo primerjamo z podobnim izračunom v tretjem scenariju, kjer Pozavarovalnici A nismo spreminjali lastnih deležev.

Analiza vpliva sprememb različnih dejavnikov na kapitalno ustreznost Pozavarovalnice A je pokazala, da se kapitalna ustreznost različno intenzivno odziva na spreminjanje posameznih dejavnikov. Tako se na kapitalni ustreznosti najbolj odraza spreminjanje obračunanih premij in lastnega deleža Pozavarovalnice A v letu 2007, medtem ko je učinek sprememb obračunanih škod manjši. Kot se je pokazalo v analizi, Pozavarovalnica A postane kapitalno neustrezna šele pri izjemno visokih povečanjih vseh proučevanih dejavnikov v enem poslovnem letu, ki pa so v praksi manj verjetna.

5.5 ODZIV ZAVAROVALNIC IN POZAVAROVALNIC

Zavarovalnice so se na različne načine odzvale na naglo naraščajoče zavarovane škode. Nekatere so se na hitro naraščajoče škode, ki nastajajo kot posledica naravnih katastrof, odzvale z ukrepi, kot so zvišanje cen zavarovalnega in pozavarovalnega kritja, spremembe zavarovalnih ter pozavarovalnih pogojev, nekatere pa so se celo umaknile z kritja tovrstnih tveganj. Druge pa so nekatere od teh ukrepov kombinirale tudi z mehanizmi za zmanjševanje tveganj (npr. povečanje razpršenosti portfelja). Na podoben način so se zavarovalnice in pozavarovalnice odzvale na tveganja, ki po višini zavarovane škode lahko celo presežejo naravne nesreče - to so teroristična tveganja. Zelo pomembno vlogo pri obvladovanju tveganj povezanih z katastrofalnimi dogodki, pa ima tudi partnerstvo med zasebnimi in državnimi ustanovami.

5.5.1 Orodja za zmanjševanje tveganj povezanih z naravnimi nesrečami

Pri zavarovanju proti elementarnim nesrečam zavarovalnice poskušajo zmanjšati naglo rastoče zavarovane škode z preventivnimi ukrepi, kot sta prilagajanje višine zavarovalne premije izpostavljenosti tveganju ter soudeležba zavarovancev. Tovrstni ukrepi so najbolj pogosti pri potresnih zavarovanjih.

Pri prilagajanju višine zavarovalne premije dejanski izpostavljenosti tveganju zavarovalnice uporabljajo tarifne modele, ki izražajo dejansko stopnjo tveganja v sorazmerju z lokacijo in gradbenimi značilnostmi zavarovanega objekta. Tovrstni tarifni modeli se vedno bolj uporabljajo na globalni ravni. Kljub temu, pa

zavarovalnice redko pravilno uporabljajo te tarifne modele, zato se cene v praksi določajo predvsem na osnovi čiste konkurence (Smolka, 2006, str. 91). Pogosto namreč zavarovalni strokovnjaki ali agenti priznavajo popuste za predpostavljeno spoštovanje protipotresnih predpisov, brez da bi to tudi dejansko preverili. To pa pomeni, da so ti ukrepi sicer navedeni, vendar se v praksi ne upoštevajo. Druga nevarnost je morebitna zastarelost protipotresnih predpisov, ki skušajo predvsem preprečiti smrtne žrtve, na pa tudi denarno škodo, ki lahko nastane.

Soudeležba zavarovancev je lahko izražena kot (Smolka, 2006, str. 91):

- **odstotek zavarovalne vsote ali kot pavšalni znesek:** običajne odbitne franšize na potresnih območjih se gibljejo od 2 do 15 odstotkov na izredno potresno izpostavljenih področjih. Na območjih z omejeno potresno nevarnostjo odbitna franšiza znaša 10 odstotkov. Do izplačila zavarovalnice pride šele ko škoda preseže dogovorjeni odstotek zavarovalne vsote oziroma pavšalni znesek;
- **sozavarovanje:** obveznost zavarovanca se določi kot odstotek nastale škode. Običajne vrednosti se gibljejo med 10 do 25 odstotkov;
- **sozavarovanje prve škode ali omejitve odgovornosti:** v tem primeru mora zavarovalnica plačati bodisi celotno vrednost škode, lahko pa njegova obveznost nastane šele, ko škoda preseže določen prag.

Vsi ti elementi se lahko sestavljajo, spremljajo pa jih ustrezni popusti pri premijah. Vsa zgoraj navedena sredstva so lahko učinkovita pri zmanjševanju velikosti škod, seveda pa je pogoj za to, da se ustrezno uporabljajo.

5.5.2 Razpršitev tveganj, povezanih z naravnimi nesrečami

Geografska razpršitev

Potresi, poplave in viharji so tri vrste naravnih nesreč, ki so v zgodovini povzročile največ škode. Če te tri vrste naravnih nesreč primerjamo med seboj, ugotovimo, da so vse tri rezultat fizikalnih okoliščin in niso odvisne druga od druge. Tudi z geografskega vidika so naravne nesreče med seboj neodvisne, saj običajno prizadenejo določeno bolj ali manj omejeno področje. Zaradi tega je mogoče tveganja, povezana z naravnimi nesrečami dokaj dobro globalno razpršiti. Pozavarovatelji, ki poslujejo na več trgih, lahko uravnotežijo večji del nihanj v škodnem dogajanju iz naravnih nesreč med leti. Tako lahko tak pozavarovatelj v določenem letu premijo iz zavarovanj naravnih nesreč, zbrano na vseh trgih, nameni za kritje visoke škode npr. v Franciji, v naslednjem letu pa na enak način za kritje škode npr. na Japonskem. Geografsko razpršitev omogoča statistično izkazano dejstvo, da se naravne nesreče redko dogajajo na dveh ali več celinah hkrati v istem letu (Zanetti et al., 2002, str. 11).

Kot se je izkazalo lahko geografska razpršitev tveganj naravnih nesreč občutno zmanjša letna nihanja v izplačanih zneskih pozavarovalnin pozavarovalnic. Stroški kapitala potrebnega za izvajanje geografske razpršitve pa so nižji od stroškov pozavarovalnih rešitev za posamezno regijo oziroma posamezno državo. Po drugi strani pa je pri izvajanju geografske razpršitve potrebno upoštevati velikost posameznih zavarovalnih trgov. Tako geografska razpršitev dveh zelo različnih regij, npr. Amerike in Afrike, ne bi prinesla želenega učinka, saj je v

Ameriki povprečna škoda neprimerljivo večja od povprečne škode v Afriki (Zanetti et al., 2002, str. 12).

Časovna razpršitev in razpršitev z drugimi (nezavarovalniškimi) tveganji

Portfelj tveganj pa lahko uravnotežimo tudi s časovno razpršitvijo in razpršitvijo z investicijskim portfeljem, ki poleg zavarovalniških vsebuje tudi druga tveganja.

V primeru časovne razpršitve tveganj, si pozavarovatelj oblikuje nekakšne rezerve tako, da zbere nekaj letnih premij, ki zadoščajo za pokritje nihanj med letnimi zneski škod.

Razpršitev z nezavarovalniškimi tveganji (oziroma listninjenje zavarovalniških tveganj) temelji na nepovezanosti med škodami npr. iz naravnih nesreč in dogajanja na finančnih trgih - višina škode iz naravne nesreče ima malo ali nič skupnega z določenim borznim indeksom ali ravno obrestnih mer. Primer tovrstne razpršitve tveganj so katastrofične obveznice in drugi podobni finančni inštrumenti, ki lahko služijo kot dopolnilo geografski razpršitvi ali samostojno kot zaščita pozavarovatelja, ki posluje na večih trgih. Slaba stran takšnih finančnih inštrumentov pa so zagotovo stroški kapitala, ki močno presegajo stroške tradicionalnega pozavarovanja. Razlog se verjetno skriva v nepoznavanju s strani investitorjev in nezadostni transparentnosti zavarovalnih tveganj za trg kapitala (Zanetti et al., 2002, str. 13). Listninjenje zavarovalniških tveganj bom podrobneje predstavil v poglavju o alternativnih metodah prenosov tveganj.

5.5.3 Izključitve ali omejitve tveganj

Teroristična tveganja

Pred terorističnim napadom 11. septembra je bilo mogoče takšno tveganje zavarovati v okviru požarnega zavarovanja, ki je krilo tudi škodo nastalo v eksplozijah, neglede na njihov izvor, razen tistih, ki so nastale kot posledica splošnih izključitev (vojna, državljanska vojna in državljanski nemiri).

Posledice 11. septembra na področju zavarovanja in pozavarovanja terorističnih tveganj v svetu so bile skoraj revolucionarne. Svetovni zavarovalni in pozavarovalni trgi so se takoj odzvali z njihovim izključevanjem ali bistvenim omejevanjem v pozavarovalnih pogodbah. Sočasno pa se je okrepilo zavedanje oziroma potreba po zaščiti pred terorističnimi napadi (Pavliha, 2003a, str. 343). V Evropi so se tako številne države odločile ustanoviti posebne pozavarovalne poole, ki bi krili takšna tveganja.

Ostale spremembe pogojev zavarovanja in pozavarovanja

Podobno kot velja za teroristična tveganja, so zavarovalnice in pozavarovalnice zaostriale tudi pogoje direktnega zavarovanja ter pozavarovanja tveganj povezanih z naravnimi nesrečami.

Najpomembnejše spremembe pogojev zajemajo (Šker, 2005, str. 338);

- izključitev tveganj poplave iz paketnih zavarovanj, poplavo je mogoče zavarovati kot dodatno zavarovanje, z precej višjo premijo;
- izključitev škod zaradi plesni;
- izključitev plazov blata;
- izključitev zemeljskih plazov iz osnovnih polic, možno pa jih je zavarovati z dodatnim zavarovanjem;
- uvedba zgornje meje kritja škod, ki nastanejo v enem samem škodnem dogodku, pri nekaterih novih zavarovalnih vrstah.

Zavarovalnice in pozavarovalnice vpeljujejo v svoje programe tudi izključitve tistih tveganj, nad katerimi nimajo pravega nadzora. Tu imam v mislih tveganja, ki jih danes še ni mogoče natančno oceniti, v prihodnosti pa bi se lahko razvila v visoke ali množične škode. Večinoma gre tu za programe zavarovanj odgovornosti. Primera takih izključitev sta na primer škode, povezane z uporabo klimatskih naprav ter mobilnih aparatov (Stražar, 2007, str. 436).

5.5.4 Ostale posledice katastrofalnih škodnih dogodkov

Kot najbolj opazno posledico naraščajočih škod, povezanih z naravnimi nesrečami, lahko označimo zvišanje cen zavarovalnih in pozavarovalnih storitev. Pozavarovalna premija se je najbolj spremenila na trgih, ki so neposredno izpostavljeni naravnim nesrečam. Na teh področjih se je zavarovalna premija precej zvišala, predvsem za zavarovanje tveganj, ki so izpostavljeni večjim nesrečam. Enako velja tudi za cene pozavarovalnih storitev, četudi se te niso zvišale tako veliko. Največje povišanje cen je zaznati na področju požarnih in energetskih zavarovanj ter pri zavarovanjih obratovalnega zastoja (Šker, 2006, str. 338).

Pozavarovatelji so se vrnili tudi k ponovnem izbiranju tveganj in njihovi oceni. Pri tem so ključni podatki o (po)zavarovani nevarnosti in tudi kakovostno aktuarsko modeliranje. Vsako posamezno tveganje se natančno oceni, kar pomeni nove razvojne možnosti za pozavarovalno dejavnost. Natančna obravnava tveganj pa ustvarja specializacijo, tako da je vedno več specializiranih (po)zavarovateljev, ki se nahajajo v bližini tveganja (Pavliha, 2003b, str. 70).

Do sprememb je prišlo tudi na področju povpraševanja po pozavarovalnih storitvah. Neglede na zmožnost plačila pozavarovalnine pozavarovalnice, morajo zavarovatelji izpolniti svoje obveznosti iz zavarovalnih pogodb do zavarovancev. Tako igra v zadnjih dveh letih izredno pomembno vlogo tudi kakovost pozavarovalnice (celo bolj kot cena pozavarovanja). Ključno je zagotavljanje pozavarovalnih zmogljivosti, finančna trdnost pozavarovatelja in kakovost celotne ponudbe. Posledica pomembnosti kakovosti pozavarovalnice kaže pojav "klavzul umika" v pozavarovalnih pogodbah. Po tej klavzuli ima pozavarovanec pravico odpovedati pozavarovalno pogodbo tudi med pogodbenim letom, če se rating pozavarovatelja med letom zniža pod določeno raven (Pavliha, 2003a, str. 343).

5.5.5 Partnerstvo med zasebnimi in državnimi ustanovami pri obvladovanju tveganj

Zgoraj sem opisal nekatere mehanizme, ki jih zavarovalnice in pozavarovalnice uporabljajo za zmanjševanje tveganj, katerim so izpostavljene zaradi hitro rastočih škod katastrofalnih dogodkov. Zelo pomembno je, da se ti mehanizmi povežejo v varno in učinkovito mrežo ukrepov za zmanjševanje teh tveganj. V svetu pogosto del tveganj, povezanih z naravnimi katastrofami prevzamejo tudi državne ustanove. Tako, na primer, v Novi Zelandiji državna Potresna Komisija (EQC) nudi za vsako gospodinjstvo osnovno zavarovalno kritje, do določene vrednosti nepremičnine. Dodatno kritje, pa si gospodinjstva lahko zagotovijo na trgu. Podobno na Japonskem tveganja gospodinjstev, v veliki večini, krije državna pozavarovalna družba. Velike japonske družbe, si zagotavljajo zavarovalno kritje na prostem trgu, zavarovanje pa v določeni meri dopolnjujejo instrumenti alternativnega prenosa tveganja (ART), na primer katastrofične obveznice CAT. V Evropi je zelo pogost sistem za zavarovanje pred naravnimi katastrofami zavarovalni koncern. Zavarovalni koncern vključuje vse družbe, ki na določenem trgu sklepajo zavarovanja tveganj, povezanih z naravnimi katastrofami. Posamezne družbe so vključene pri pokrivanju tovrstnih škod, glede na tržni delež, ki ga dosega na trgu. Na ta način se družbe izognejo previsoki škodi, ki jih lahko doleti ali celo stečajo zaradi nesorazmerno visokega škodnega bremena ob določenem dogodku. Škode, ki presegajo kapaciteto omenjenih programov, pa običajno preidejo v odgovornost države (Smolka, 2006, str. 93). Tovrstne koncerne imajo Švica, Francija, Španija in Turčija.

Poglavitni cilj opisanih sistemov je, poleg zmanjševanja tveganja zavarovalnic in pozavarovalnic, predvsem doseganje večje razširjenosti zavarovanja proti naravnim katastrofam.

6 ALTERNATIVNE METODE PRENOSA TVEGANJ

6.1 POJEM IN GLAVNE ZNAČILNOSTI ALTERNATIVNIH METOD PRENOSA TVEGANJ

Alternativni prenos tveganja - ART (angl. *alternative risk transfer*) zajema različne metode, ki se med seboj razlikujejo tako po tehničnih značilnostih kot po doseženi stopnji razvoja (Kocič & Nowak, 2000, str. 157). Zaradi razlik med posameznimi metodami alternativnih prenosov tveganja (v nadaljevanju ART metode), zanje težko najdemo enotno definicijo. Skupno imajo le to, da niso klasične oblike zavarovanja in pozavarovanja (Krumberger, 2002, str. 16). Alternativni prenosi so tako kakršnikoli prenosi tveganj, ki ni tradicionalno zavarovanje ali pozavarovanje.

Glavne skupne značilnosti ART metod so (Kocič & Nowak, 2000, str. 157; European Commission ART Market Study Final Report, 2000, str. 6):

1. prilagojene so posebnim potrebam strank,
2. pogodbeno obdobje traja več let,
3. zajemajo različne zavarovalne vrste,
4. razpršijo tveganje v času,
5. razpršijo tveganje v portfelju posameznega zavarovanca,

6. pogosto vključujejo tveganja, ki pri tradicionalnih oblikah zavarovanja veljajo za nezavarovaljiva.

Namen ART metod ni zamenjava tradicionalnih oblik zavarovanja in pozavarovanja, temveč moramo nanje gledati kot na dopolnilo ali nadgradnjo tradicionalnih oblik na področjih, kjer so te neučinkovite ali ne morejo ponuditi najugodnejših rešitev (Baur & Schanz, 1999, str. 35).

Prednosti ART metod v primerjavi s tradicionalnimi oblikami zavarovanja in pozavarovanja (Kocič & Nowak, 2000, str. 157) so:

1. širijo spekter zavarovaljivih tveganj (tveganja so razpršena v času in predvsem v okviru portfelja posameznega zavarovanca),
2. izboljšujejo učinkovitost:
 - a) omogočajo udeležbo zavarovanca v lastnem škodnem rezultatu,
 - b) odpravljajo kreditno tveganje,
 - c) zmanjšujejo preveliko zavarovanje,
 - d) ponujajo cenejše kritje v primerjavi z tradicionalnim (po)zavarovalnim trgom za zahtevnejša tveganja,
3. povečajo kapaciteto:
 - a) omogočajo dostop do kapacitet finančnih trgov,
 - b) povečajo učinke razpršitve.

6.2 RAZLOGI ZA RAZVOJ ALTERNATIVNIH METOD PRENOSOV TVEGANJ

6.2.1 ZAVAROVALNI CIKLI

Razvoj ART metod je tesno povezan z zavarovalnimi cikli v tradicionalni zavarovalniški industriji, katerih najbolj očitni pokazatelj je višina premije. V obdobju, ko je raven cen zavarovanj visoka in ponudba zavarovanj nizka (posledica neugodnega škodnega dogajanja in propada nekaterih manj močnih zavarovalnic), dane razmere privedejo do porasta alternativnih prenosov tveganj na trgu. Alternativni prenos tveganj se obdržijo na trgu zavarovanj tudi v obdobju, ko so cene zavarovanj nizke, ponudba klasičnih zavarovanj pa visoka.

Zavarovalni cikli tako zgolj povečajo oziroma zmanjšajo obseg alternativnih prenosov tveganj na trgu, vendar ne morejo popolnoma pojasniti njihovega nastanka (Baur & Schanz, 1999, str.7).

6.2.2 SPREMEMBA TVEGANJ

Mnoga današnja podjetja se soočajo s spreminjanjem narave tveganj, ki nastanejo kot posledica strukturnih sprememb v ekonomiji in sprememb v pravnem okolju. Hkrati se pojavljajo novi razredi tveganj, ki so nastali kot posledica novih tehnologij, globalizacije, deregulacije, geopolitičnih sprememb, itd.. Te spremembe podjetniških tveganj vodijo, do stalnega povečevanja v obsegu zavarovaljivosti v okviru tradicionalnih oblik zavarovanja in pozavarovanja, hkrati pa spodbujajo tudi razvoj novih proizvodov. Mnoge ART metode so bolj

primerne za upravljanje z novimi razredi tveganj, kot so tradicionalne oblike zavarovanja in pozavarovanja (Holzheu, Karl & Raturi, 2003, str.10).

6.2.3 NEUČINKOVITOST TRADICIONALNIH OBLIK ZAVAROVANJA IN POZAVAROVANJA

Neučinkovitost tradicionalnih oblik zavarovanja je imela pomemben vpliv na razvoj ART metod. Analiza stroškov tradicionalnega zavarovalnega kritja pokaže, da je razlika med premijo in pričakovano vrednostjo škode sorazmerno visoka. Razlog za to se skriva v razliki med razpoložljivimi informacijami (po)zavarovatelja in (po)zavarovanca (Baur & Schanz, 1999, str.12).

Pomanjkljivosti tradicionalnih oblik zavarovanja lahko razdelimo v pet osnovnih skupin (Krumberger, 2002, str. 16; Alternative Risk Financing, 2005, str. 8-9):

1. neugodna izbira,

Cene tradicionalnih zavarovanj so izračunane na osnovi povprečne škode nevarnostne skupine in so tako za dobra tveganja znotraj nevarnostne skupine višje kot bi morale biti, glede na škodno dogajanje. Zato dobra tveganja vse bolj nerada subvencionirajo slaba tveganja in namesto tradicionalnega zavarovanja izberejo samozavarovanje.

2. moralno tveganje,

Po sklenitvi zavarovalne pogodbe zavarovanec navadno ni več motiviran, da bi preprečil morebitno škodo ali zmanjšal posledice škodnega dogodka. To pomeni, da mora zavarovalnica zahtevati višjo povprečno premijo. V primeru, da zavarovanec sam financira tveganje, pa ima neposredno spodbudo zmanjšati posledice morebitnega škodnega dogodka.

3. kreditno tveganje,

Ob sklenitvi pozavarovalne pogodbe je potrebno upoštevati kreditno tveganje. Temu je zavarovalnica izpostavljen, kadar obstaja nevarnost, da pozavarovalnica ne bo imela dovolj sredstev za izplačilo pozavarovalnine. V primeru finančnega zloma pozavarovalnice mora zavarovalnica vseeno poravnati svoje obveznosti do zavarovancev, kar pa lahko močno zamaje kapitalsko ustreznost zavarovalnice.

4. omejenost (po)zavarovalnih zmogljivosti

Velika podjetja so sčasoma spoznala, da za določena velika tveganja, ki jih lahko ogrozijo, zaradi premajhnih kapacitet na (po)zavarovalnih trgih, ni na voljo nobenega zavarovalnega kritja. Še več, mnoga podjetniška tveganja so dolgo veljala za nezavarovaljiva. Meje zavarovaljivosti so bile razširjene zahvaljujoč ART metodam,

5. neustrezna ponudba kritja

Pri tradicionalnih oblikah (po)zavarovanja se velika podjetja pogosto srečajo z ponudbo zavarovalnega kritja, ki ne ustreza njihovim dejanskim potrebam. Ocena izpostavljenosti podjetja določenemu tveganju je lahko nepravilna, v zavarovalnih pogodbah je določena previsoka oziroma prenizka zavarovalna vsota glede na zavarovano vrednost, pogosto pa se kritja iz različnih zavarovalnih pogodb med seboj tudi prekrivajo.

6.2.4 RAZVOJ NA FINANČNIH TRGIH

Kot posledica naraščajoče nestanovitnosti finančnih trgov in novih teoretičnih spoznanj na področju finančnega analiziranja, se je v preteklih 25 letih razvila cela vrsta novih finančnih instrumentov, ki služijo zaščiti pred tržnimi tveganji (npr. tveganje spremembe obrestne mere, valutno tveganje ali tveganja sprememb cen surovin). S pomočjo teh t.i. izvedenih finančnih instrumentov (swapi, opcije, itd.) lahko podjetja črpajo dodatno zavarovalno kapaciteto iz kapitalskih trgov.

6.3 VRSTE METOD ALTERNATIVNIH PRENOSOV TVEGANJ

Najpomembnejše vrste ART metod so: lastna zavarovalnica (angl. *captive*), (po)zavarovanje omejenega tveganja (angl. *finite risk*), program dolgoročne zaščite pred več tveganji (angl. *multi-year / multi-line products (MMP)*), program večvzvodne zaščite (angl. *multi-trigger products (MTP)*), varnostni kapital (angl. *contingent capital*), listninjenje zavarovalniških tveganj (angl. *securitisation*) in izvedeni finančni instrumenti (angl. *derivatives*).

Z izrazom alternativni prenos tveganja lahko razumemo prenos tveganja na novega nosilca (npr. na lastno zavarovalnico) ali program za financiranje tveganja (npr. listninjenje tveganja ali izdaja izvedenih finančnih instrumentov na tveganje).

6.3.1 LASTNA ZAVAROVALNICA

Lastna zavarovalnica¹⁴ je način samozavarovanja v obliki zavarovalnice ali pozavarovalnice in je v lasti enega ali več podjetij, ki se sama ne ukvarjajo z zavarovalno dejavnostjo. Glavni namen lastnih zavarovalnic je prevzemanje tveganj svojih ustanoviteljev (Boncelj, 1983, str. 107).

Tveganja, ki jih podjetja prenesejo na lastno zavarovalnico so predvsem visoko frekvenčna z nizkim škodnim potencialom, včasih pa tudi nizko frekvenčna z visokim škodnim potencialom (Kocič, Nowak, 2000, str. 158).

Lastne zavarovalnice so nastale zaradi nezadostne učinkovitosti prenosa tveganj s tradicionalnimi oblikami zavarovanja in pozavarovanja. (Po)zavarovalne zmogljivosti zlasti na področju zavarovanj odgovornosti, niso več mogla zadovoljevati hitro rastočih potreb podjetij. Pomemben razlog za rast lastnih zavarovalnic ob koncu 60-ih let prejšnjega stoletja so bile tudi davčne prednosti, saj so premije, ki so jih podjetja plačevala lastnim zavarovalnicam predstavljale davčno olajšavo. S spremembami davčnih zakonodaj v 70-ih letih so se te prednosti precej zmanjšale in danes igrajo manj pomembno vlogo. Pomembne so tudi finančne prednosti, saj naj bi ustanovitelji lastnih zavarovalnic prihranili med 30 in 50 % premije, ki bi jo sicer plačali klasičnim zavarovalnicam (Kocič, 2000, str. 2). Lastne zavarovalnice imajo neposreden dostop do pozavarovalnih trgov, ter lahko ustanovitelju zagotovijo ugodnejše pogoje kritja, kot če bi si ti kritje poskušali zagotoviti preko klasičnega zavarovanja (Banks, 2004, str. 91).

¹⁴ V tuji literaturi se za obe obliki, tako zavarovalnico, kot pozavarovalnico uporablja enotno ime "captive", zato tudi v slovenskem prevodu (ne glede na to ali gre za zavarovalnico ali pozavarovalnico) uporabljamo naziv lastna zavarovalnica.

Največja pomanjkljivost lastnih zavarovalnic so relativno visoki stroški ustanovitve in poslovanja teh za ustanovitelja ter oportunitetni stroški kapitala vezanega v njih. Poleg tega običajno portfelj lastne zavarovalnice vključuje tveganja z ozko določenega področja, povezanega z dejavnostjo ustanovitelja, kar zmanjšuje možnost izravnave nevarnosti lastne zavarovalnice, ter povečuje njeno izpostavljenost, v primerjavi z klasičnem zavarovanjem (Alternative Risk, Financing, 2005, str. 17).

Danes na svetu posluje približno 4.940 lastnih zavarovalnic, od katerih se jih večina zaradi ugodnih davčnih pogojev nahaja na Bermudskih otokih, Kajmanskih otokih in v Vermontu. Skoraj 60% vseh lastnih zavarovalnic je v lasti ameriških korporacij, 25% pa v lasti evropskih korporacij (Holzheu et al., 2003, str. 20-21). V letu 2006 so lastne zavarovalnice po svetu skupaj zbrale za približno 40 milijard USD bruto premije, kar predstavlja približno 12% celotne bruto premije, zbrane na komercialnem zavarovalnem trgu (Captives and Other Risk-Financing Options, 2007).

6.3.2 (PO)ZAVAROVANJE OMEJENEGA TVEGANJA

(Po)zavarovanje omejenega tveganja temelji na principu porazdelitve omejenega tveganja individualnega zavarovalca ali cedenta v daljšem časovnem obdobju. Pri (po)zavarovanju omejenega tveganja nimamo opravka z nevarnostno skupino, kot pri tradicionalnem zavarovanju, temveč le z enim (omejenim) tveganjem, ki ga izravnavamo v času. Pogodbe za (po)zavarovanje omejenega tveganja običajno sklepamo za obdobje daljše od enega leta. Pri sklepanju pogodbe posebno pozornost namenjamo finančnim elementom, kot so časovna vrednost denarja, valutno tveganje in tveganje spremembe obrestne mere. Tovrstne pogodbe se običajno sklepajo med zavarovalnico in pozavarovalnico, možne pa so tudi med podjetjem in zavarovalnico (Krumberger, 2002, str. 35).

V okviru pogodbe (po)zavarovanja omejenega tveganja gre za zaščito pred tveganjem, da bodo škode likvidirane hitreje kot je pričakovano (kar bi znižalo pričakovani dohodek od naložb škodnih rezerv) in tveganjem, da bodo likvidirane škode višje od pričakovanih. Večletna doba trajanja pogodbe zagotavlja eni stranki dogovorjene dolgoročne pogoje, drugi pa dolgoročen in stabilen tok premij. Pri (po)zavarovanju omejenega tveganja si pogodbeni stranki delita škodni rezultat, s čimer (po)zavarovalnica nagradi nasprotno pogodbeno stranko za prenos vnaprej določenega, omejenega tveganja. Ob izračunu premije se upoštevajo tudi vsi pričakovani donosi investicij, ki nastanejo v zavarovalnem obdobju (upoštevata se časovna vrednost denarja) (Kocič & Nowak, 2000, str. 159).

Ločimo štiri osnovne vrste pogodb (po)zavarovanja omejenega tveganja. Na pretekla zavarovalna obdobja se nanašata dve vrsti pogodb: pogodba o prenosu škodnega portfelja (angl. *loss portfolio transfers (LPT)*) in pogodba o (po)zavarovanju neugodnega škodnega poteka (angl. *adverse development covers (ADC)*). Preostali dve vrsti pogodb pa se nanašata na prihodnja zavarovalna obdobja: omejena kvotna pogodba (angl. *finite quota shares (FQS)*) in pogodba o porazdelitvi škod (angl. *spread loss treaties (SLT)*) (Schanz, 1997, str. 12). Pri pogodbah, ki se nanašajo na prihodnja zavarovalna obdobja se sklene (po)zavarovanje za kritje škod iz naslova tekočega leta in prihodnjih pogodbenih

let. Pogodbe, ki se nanašajo na pretekla zavarovalna obdobja pa krijejo že nastale, a še ne poravnane škode. Obe retrospektivni vrsti pogodb krijeta omejeno časovno in tehnično tveganje. Pri LPT pogodbah je večji povdarek na časovnem tveganju, pri ACD pogodbah pa je večji povdarek na tehničnem tveganju (Kocič, 2001a, str. 2).

Pogodbe za (po)zavarovanje omejenega tveganja so se razvile kot posledica treh pomembnejših dejavnikov. Prvi je naraščajoča nestanovitnost cen na svetovnih trgih pozavarovanja, ki je posledica že omenjenih zavarovalnih ciklov. Drugi dejavnik so spremembe v sodni praksi oziroma vedno večje odškodnine, ki jih sodišča dosojajo, zlasti na področju nematerialnih škod. Tretji, morda najpomembnejši razlog pa so spremembe v škodnih rezultatih (po)zavarovalnic, ki so posledica hitro naraščajočih zavarovanih škod (Krumberger, 2002, str. 35).

Obseg trga pogodb (po)zavarovanja omejenega tveganja med leti močno niha, saj se vsako leto sklene le majhno število tovrstnih pogodb. Za pozna 90-a leta prejšnjega stoletja je bila značilna hitra rast povpraševanja po teh pogodbah, ki je bila povezana z trendom združitvev in prevzemov na zavarovalniškem trgu, po letu 2000 pa se je rast povpraševanja nekoliko umirila (Holzheu et al., 2003, str. 27).

6.3.3 PROGRAM DOLGOROČNE ZAŠČITE PRED VEČ TVEGANJI (MMP)

Program dolgoročne zaščite pred več tveganji (v nadaljevanju MMP) pomeni kombiniranje različnih kategorij tveganj v okviru enega samega večletnega zavarovalnega programa (Baur & Schanz, 1999, str. 23). V MMP je tako mogoče združiti npr. zavarovanje odgovornosti (klasično zavarovalniško tveganje), zaščito pred spremembo deviznega tečaja (tveganje, ki so ga tradicionalno nosile banke) in zaščito pred političnimi tveganji (tveganja, ki so dosedaj veljala za nezavarovaljiva). Ker gre za enoten program, se premija, limit zavarovanja, in zavarovalna vsota ne določajo po posameznih kategorijah tveganj, pač pa enotno za cel program (Kocič & Nowak, 2000, str. 160).

MMP tako omogoča v primerjavi s tradicionalnimi zavarovanji zavarovancu celovitejšo, enostavnejšo, preglednejšo, stroškovno učinkovitejšo in predvsem njegovim specifičnim potrebam prilagojeno metodo zaščite pred tveganji (angl. *tailor made products*) (Kocič & Nowak, 2000, str. 160).

MMP je novejša ART metoda in je v praksi ne zasledimo prav pogosto. MMP zahteva natančno poznavanje celotne izpostavljenosti podjetja tveganjem, zaradi česar so opravila pred sklenitvijo pogodbe zelo zahtevna in povezana z visokimi transakcijskimi stroški. Morda najpomembnejša slabost MMP je izpostavljenost kreditnemu tveganju zavarovanja, saj ima ta opravka le z eno zavarovalnico in tako ne more porazdeliti kreditnega tveganja med več zavarovalnic ali na kapitalskem trgu (Krumberger, 2002, str. 53). Nastanek visoke škode v zavarovalnem obdobju, lahko pomembno vpliva na ceno ter možnost obnovitve takšne pogodbe.

6.3.4 PROGRAM VEČVZVODNE ZAŠČITE (MTP)

Program večvzvodne zaščite (v nadaljevanju MTP) je zasnovan na podobnih temeljih kot MMP, saj imamo tudi tu opravka s kombinacijo zaščite pred več

(najmanj dvema) tveganji hkrati, pri čemer se zavarujemo tudi pred drugimi, ne le pred klasičnimi zavarovalniškimi tveganji (Krumberger, 2002, str. 53). Najpomembnejša lastnost MTP je, da je zavarovalnina izplačana le v primeru, da se uresniči najmanj dva škodna dogodka, ki sta navedena v pogodbi (vzvoda) (Kocič, 2001b, str. 4). Prvi vzvod mora biti klasični zavarovalniški nevarnostni dogodek (npr. požar), drugi vzvod pa nezavarovalniški nevarnostni dogodek (npr. dvig splošnih obrestnih mer za vsaj 5 odstotnih točk). Z vidika zavarovalnice to pomeni, da je verjetnost, da bo zavarovalnina izplačana manjša. Zaradi tega je tudi cena tovrstnega zavarovanja nižja. Z MMP se podjetje lahko zavaruje pred dvema ali več tveganji, ki med seboj niso povezana (Baur & Schanz, 1999, str. 25; Holzheu et al., 2003, str. 28-29).

MTP je privlačen za velika podjetja, katerih prihodki so močno odvisni od spremenljivosti cen surovin, deviznih tečajev ali obrestnih mer. MTP je tako kot ustvarjen za velike dobro kapitalizirane korporacije z visokimi "apetiti po tveganjih". Klasična zavarovalniška tveganja, ki bi jih ta podjetja običajno zadržala zase, lahko postanejo resen finančni problem, če jih združimo z drugimi neugodnimi ekonomskimi dogodki. Zaščita podjetja pred takim "kombiniranim tveganjem" je definiranje vzvoda, ki je visoko koreliran z dobički podjetja (Holzheu et al., 2003, str. 28; Alternative Risk, Financing, 2005, str. 22).

6.3.5 VARNOSTNI KAPITAL

Zavarovalne škode je mogoče financirati tudi po njihovem nastanku. Težava pri tem pa je, da velika škoda podraži ali calo onemogoči zbiranje svežega kapitala (Baur & Schanz, 1999, str. 26). Z varnostnim kapitalom lahko zavarovanec ali zavarovalnica zagotovi potreben nivo kapitala, vendar le ob izpolnitvi nevarnostnih dogodkov, ki so opredeljeni v pogodbi med zavarovancem in zavarovalnico ali med zavarovalnico in pozavarovalnico. V pogodbi se določi tudi najnižja vrednost škode iz določenega nevarnostnega dogodka, do katere mora priti, da podjetje pride do dogovorjenega kapitala (Banks, 2004, str. 137).

Najpogosteje se varnostni kapital uporablja pri tveganjih z nizkofrekvenčnim in visokim škodnim potencialom (Baur & Schanz, 1999, str. 26). Podjetje z varnostnim kapitalom ne uravnava rezultatov, kot pri večini alternativnih prenosov tveganj. Nastala škoda se v celoti prikaže v izkazu uspeha podjetja. Varnostni kapital le zagotovi, da je kapitalaska ustreznost po v pogodbi opredeljenem škodnem dogodku na zadovoljivem nivoju in je zagotavljeno nemoteno poslovanje, kar je najpomembnejša prednost varnostnega kapitala (Krumberger, 2002, str. 64). Z varnostnim kapitalom ima podjetje odprt dostop do kapitala, kar pa za razliko od običajnih posojil ne vpliva na njegovo bilanco. Ker ima podjetje zagotovljen dostop do kapitala, mu ni potrebno izdajati novih delnic in povečevati lastniškega kapitala. To bi namreč zmanjšalo donos obstoječih delnic in negativno vplivalo na zadovoljstvo obstoječih lastnikov (Kocič & Nowak, 2000, str. 161).

V praksi so se izoblikovale predvsem naslednje tri oblike varnostnega kapitala: bančni dogovor o posojilu, prodajne opcije na prednostne delnice in dogovor o zagotovitvi kapitala (Kocič, 2002, str. 306). V primeru bančnega dogovora o posojilu organizator posla (npr. pozavarovalnica) organizira bančni sindikat, ki npr. vladni agenciji za zavarovanje pred naravnimi nesrečami obljubi likvidna

sredstva ob škodnem dogodku. Prodajalec prodajnih opcij na prednostne delnice (npr. pozavarovalnica) z zavarovalnico sklene dogovor, da bo od nje v primeru škodnega dogodka po vnaprej dogovorjeni ceni kupila prednostne delnice in ji na ta način zagotovila likvidna sredstva. Cena dostopa do varnostnega kapitala je v tem primeru premija prodajnih opcij (plača jo zavarovalnica). Dogovor o zagotovitvi kapitala se od dogovora o bančnem posojilu razlikuje po tem, da kot nasprotna stran ne nastopa nujno banka, likvidna sredstva niso nujno v obliki bančnega posojila, dogovorjena cena pa se plača v obliki letne premije. Če med pogodbenim obdobjem ne pride do škodnega dogodka, zavarovalnica plačuje letne premije, nasprotna stran (zagotovitelj kapitala) pa je zavezana, ob izpolnitvi vnaprej določenih pogojev, zagotoviti lastniški ali dolžniški kapital. V kolikor do škodnega dogodka pride, zagotovitelj priskrbi kapital in od takrat naprej dobiva vnaprej dogovorjeni donos na kapital (Kocič & Nowak, 2000, str. 161-162).

Varnostni kapital uporabljajo večinoma zavarovalnice, v nekaterih primerih pa tudi pozavarovalnice (Baur & Schanz, 1999, str. 28). V zadnjem času pa se varnostni kapital uporablja tudi za financiranje velikih projektov (npr. na področju energetike ali telekomunikacij). Gre za projekte, ki potrebujejo veliko kapitala, poleg tega pa so izpostavljeni številnim zavarovalnim tveganjem (Krumberger, 2002, str. 59).

6.3.6 LISTNINJENJE ZAVAROVALNIŠKIH TVEGANJ

Listninjenje v zavarovalništvu pomeni pretvorbo tradicionalnih zavarovalniških tveganj v dolžniške vrednostne papirje - obveznice. Nastane z oblikovanjem posebnega fonda zavarovalniških tveganj, donosi investitorjev pa so vezani na razvoj škodnih dogodkov v celotnem ali delnem času trajanja investicije (Krumberger, 2002, str. 64).

V večini primerov listninjenja zavarovalniških tveganj so bile zavarovane nevarnosti naravnih nesreč, predvsem potresov in viharjev, v zadnjem času pa vse bolj tudi tveganja iz življenjskih in kreditnih zavarovanj (Kocič & Nowak, 2000, str. 162). Najpomembnejši obliki listninjenja zavarovalniških tveganj sta torej katastrofične obveznice (angl. *catastrophe bonds*, *CAT bonds*) in življenjske obveznice (angl. *life bonds*). Pri listninjenju zavarovalniških tveganj ima zelo pomembno vlogo posebna pravna oseba v obliki sklada (angl. *special purpose vehicle* (v nadaljevanju SPV)). SPV lahko ustanovita (v obliki lastne pozavarovalnice) tako zavarovalnica kot pozavarovalnica, njegov edini namen pa je listninjenje zavarovalniških tveganj. Razmerje med (po)zavarovalnico in SPV je enako razmerju med strankam pri klasičnem pozavarovanju oziroma pri retrocesiji - (po)zavarovalnica plačuje premijo, SPV pa zagotovi potreben kapital za kritje tveganj, ki ga je zbral od investitorjev. Na drugi strani pa so izplačila obveznice (kuponi in glavnica) odvisna od škodnega dogajanja tveganja, ki ga krijejo. Če v obdobju do zapadlosti obveznice ne pride do škodnega dogodka, investitorji od SPV prejmejo vse kupone ter na koncu še (celo) glavnico. Če pa do škodnega dogodka pride, SPV najprej izplača iz zbranih sredstev pozavarovalnico (po)zavarovalnici, kar ostane pa vrne investitorjem kot delno izplačilo glavnice in preostalih kuponov.

Nastanek listninjenja je posledica pomanjkanja bančnih posojilnih zmogljivosti (Durrer & Kielholz, 1996, str. 6). Listninjenje se je namreč najprej pojavilo v začetku 70-ih let prejšnjega stoletja v bančništvu. Ameriška "Ginnie Mae"¹⁵ je takrat kot prva iz velikega števila hipotekarnih posojil sestavila posebne pakete s podobnimi značilnostmi (ročnost, obrestna mera, itd.) in na osnovi teh izdala vrednostne papirje ter si tako povečala posojilne zmogljivosti (Bodie, Kane & Marcus, 1996, str. 55; Krumberger, 2002, str. 65). S podobnimi težavami kot bančni sektor so se soočale tudi zavarovalnice. Hitro naraščanje zavarovanih škod iz naslova naravnih nesreč ter drugih velikih škod je močno omejilo njihove zavarovalne kapacitete, hkrati pa tudi povečalo cene za kritje teh tveganj. Idejo za listninjenje zavarovalniških tveganj so tako zavarovalnice dobile v bančnem sektorju, prvič pa je bila ta oblika alternativnih prenosov tveganj uporabljena leta 1994.

Obseg poslov z naslova listninjenja zavarovalniških tveganj se je v zadnjih petih letih močno povečal, iz 6 milijard USD v letu 2001, na skoraj 23 milijard USD v letu 2006. Razloge za tako hitro rast obsega ponudbe tovrstnih poslov lahko najdemo v nagli rasti novih zavarovalnih produktov, vedno strožjih zakonskih zahtevah glede oblikovanja zavarovalno-tehničnih rezervacij, v strožjih zahtevah glede vrednotenja naložb (po)zavarovalnic ter v poskusu prenosa (dela) katastrofalnih tveganj (po)zavarovalnic na kapitalske trge. V tem obdobju je najhitreje naraščalo poslovanje z življenjskimi obveznicami - obseg ponudbe obveznic se je povečal za več kot štirikrat, ter močno presegel ponudbo katastrofičnih obveznic. V letu 2006 je obseg ponudbe življenjskih obveznic znašal skoraj 16 milijard USD, obseg ponudbe katastrofičnih obveznic pa več kot 7 milijard USD (Helfenstein & Holzheu, 2006, str. 24-27).

6.3.7 IZVEDENI FINANČNI INSTRUMENTI

Izvedeni finančni instrumenti so se začeli uporabljati kot instrumenti zavarovalnega trga pred dobrimi desetimi leti in jih tako štejemo med novejšo ART metode, uporabljajo pa se večinoma v ZDA (Durrer & Kielholz, 1996, str. 3).

Z izvedenimi finančnimi instrumenti se trguje na terminskih trgih. Gre za organizirane trge, na katerih za instrumente s katerimi se trguje in njihove izdajateljje veljajo nekatera pravila, ki jih je potrebno upoštevati. Za terminske trge je značilno, da se transakcije izvršujejo v prihodnosti. Za trgovanje na terminskih trgih je poleg špekulacije najpomembnejši motiv za trgovanje zaščita. Kupec terminskih instrumentov se zaščiti tako, da odpre nakupno ali prodajno pozicijo, ki je ravno nasprotna poziciji, ki jo ima na trgu. Končni izid je zanj vedno nevtralen, saj se rezultata na obeh trgih izravnata. Osnovne štiri oblike izvedenih finančnih instrumentov so: časovno prenesene pogodbe (angl. *forwards*), terminske pogodbe (angl. *futures*), opcije (angl. *options*) in zamenjave (angl. *swaps*) (Kocič & Nowak, 2000, str. 163-164).

Izvedeni finančni zavarovalni instrumenti so finančni instrumenti, katerih vrednost je določena z gibanjem posebnega indeksa, ki je vezan na določeno zavarovalniško tveganje. Z nakupom izvedenega finančnega zavarovalnega instrumenta vezanega ne določeno tveganje, je mogoče kompenzirati neugodna

¹⁵ Ginnie Mae ali GNMA je okrajšava za Government National Mortgage Association.

gibanja v škodnih rezultatih, ki jih to tveganje povzroča. Obseg kompenzacije je odvisen od korelacije zavarovančevih škodnih zahtevkov s tem zavarovalnim indeksom. Zavarovalni indeks je lahko izražen v denarnih zneskih (npr. skupni znesek škod v primeru uresničitve določenega tveganja), lahko pa je določen z povsem drugačnimi merili (npr. število deževnih dni v določenem obdobju - značilno za t.i. vremenske derivate (angl. *wether derivatives*)) (Baur & Schanz, 1999, str. 31). Z izvedenimi zavarovalnimi finančnimi instrumenti se med drugim trguje na naslednjih borzah: Chicago Board of Trade (opcije), Chicago Mercantile Exchange (vremenski derivati) in The Catastrophe Risk Exchange iz New Yorka (Kocič & Nowak, 2000, str. 166).

Kot primer izvedenih finančnih zavarovalnih instrumentov vzemimo katastrofične zamenjave (angl. *catastrophe swaps*). Splošna značilnost zamenjav je, da omogočajo zamenjavo terjatev in obveznosti z različnimi značilnostmi. Stranke tako lahko zamenjajo terjatve in obveznosti, ki se razlikujejo glede na valuto v kateri so nominirane, vrsto obrestne mere ali glede na oboje. V primeru katastrofičnih zamenjav gre za zamenjavo fiksnih plačil (zavarovalne premije) s spremenljivimi plačili (zavarovalnine). Najpogosteje se med partnerja postavi finančni posrednik, lahko pa do dogovora pride tudi neposredno med zainteresiranima strankama (Kocič, 2002, str. 311).

Zavarovalni izvedeni finančni instrumenti so odgovor na pomanjkanje zmogljivosti zavarovalnih trgov. V primeru zavarovanja preko teh instrumentov ustrezne zmogljivosti zagotavljajo investitorji, ki ne prihajajo iz zavarovalniškega sektorja (Krumberger, 2002, str. 71).

Od vseh vrst izvedenih finančnih zavarovalnih instrumentov so od leta 2006 največ poslov sklenili s t.i. vremenskimi derivati - kar za 7.5 milijarde USD (Trueb, 2007, str. 2).

6.4 ALTERNATIVNI PRENOSI TVEGANJ V SVETU

V letu 2004 so svetovne zavarovalnice zbrale za 326,9 milijard USD zavarovalne premije iz komercialnih zavarovanj¹⁶, medtem ko je v istem letu zbrana premija alternativnih nosilcev tveganj skupaj znašala 98 milijard USD (Hartwig, 2007, str. 4).

Veliko večino premije iz naslova komercialnih zavarovanj na trgu alternativnih nosilcev tveganja (okoli 90%), naj bi bilo zbrano z samozavarovanjem (angl. *self-insurance*) ter lastnimi zavarovalnicami.

Zelo pomembno vlogo na trgu alternativnih prenosov tveganj imajo velike korporacije. Tako je delež premije iz naslova komercialnih zavarovanj, zbran s strani 2.500 največjih svetovnih podjetij v skupno premijo lastnih zavarovalnic znašal približno 80%, delež teh podjetij v skupni premiji ostalih alternativnih

¹⁶ Gre za delitev premoženjskih zavarovanj na komercialna zavarovanja in zavarovanja posameznikov. Komercialna zavarovanja torej vključujejo vsa premoženjska zavarovanja razen zavarovanj posameznikov.

nosilcev¹⁷ tveganj pa 45%. Vloga velikih podjetij na tradicionalnem trgu komercialnih zavarovanj pa je precej manjša - prispevala so le 13% celotne premije.

V letih 2000-2005 naj bi se po nekaterih ocenah premija alternativnih nosilcev tveganj v povprečju vsako leto realno povečala za 10%. Največjo povprečno rast premije v tem obdobju so imele lastne zavarovalnice, najnižjo pa samozavarovanje (Captives and Other Risk-Financing Options, 2007).

Tabela 17: Velikost trga nekaterih ART metod v letu 2006 in njihova povprečna realna letna rast v obdobju 2001-2006

Program za financiranje tveganja	Velikost trga (mrd. USD)	Povprečna realna letna rast 2001-2006 (v %)
Listninjenje tveganj iz naslova življenjskih zavarovanj	15,6	91,8
Listninjenje tveganj iz naslova premoženjskih zavarovanj	7,7	64,2
Vremenski izvedeni fin. instrumenti	7,5	83,3

*Vir: Helfenstein & Holzheu, Securitization – new opportunities for insurers and investors, 2006, str. 24-27;
Trueb, 2007, str. 2.*

Kot lahko vidimo v tabeli 12 so različni programi alternativnih prenosov tveganj v preteklih letih beležili razmeroma hitro rast (vsi programi skupaj v povprečju 80% na leto). Razlog za tako hitro rast navedenih programov alternativnih prenosov tveganja lahko pripišemo dejstvu, da gre za novejša programe, ki do nedavnega še niso bili v širši uporabi pri (po)zavarovalnicah in ostalih podjetjih, sedaj pa počasi dosegajo svoj potencial.

V prihodnosti je moč pričakovati rast premije tako pri tradicionalnih komercialnih zavarovanjih, kot pri alternativnih prenosih tveganj. Vzrok za rast premije pri tradicionalnem zavarovanju naj bi bil predvsem rast cen zavarovanj, povpraševanje pa naj bi ostalo približno na enaki ravni. Na rast obsega poslovanja z različnimi oblikami alternativnih prenosov tveganj, pa naj bi vplivala naraščajoča potreba po uporabniku prilagojenih proizvodih in po alternativni dragim in za mnoga tveganja nedostopnim tradicionalnim komercialnim zavarovalnim kapacitetam (Holzheu et al., 2003, str. 4).

6.5 ALTERNATIVNI PRENOSI TVEGANJ V SLOVENIJI

Alternativni prenos tveganj so se v Sloveniji prvič pojavili leta 1988. Šlo je za pogodbo o finančnem pozavarovanju premoženjskih zavarovanj. Leta 1991 je bila s strani Poslovnega sistema Mercator ustanovljena prva lastna zavarovalnica - Zavarovalnica Mercator. Na zahtevo takratnega Urada za zavarovalni nadzor je leta 1996 Mercator prodal večinski delež v zavarovalnici, ta pa je do konca leta 2005 poslovala kot klasična zavarovalnica pod imenom Krekova zavarovalnica. Naslednjič zasledimo uporabo ART metod na slovenskem zavarovalniškem trgu leta 1999 - dve slovenski zavarovalnici sta sklenili pogodbi o pozavarovanju

¹⁷ Med ostale alternativne nosilce komercialnih tveganj tukaj štejem samozavarovanje, skupine za samopridržajna tveganja (angl. *Risk Retention Groups*) in nakupne skupine (angl. *Purchasing Groups*). Vsi ti nosilci tveganj so značilni le za trg ZDA.

omejenega tveganja (ena na področju življenjskih, druga pa na področju premoženjskih zavarovanj). Leta 2000 pa zasledimo pogodbo oziroma enostavno obliko programa dolgoročne zaščite pred več tveganji (MMP). Kot prodajalec produktov alternativnih prenosov tveganj se na slovenskem zavarovalniškem trgu pojavi le eno zavarovalno podjetje (na področju premoženjskih zavarovanj) (Krumberger, 2002, str. 90). Vrednost pogodb iz naslova alternativnih prenosov tveganja v Sloveniji se v letu 2006, v primerjavi z letom 2000, ni bistveno spremenila – še vedno znaša okoli enega promila celotne zbrane premije zavarovalnic in pozavarovalnic. Glede na povedano, bi težko govorili o razvitosti trga alternativnih prenosov tveganj v Sloveniji.

SKLEP

Pozavarovanje je zavarovanje zavarovatelja pri pozavarovatelju, oziroma v primeru retrocesije zavarovanje pozavarovatelja (retrocedenta) pri drugem pozavarovatelju (retrocesionarju). Nevarnosti, ki jih (po)zavarovalnice prevzamejo v kritje v mnogih primerih presegajo njihove zmožnosti lastne izravnave. Da bi si zagotovile stabilnost škodnega rezultata in večjo premijsko kapaciteto se tako (po)zavarovalnice pozavarujejo. Z rastjo in razvojem svetovnih zavarovalniških trgov, ki sta posledica naraščajočega povpraševanja po zavarovanju in ustvarjanja novih vrst kritja, se hkrati povečuje tudi potreba (po)zavarovalnic po pozavarovanju, s tem pa pomembnost pozavarovalne dejavnosti in pozavarovalniških trgov.

V nadaljevanju sem potrdil oziroma ovrigel štiri trditve, ki sem jih navedel v uvodu kot temeljno hipotezo oziroma izhodišče magistrskega dela.

Za slovenski zavarovalniški trg je značilno, da je relativno majhen z vidika števila kupcev zavarovalnih storitev in posledično majhen z vidika možnosti izravnavanja večjih nevarnosti v okviru zavarovalniškega in pozavarovalniškega trga. Slovenci, kot kupci zavarovalnih storitev, smo še vedno premalo osveščeni o koristnosti le-teh, čeprav se informiranost in kritičnost postopno krepi. V celotni bruto obračunani premiji slovenskih zavarovalnic predstavlja delež življenjskih zavarovanj le dobro četrtno celotne premije (svetovno povprečje je tri petine), kar kaže na podzavarovanost slovenskega zavarovalniškega trga. Podzavarovanost na področju osebnih zavarovanj (poleg pri življenjskih tudi pri zdravstvenih zavarovanjih) predstavlja veliko tržno nišo.

Največji zavarovalniški trgi na svetu so (po vrsti) trgi ZDA, Japonske, Velike Britanije in Francije, na katerih zavarovalnice skupaj zberejo več kot tri petine celotne svetovne zavarovalne premije. Slovenija se po velikosti trga uvršča na rep prve petdeseterice svetovnih zavarovalniških trgov. Po kazalcih razvitosti: bruto zavarovalna premija na prebivalca ter delež bruto zavarovalne premije v BDP, se je največjim štirim zavarovalniškim trgom na svetu pridružila še Švica, ki se po kazalcu zavarovalna premija na prebivalca uvršča med tri najbolj razvite zavarovalniške trge na svetu. Po sami vrednosti obeh kazalcev se slovenski zavarovalniški trg sicer nahaja nekje okrog svetovnega povprečja, kar zadošča za mesto med tridesetimi najbolj razvitimi zavarovalniškimi trgi na svetu. Med državami članicami EU se po kazalcih razvitosti slovenski zavarovalniški trg uvršča v drugo polovico trgov držav, ter prehiteva številne večje zavarovalniške trge držav članic EU. Z navedenim lahko v celoti potrdim prvo trditev iz

temeljne hipoteze, da je slovenski zavarovalniški trg majhen, vendar po razvitosti prekaša marsikateri večji zavarovalniški trg.

Največji delež svetovnih pozavarovalnih zmogljivosti zagotavljajo nemške, švicarske in francoske pozavarovalnice, ki nudijo pozavarovalno kritje za večino svetovnih zavarovalniških trgov. Zelo pomembno vlogo pa imajo tudi ameriške in bermudske pozavarovalnice ter londonski pozavarovalni trg. Kljub dejstvu, da je skoraj 70% vseh pozavarovalnih pogodb sklenjenih z največjimi petnajstimi svetovnimi pozavarovalnimi skupinami, je na tržišču dovolj prostora tudi za številne manjše pozavarovalnice, ki delujejo večinoma na domačem (nacionalnem) pozavarovalniškem trgu. Med slednje lahko štejemo tudi obe slovenski pozavarovalnici. Če je večino svetovne zavarovalne premije zbrane z življenjskimi zavarovanji velja za pozavarovalno premijo ravno obratno, saj so skoraj tri četrtine vse svetovne pozavarovalne premije zbrane iz skupine neživljenjskih zavarovanj. Delež pozavarovalne premije iz življenjskih zavarovanj je v Sloveniji še nižji kot v svetu (pod 1%) - delno tudi zaradi nizkega deleža premije življenjskih zavarovanj v celotni zavarovalni premiji. Primerjava kazalcev razvitosti tako za Slovenijo, kot za svet, priča o nadaljnem razvoju pozavarovalne dejavnosti.

Pozavarovalno pravo v svetu je v nasprotju z zavarovalnim pravom urejeno predvsem z neformalnimi viri, ki zapolnjujejo pomanjkanje ustrezne zakonske ureditve. Če vzamemo za primer Evropsko unijo, lahko vidimo, da je na področju pozavarovalne zakonodaje od leta 1964 vladala popolna statusna in pogodbeno svoboda. Enako sicer velja tudi za zavarovalno zakonodajo, vendar šele od leta 1994. Posamezne države članice so tako same različno zakonsko urejale področje pozavarovanja, kar pa je oteževalo mednarodno poslovanje pozavarovalnic. Opisano stanje je bilo razlog za sprejete druge pozavarovalne direktive, ki je bila sprejeta novembra 2005. Na podlagi določil te direktive morajo evropske pozavarovalnice poslovati v določeni pravno-organizacijski obliki, zagotavljati minimalno solventnost ter oblikovati primerne rezervacije. Določila druge pozavarovalne direktive je Slovenija vključila v svoj pravni red, z sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zavarovalništvu, novembra 2007. Z ugotovitvami glede slovenskega zavarovalniškega in pozavarovalniškega trga ter glede pozavarovalne pravne ureditve lahko potrdim tudi drugo trditev iz temeljne hipoteze. Pozavarovalna dejavnost v Sloveniji res ni v slabem položaju, ter se (še naprej) razvija v smeri razvoja bolj razvitih držav.

Število večjih (katastrofalnih) škodnih dogodkov v svetu se je od 70-ih let prejšnjega stoletja precej povečalo. Njihov porast lahko pripišemo predvsem porastu nevarnostnih dogodkov, ki jih je povzročil človek. Naravne nesreče ostajajo približno enako pogoste. Število žrtev v katastrofalnih škodnih dogodkih med posameznimi leti zelo niha, vezano pa je predvsem na nastanek večjih naravnih nesreč in regijo, kjer se te zgodijo. Kot posledica večje gostote prebivalstva in večje koncentracije vrednosti na nekaterih izpostavljenih geografskih področjih po svetu, so se v zadnjih 15-ih letih močno povečale nastale ekonomske škode. Še večji porast pa lahko opazimo pri zneskih zavarovanih škod in pa deležih teh škod v ekonomskih škodah, kar kaže na večjo zavarovanost. Večino zavarovanih škod lahko pripišemo naravnim nesrečam, posebej tistim, ki so se zgodile na gosto naseljenih področjih in v bogatih

državah. V skladu z zakonskimi določili, zavarovalnice in pozavarovalnice obvladujejo prevzeta tveganja predvsem z primernim kapitalom oziroma kapitalsko ustreznostjo, zadostnimi zavarovalno-tehničnimi rezervacijami, kritnim premoženjem in ustreznim nalaganjem le-tega pozavarovanjem ter sozavarovanjem. Na osnovi izmišljenih podatkov sem izračunal minimalni kapital in kapitalsko ustreznost premoženjske pozavarovalnice. S pomočjo analize sprememb različnih dejavnikov na kapitalsko ustreznost pozavarovalnice sem ugotovil, da se kapitalna ustreznost različno intenzivno odziva na spreminjanje posameznih dejavnikov. Na kapitalski ustreznosti se najbolj odrazi spreminjanje obračunane premije in lastnega deleža pozavarovalnice, nekoliko manjši pa je učinek povečanja obračunanih škod. Kot se je pokazalo v analizi, pozavarovalnica postane kapitalno neustrezna šele pri izjemno visokih povečanjih izbranih dejavnikov v enem poslovnem letu, kar pa je v praksi malo verjetno. Naraščajoče zavarovane škode ter njihov negativen vpliv, poskušajo zavarovalnice in pozavarovalnice zajeziti tudi s spremembami zavarovalnih ter pozavarovalnih pogojev, nekatere pa so se celo umaknile z kritja tovrstnih tveganj. Druge pa so nekatere od teh ukrepov kombinirale tudi z mehanizmi za zmanjševanje tveganj (npr. povečanje razpršenosti portfelja). Na podoben način so se zavarovalnice in pozavarovalnice odzvale na tveganja, ki po višini zavarovane škode lahko celo presežejo naravne nesreče - to so teroristična tveganja. Zelo pomembno vlogo pri obvladovanju tveganj povezanih z katastrofalnimi dogodki, ima tudi partnerstvo med zasebnimi in državnimi ustanovami, v zadnjih letih pa se je močno povečala vloga alternativnih metod prenosa tveganj.

Glavni namen alternativnih prenosov tveganj ni nadomestitev tradicionalnih oblik zavarovanja in pozavarovanja, temveč je nanje potrebno gledati kot na dopolnilo tradicionalnih oblik tam, kjer so te neučinkovite in ne ponujajo najboljših rešitev. Slabosti tradicionalnih oblik (po)zavarovanja so poleg omejenih zmogljivosti in nezavarovaljivosti nekaterih tveganj tudi kreditno tveganje, kateremu je izpostavljen (po)zavarovanec, zavarovalni cikli na (po)zavarovalnih trgih in pogosto prevelik obseg zavarovanja za zavarovanca. Z različnimi ART metodami je tako mogoče povečati učinkovitost prenosa tveganja, razširiti spekter zavarovaljivih tveganj in črpati dodatno kapaciteto iz kapitalskih trgov. V praksi se je postopoma razvilo sedem vrst ART metod. Bolj poznani in širše sprejeti so alternativni nosilci tveganj (npr. lastna zavarovalnica in samozavarovanje), ki so na trgu alternativnih prenosov tveganj prisotni že dalj časa. Nekatere novejšje ART metode, kot na primer listninjenje zavarovalniških tveganj in varnostni kapital, v zadnjih letih beležijo hitrejšo rast, v primerjavi z alternativnimi nosilci tveganj, ter počasi dosegajo njihov obseg poslovanja. Na slovenskem zavarovalniškem in pozavarovalniškem trgu ART metode (razen v nekaj redkih posamičnih primerih) še niso v širši uporabi, lahko pa je pričakovati, da bo tako ostalo še kar nekaj časa.

V prihodnosti je v svetu moč pričakovati rast premije tako pri tradicionalnih (po)zavarovanjih, kot tudi pri alternativnih prenosih tveganj. Vzrok za rast premije pri tradicionalnem (po)zavarovanju naj bi bil predvsem rast cen zavarovanj, povpraševanje pa naj bi ostalo približno na enaki ravni. Na rast obsega poslovanja z različnimi ART metodami, pa naj bi vplivala naraščajoča potreba po uporabniku prilagojenih proizvodih in po alternativni dragim in za mnoga tveganja nedostopnim tradicionalnim zavarovalnim kapacitetam.

Tako lahko potrdim tudi preostali dve trditvi iz uvodoma podane temeljne hipoteze. V svetovnem pozavarovalništvu se res močno odraža naraščanje vrednosti nastalih škod, predvsem tistih, ki so nastali kot posledica naravnih nesreč, kar močno vpliva na dosežene rezultate pozavarovalnic. Hitro naraščanje vrednosti nastalih škod iz naravnih nesreč, lahko pojasnimo z večjo gostoto prebivalstva in z naraščanjem vrednosti na izpostavljenih področjih, dodamo pa lahko še spremembe v naravnem okolju (npr. globalno segrevanje) ter posledično učinke na lokalnem podnebjju. Kljub vsemu, pa je potrebno veliko pozornost nameniti tudi nagli rasti nevarnostnih dogodkov, ki jih povzroča človek. Kot se je pokazalo z dogodki okrog 11. septembra 2001 imajo ti vedno večji škodni potencial. Trendi v svetovnem zavarovalništvu in pomanjkljivosti tradicionalnih oblik (po)zavarovanj tako nudijo skoraj idealne pogoje za nadaljnji razvoj alternativnih prenosov tveganj.

LITERATURA IN VIRI

1. *2006 Worldwide Overview*. (2007). Najdeno 18. januarja 2008 na spletnem naslovu http://www.apref.eu/documents/task,cat_view/gid,23/Itemid,217/lanng,en
2. *Alternative Risk Financing*. (2005). Najdeno 20. januarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.alarm-uk.org/PDF/ARF2005.pdf>
3. Banks, E. (2004). *Alternative risk transfer – Integrated Risk Management through Insurance, Reinsurance and the Capital Markets*. West Sussex: John Wiley & Sons, Ltd.
4. Baur, E. & Schanz, K. (1999). *Alternative risk transfer (ART) for corporations: a passing fashion or risk management for 21st century?* Zürich: Swiss Reinsurance Company.
5. Baur, P. & Enz R. (2003). *Reinsurance - a systemic risk?* Zürich: Swiss Reinsurance Company.
6. Bijelić, M. (1998). *Zavrovanje in pozavarovanje*. Ljubljana: Slovenica, zavarovalna hiša d.d..
7. Bodie, Z., Kane, A. & Marcus, A. (1996). *Investments*. (3rd ed.) Burr Ridge: Richard D. Irwin, Inc..
8. Boncelj, J. (1983). *Zavarovalna ekonomika*. Maribor: Založba Obzorja.
9. *Captives and Other Risk-Financing Options*. (2007, december). Najdeno 20. marca 2008 na spletnem naslovu <http://www.iii.org/media/hottopics/insurance/test3/>, december 2007
10. Carter, R. L. (1979). *Reinsurance*. Brentford: Kulwer Publishing in association with Mercantile and Generali Reinsurance Company Limited.
11. *Catastrophic Flood Dynamic Database*. Najdeno 26. januarja 2008 na spletnem naslovu <http://www.sentex.net/~tcc/cfdb.html>
12. *Council Regulation (EC) No 2012/2002 of 11 November 2002 establishing the European Union Solidarity Fund*. (2002, 11. november). Najdeno 24. januarja 2008 na spletnem naslovu <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:311:0003:0008:EN:PDF>
13. *Directive 2005/68/EC of the European Parliament and of the Council on reinsurance*. (2005, 16. november). Najdeno 29. novembra 2007 na spletnem naslovu http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_323/l_32320051209en00010050.pdf
14. Durrer, A. & Kielholz W. (1996). *Insurance derivatives and securitization: New hedging perspectives for the US catastrophe insurance market?* Zürich: Swiss Reinsurance Company.

15. Elliott, W. M., Webb, L. B., Anderson, N. H. & Kensicki, R. P. (1995). *Principles of Reinsurance*. (1st ed.) Melvern: Insurance Institute of America.
16. *European Commission ART Market Study Final Report*. (2000, 2. oktober). Najdeno 29. novembra 2007 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/docs/studies/risk_en.pdf
17. Ferlan, M. (1999). Zavarovanje naravnih nesreč. *6. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 173-183). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
18. Ferlan, M. & Flis, S. (1978). *Osnovni pojmi o vlogi in funkcioniranju pozavarovanja*. Ljubljana: Pozavarovalna skupnost Sava.
19. Flis, S. (1995a). *Zbrani spisi o zavarovanju, I. knjiga*. Ljubljana: Pozavarovalnica Sava, Zavarovalnica Triglav.
20. Flis, S. (1995b). *Zbrani spisi o zavarovanju, III. knjiga*. Ljubljana: Pozavarovalnica Sava, Zavarovalnica Triglav.
21. Flis, S. (1995c). Nekaj misli o ekonomskem pogledu na slovensko pozavarovanje. *Obzornik Zavarovalnice Triglav*, 18 (9), 8-10.
22. Flis, S. (1999). *Zbrani spisi o zavarovanju, IV. knjiga*. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
23. *Global non-life insurance in a time of capacity shortage*. (2002). Zürich: Swiss Reinsurance Company.
24. Gorišek, J. (1994). Slovensko zavarovalništvo in prilagoditev zakonodaje. *Naše gospodarstvo*, 40 (6), 713-722.
25. Hausmann, P. (1998). *Floods – An Insurable Risk?* Zürich: Swiss Reinsurance Company.
26. Helfenstein, R. & Holzheu, T. (2006). *Securitization – new opportunities for insurers and investors*. Zürich: Swiss Reinsurance Company.
27. Hertwig, P. R. (2007). Mega – Trends in the World of Insurance: Impacts on Captive & Alternative Risk Transfer Markets. *17th Annual World Captive Forum*. New York: Insurance Information Institute.
28. Hiltmann, T. (2002). *An Introduction to Reinsurance*. Zürich: Swiss Reinsurance Company.
29. Holzheu, T. & Lechner R. (1998). *The global reinsurance market in the midst of consolidation*. Zürich: Swiss Reinsurance Company.

30. Holzheu, T., Karl, K. & Raturi M. (2003). *The picture of ART*. Zürich: Swiss Reinsurance Company.
31. *IFSL Research: Insurance 2007*. (2007). Najdeno 20. januarja 2008 na spletnem naslovu http://www.ifsl.org.uk/uploads/CBS_Insurance_2007.pdf
32. Ivanjko, Š. (1998). Zavarovalna pogodba v luči obligacijskega prava. 5. dnevi slovenskega zavarovalništva (str. 119-133). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
33. Ivanjko, Š. (1999). *ABC zavarovalništva s praktičnimi primeri*. Maribor: Založba Kapital.
34. Jakopanec Levart, R. (2001). Zavarovalna pogodba po novem. 8. dnevi slovenskega zavarovalništva (str. 159-169). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
35. Jakopanec Levart, R. (2004). Zavarovalno pogodbeno pravo v združenji Evropi. 11. dnevi slovenskega zavarovalništva (str. 205-215). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
36. Kocič, A. (2000). Captive-zavarovalnica. *Obzornik Zavarovalnice Triglav*, 23 (10), 2-3.
37. Kocič, A. (2001a). Pozavarovanje končnega tveganja. *Obzornik Zavarovalnice Triglav*, 24 (1-2), 2-4.
38. Kocič, A. (2001b). Ostale metode alternativnega prenosa tveganj v zavarovanju in pozavarovanju. *Obzornik Zavarovalnice Triglav*, 24 (4), 4-6.
39. Kocič, A. (2002). Uporaba kapitalskih trgov za upravljanje zavarovalnih tveganj. 9. dnevi slovenskega zavarovalništva (str. 305-317). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
40. Kocič, A. & Nowak, P. (2000). Alternativni prenos tveganj v zavarovanju in pozavarovanju. 7. dnevi slovenskega zavarovalništva (str. 157-174). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
41. Končina, M. (1993). *Trženje osebnih in premoženjskih zavarovanj*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
42. Krumberger, M. (2002). *Problemi in prihodnost alternativnih prenosov rizikov*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
43. Mahne, N. (1996). *Uvedba sistema controllinga v Zavarovalnici Triglav, d.d., Območna enota Ljubljana*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
44. Meyer, P. (1997). *Tropical Cyclones*. Zürich: Swiss Reinsurance Company.
45. Obligacijski zakonik – uradno prečiščeno besedilo (OZ-UPB1). (2007). *Uradni list RS*. (Št. 97/2007, 24. oktober 2007).

46. *Ocenjena škoda, ki so jo povzročile elementarne nesreče. Statistični urad Republike Slovenije.* Najdeno 28. januarja 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Database/Okolje/27_okolje/05_Nesrece/27089_ocenjena_skoda/27089_ocenjena_skoda.asp
47. Pavliha, M. (1995a). Vloga pozavarovanja na slovenskem zavarovalnem tržišču. *Dnevi slovenskega zavarovalništva 1995* (str. 103-114). Bled: Slovensko zavarovalno združenje.
48. Pavliha, M. (1995b). Nenavadni svet pozavarovalnih pogodb. *Podjetje in delo*, 21 (5-6), 681-693.
49. Pavliha, M. (1997). Finančni oris zavarovalništva. *Pravna praksa*, 1997 (3), priloga.
50. Pavliha, M. (1998). Pravni vidiki vključevanja slovenskega prava v Evropsko unijo. *5. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 17-35). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
51. Pavliha, M. (2000). *Zavarovalno pravo*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
52. Pavliha, M. (2002). Država kot legislator in nadzornik slovenskega zavarovalništva (o prihodnosti zavarovalnega prava). *9. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 163-169). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
53. Pavliha, M. (2003a). Pozavarovalni izzivi v 201. desetletju našega štetja. *Podjetje in delo*, 24 (3-4), 339-350.
54. Pavliha, M. (2003b). Vpliv svetovnih dogajanj na pozavarovalništvo. *10. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 65-79). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
55. Pavliha, M. & Simoniti, S. (2006). Terorizem: (ne)ozdravljiva kuga tretjega tisočletja. *13. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 3-16). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
56. Peroša, B. (1998). *Jederski zavarovalni in pozavarovalni pooli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
57. Pomorski zakonik. (2001). *Uradni list RS*. (Št. 26/2001, 12. april 2001).
58. *Poročilo o poslovanju Zavarovalnice Triglav v letu 2006*. (2007). Ljubljana: Zavarovalnica Triglav.
59. *Poročilo o stanju na področju zavarovalništva za leto 2004*. (2005). Ljubljana: Agencija za zavarovalni nadzor.
60. *Poročilo o stanju na področju zavarovalništva za leto 2005*. (2006). Ljubljana: Agencija za zavarovalni nadzor.

61. *Poročilo o stanju na področju zavarovalništva za leto 2006.* (2007). Ljubljana: Agencija za zavarovalni nadzor.
62. Radović, Z. (2004). Zavarovanje pred terorizmom. *11. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 395-402). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
63. Rajeda, G. E. (1986). *Principles of Insurance.* (2nd ed.) London: Scott, Foresman and company.
64. *Sava Re – Annual report 2005.* (2006). Ljubljana: Pozavarovalnica Sava.
65. Schanz, K. (1997). *Alternative risk transfer via finite risk reinsurance: an effective contribution to the stability of the insurance industry.* Zürich: Swiss Reinsurance Company.
66. Simoniti, S. (2004). Slovenija in zavarovalno pravo EU. *11. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 167-175). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
67. *SI-Stat podatkovni portal. Statistični urad Republike Slovenije.* Najdeno 19. novembra 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0400601s&ti=Indeksi+cen+%9Eivljenjskih+poreb%9A%E8in+po+COICOP%2FHICP+po+skupinah+in+podskupinah%2C+Slovenija%2C+mese%E8no&path=../Database/Ekonomsko/04_cene/04006_ICZP/&lang=2
68. Sklep o podrobnejših pravilih za izračun minimalnega kapitala. (2006). *Uradni list RS.* (Št. 137/2006, 27. december 2006).
69. Sklep o podrobnejšem načinu izračuna kapitala in izpolnjevanju kapitalskih zahtev ter kapitalске ustreznosti zavarovalnic. (2008). *Uradni list RS.* (Št. 17/2008, 19. februar 2008).
70. *Slovenski zavarovalniški bilten 2005.* (2005). Ljubljana: Slovensko zavarovalniško združenje.
71. *Slovenski zavarovalniški bilten 2006.* (2006). Ljubljana: Slovensko zavarovalniško združenje.
72. *Slovenski zavarovalniški bilten 2007.* (2007). Ljubljana: Slovensko zavarovalniško združenje.
73. Smolka, A. (2006). Nedavne naravne nesreče: pogled pozavarovatelja. *13. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 85-96). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
74. Stjepanović, M. (2006). *Pozavarovanje naravnih katastrof.* Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

75. Stražar, G. (2007). Vpliv mednarodnih katastrofalnih dogodkov na slovensko zavarovalništvo. *14. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 428-439). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
76. Šker, T. (2005). Vpliv direktive o pozavarovanju na poslovanje pozavarovanca. *12. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 137-147). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
77. Šker, T. (2006). Naravne katastrofe in njihove posledice na globalnem zavarovalnem trgu. *13. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 333-340). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
78. Škufca, F. (2000). Sto let slovenskega zavarovalstva. *7. dnevi slovenskega zavarovalništva* (str. 63-82). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
79. *Terminology and Weather Symbols*. Najdeno 25. januarja 2007 na spletnem naslovu http://www.opc.ncep.noaa.gov/product_description/keyterm.shtml
80. *Triglav Re – Business report 2005*. (2006). Ljubljana: Pozavarovalnica Triglav Re.
81. Trueb, J. (2007, oktober). WRMA's European Meeting 2007 Opening. *Weather Risk Management Association*. Najdeno 26. januarja 2008 na spletnem naslovu http://www.wrma.org/news_20070928.html
82. Verbinc F. (1970). *Slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
83. Vittori, M. (2005). Potresi. *Zavarovalniški horizont*, 1(3), 39-49.
84. Zakon o obligacijskih in stvarnopравnih razmerjih v letalstvu. (2000). *Uradni list RS*. (Št.12/2000, 11. februar 2000).
85. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zavarovalništvu (ZZavar-D). (2007). *Uradni list RS*. (Št. 102/2007, 9. november 2007).
86. Zakon o zavarovalništvu - uradno prečiščeno besedilo (ZZavar-UPB2). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 109/2006, 23. oktober 2006).
87. Zanetti, A., Schwarz, S. & Lindemuth, A. (2002). *Natural catastrophes and man-made disasters in 2001: man-made losses take on a new dimension*. Zürich: Swiss Reinsurance Company.
88. Zanetti, A., Schwarz, S. & Lindemuth, A. (2003). *Natural catastrophes and man-made disasters in 2002: high flood loss burden*. Zürich: Swiss Reinsurance Company.
89. Zanetti, A., Schwarz, S. & Lindemuth, A. (2007). *Natural catastrophes and man-made disasters in 2006: low insured losses*. Zürich: Swiss Reinsurance Company.

90. *World insurance in 2006: premiums came back to »life«*. (2007). Zürich:
Swiss Reinsurance Company.